

Dokument nr. 5

(1982—83)

Forsvarets ombudsmannsnemnds beretning til Stortinget om virksomheten
i tiden 1 januar—31 desember 1982.

REGISTER

	Side
Innledning	3
Generelle synspunkter	3
Saker som er behandlet	5
Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse	5
Opptjening, godskriving, tjenestetidens lengde	8
Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering	8
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr	13
Forlegningsforhold	15
Tjenesteforhold	17
Permisjoner	22
Disiplinærsaker	24
Forholdet mellom befal og menige	26
Tillitsmannsordningen	27
Økonomiske forhold	29
Sykesaker	31
Sosiale saker	32
Forsvarets skolevirksomhet	35
Vervede	36
Befalssaker	37
Sivilt personell i Forsvaret	43
Ombudsmannsnemndas befaringer	44

INNLEDNING

Ombudsmannsnemnda har i 1982 bestått av:

Ombudsmann Edgar Andreassen, Oslo
Hans Nordahl Jensen, Bodø
Erlend Rian, Tromsø
Ottar Gravås, Levanger
Ola D. Gløtvold, Engerdal
Kjell Reinsfelt, Åsgårdstrand
Georg Jacobsen, Bergen.

To av nemndas medlemmer er nye. Georg Jacobsen, Bergen, erstatter Kåre Hansen, Oslo, mens Kjell Reinsfelt, Åsgårdstrand, erstatter Per-Kristian Foss, Oslo.

Nemnda har i 1982 gjennomført følgende befaringer:

7—9 juni — 3 avdelinger på Østlandet
10—15 oktober — 8 avdelinger i Finnmark
3—4 desember — 3 avdelinger på Vestlandet.

Disse befaringsene er nærmere omtalt under avsnittet nemndas befaringer.

Nemnda har holdt møte den 12—13 februar.

De generelle saker omtalt i neste avsnitt er drøftet med nemndas medlemmer under befaringsene.

Også i år har Ombudsmannen, kontorsjefen og nemndas medlemmer holdt orienteringer om ombudsmannsordningen ved en rekke av Forsvarets skoler og ved mange av de tillitsmannskurs som er avholdt ved de forskjellige avdelinger.

Protokoll fra nemndas møter og befaringer følger beretningen som uttrykt bilag.

Generelle synspunkter.

Virksomheten i 1982 er stort sett lagt opp som tidligere år. Det er en økning i antall saker fra 246 i 1981 til 295 i 1982. Dette er en merkbar økning. Saksantallet varierer imidlertid opp og ned fra år til år slik at det er vanskelig å trekke noen bestemte slutninger. Sett i sammenheng med at Ombudsmannen ikke lenger behandler de mer generelle og prinsipielle saker slik det ble gjort tidligere, kan det imidlertid se ut som om mannskapene i større utstrekning søker Ombudsmannens bistand. Dette gjelder ikke bare konkrete saker, men i enda høyere grad forespørsler og henvendelser om forskjellige forhold, først og fremst fra tillitsmenn men også fra vernepliktige forøvrig. Den delen av Ombudsmannens virksomhet som går på dette med å svare på spørsmål og hjelpe personell til rette har økt sterkt i de senere år. Dette er nok en direkte følge av at tillits-

mennene gjennom tillitsmannskursene har et bedre kjennskap til ombudsmannsordningen enn tidligere.

I nemndas beretning for 1981 er det redegjort for en innstilling som et utvalg oppnevnt av Forsvarsdepartementet avga i juni 81 og som hadde fått som oppgave å vurdere regler og praksis når det gjelder mannskapenes erstatningsansvar for utleverte militære effekter som går tapt eller skades under tjenesten, samt mannskapenes rett til erstatning for tapte eller skadede private effekter som de har brukt under tjenesten.

Utvalgets innstilling som har vært sendt til høring er ikke ferdigbehandlet av departementet. På enkelte områder har departementet imidlertid foretatt endring i regelverket i tråd med utvalgets forslag. Dette gjelder refusjon ved anskaffelse av briller der høyeste refusjonsbeløp er hevet fra kr. 500 til kr. 1 500,—. Videre har departementet med virkning fra 1 jan 83 bestemt at det i Forsvaret skal ytes erstatning for tapte eller knuste kontaktlinser etter de samme regler som gjelder for tap og skade på briller.

På bakgrunn av noen saker Ombudsmannen har hatt til behandling og forhold Ombudsmannen var blitt gjort kjent med under tillitsmannskurs og befaringer, fant Ombudsmannen grunn til å ta opp spørsmålet om regler for videofremføring. Ombudsmannen skrev slik til Forsvarets overkommando 8 mai:

«Jeg tillater meg å gjøre personellstaben oppmerksom på at det synes å være behov for generelle regler fastsatt av sentrale myndigheter for bruk av videospillere.

Henvendelser jeg har fått fra alle forsvarsgrener synes å tyde på at både befal og vernepliktige mannskaper er i tvil om hvordan man skal forholde seg i denne sammenheng. Det gjelder sendetid, omfanget av sendinger, hva slags filmer som kan kjøres hvor, forholdet til ordinær kinodrift etc. Spesielle problemer synes å melde seg der hvor familiebolligene er koblet til leirens videoopplegg.

Spesielle spørsmål reiser seg også i forbindelse med vurderingen av filmenes innhold i forhold til de gjeldende utuktighetsbestemmelser. Ikke minst på dette område synes det å være påkrevet med generelle regler. Jeg er kjent med at Brigaden i Nord-Norge har gitt regler for brigadens avdelinger. Jeg er i tvil om disse bestemmelser gir tilstrekkelig klarhet. Brigaden har bl a definert mannskapenes forlegningsrom som offentlig område og har ellers vist til Statens filmkontrolls sensurbestemmelser. Det foreligger imidlertid ingen sensurordning for videofilmer.

Jeg tør be om å bli holdt orientert om de tiltak personellstaben måtte finne nødvendig.»

I oktober fikk Ombudsmannen melding om at følgende retningslinjer var approbert:

«All fremvisning av videogram (videofilm) som underholdnings- eller opplysningstilbud ved Forsvarets enheter skal skje som et ledd i den organiserte velferdstjeneste for enhetens personell. Privat fremvisning av videogram på militært område er kun tillatt etter spesiell tillatelse fra enhetens sjef.

Videogram (videofilm) med sterke voldscener eller pornografiske innslag skal ikke tillates fremvist på militært område. Da det ikke er mulig å gi presise kriterier i relasjon til begrepene vold/porno, vil skjønnsmessig vurdering, foruten gjeldende lover/forskrifter, måtte baseres på erfaring fra offentlige fjernsynsprogram og kinofilm.

Kunngjøring/omtale i forbindelse med presentasjon av videoprogram (videofilm) skal skje som for øvrige velferdstilbud. Der hvor det er etablert fellesanlegg med tilknytning av familiebøliger plikter enhetene å gi forhåndsinformasjon om programmene.»

Ombudsmannen har i år som tidligere år hatt til behandling mange saker som gjelder spørsmålet om å få tjenestegjøre nærmere hjemmet. Mange av disse søknadene fremmes mens den vernepliktige går på rekruttskole. Relativt mange søkere har i år klaget over at saksbehandlingen på rekruttskolen har tatt lang tid, at søknaden ikke er ferdig behandlet men oversendt stående avdeling, at det ikke er gitt skriftlig svar eller at det ikke er svart i det hele tatt. Dette har skapt endel problemer for søkerne, og endel foreldre har gitt uttrykk for undring over personellbehandlingen i Forsvaret. Ombudsmannen vil ta dette forhold opp med Forsvarets overkommando.

Justisdepartementets forslag til Odelstingsproposisjon om endringer i lov om den militære disiplinær- og politimyndighet m m har vært forelagt Ombudsmannen til uttalelse. I proposisjonen er det fremmet forslag til endringer i bøtesatsene og i adgangen til å pålegge opptjening av forsømt tjeneste. Ombudsmannen har tidligere i sine uttalelser til innstillingen fra Vernepliktsutvalget og Disiplinærutvalget uttalt seg enig i de foreslåtte endringer og hadde intet å bemerke til forslaget til proposisjon.

Innstillingen fra «Arbeidsgruppen for vurdering av hensiktsmessighet og konsekvenser ved gjeldende ordning med særtillegg i henhold til Fredsregulativets del I avsn V» har vært forelagt Ombudsmannen til uttalelse. Ombudsmannen har avgitt denne uttalelse:

«Det vises til departementets brev av 30 mar og 14 mai d.å.

Til innstillingen fra ovennevnte arbeidsgruppe har jeg følgende merknader:

Forslaget om en heving av korporalstillegget og den begrunnelse som gis herfor kan jeg slutte meg til. Jeg er enig i at beskikkelser i korporalgraden bare bør finne sted hvor disse anses funksjonelt begrunnet. Videre kan

jeg tiltre gruppens forslag om å oppheve visekorporalstillegget, da man hva disse beskikkelser angår ikke følger kravet om funksjonell begrunnelse. Det synes i praksis heller ikke gjennomførbart å føre visekorporalstillinger opp i funksjonsplaner.

Under gjennomgåelsen av de forskjellige særtillegg har gruppen funnet grunnlag for å se nærmere på spørsmålet om innføring av et eventuelt øvingstillegg som en kompensasjon for merbelastning under øvelser og som motivering for å gjøre en ekstra innsats. Gruppen peker på at samtlige øvrige særtillegg bør vurderes og ses i sammenheng med det foreslåtte øvingstillegg. På denne bakgrunn kan jeg slutte seg til forslaget om innføring av et øvingstillegg med de unntak som anføres under pkt. 48 i forslaget til særtillegg.

Når det gjelder de øvrige særtillegg som gruppen har funnet grunnlag for å foreslå utbetalt, innstillingens pkt 8.1.12, er jeg mere i tvil. Jeg har festet meg ved at gruppen ikke har kunnet påvise at særtillegg i seg selv har avgjørende innflytelse på rekrutteringen til de forskjellige tjenestetyper og tjenestesteder, da det i regelen er andre hensyn som ligger til grunn når det fremmes ønske om utdanning til spesielle tjenestearter og tjenestesteder. Videre peker gruppen på at heller ikke risikobetraktninger i alle tilfelle kan begrunne særtillegg og at ulemper av mere permanent karakter bør søkes avhjulpet ved fysiske utbedringer og omlegging av prosedyrer der dette er praktisk mulig. Gruppen har likevel kommet til at særtillegg for visse tjenestetyper kan forsvares og at grunnlaget i så fall må være at utførelsen av tjenesten går ut over det som kan sies å være en normal belastning. Det synes etter min oppfatning vanskelig å foreta utvelgelse av de tjenestetyper som bør kvalifisere for et særtillegg frem for andre når kriteriet skal være belastning ut over det som anses for normal belastning. En slik utvelgelse av tjenestetyper vil etter min mening måtte gjøres ut fra et skjønn, og man kan vanskelig finne frem til en helt rettfærdig ordning. Jeg viser også til at LTF under sin forberedende behandling av saker for LK-82 har pekt på problemene som reiser seg når det gjelder spørsmålet om hvilke typer tjeneste som bør kvalifisere for særtillegg. På denne bakgrunn har de vernepliktige i LTF gått inn for bare å innføre øvingstillegg.

Ombudsmannen er også, om enn under noe tvil, kommet til samme resultat. Det forutsettes da at øvingstillegget får en størrelsesorden som gruppen har foreslått — halvparten av det til enhver tid gjeldende tjenestetillegg.

Såvidt Ombudsmannen kan se er det meget delte meninger blant mannskapene om særtilleggsordningen. Det ble bl a til årets landskonferanse fremmet flere forslag til nye særtillegg.»

Ombudsmannen har i de siste års beretninger pekt på at forlegningsforholdene ved flere avdelinger er så dårlige at det snarest bør gjøres noe. Beretningen i år inneholder også en omtale av slike forlegninger. Ombudsmannen viser til avsnittene om forlegningsforhold og nemndas befaringer.

SAKER SOM ER BEHANDLET

I 1982 har Ombudsmannen behandlet 259 nye saker. Til dette kommer 36 saker fra tidligere år, tilsammen 295 saker. Av disse sakene er 25 ikke ferdig behandlet i 1982. Avgjørelsen er endret i 102 av sakene til fordel for klagerne. Dette er også en økning i forhold til tidligere.

I tillegg til denne oversikten er det som tidligere behandlet et stort antall henvendelser om forskjellige spørsmål. Ombudsmannen har her gitt råd og orienteringer om hvordan man best kunne få hjelp til å løse spørsmålene.

Saksfordelingen på forsvarsgrenene og kommandoområdene, samt fordelingen av sakene på de forskjellige saksområder er stort sett som tidligere.

De nye sakene som er behandlet i 1982 er tatt opp av:

Enkelte soldater	177
Grupper av soldater, tillitsmenn avdelinger eller offiserer på vegne av mannskapene	21
Vervede	4
Befal	45
Sivilt personell	5
Ombudsmannen	7

259

Sakens fordeling på forsvarsgrenene er følgende:

FD og diverse høyere staber

Hæren:

Distriktskommando Østlandet	75
Distriktskommando Sørlandet	11
Distriktskommando Vestlandet	2
Distriktskommando Trøndelag	5
6. divisjon	43

136

Heimevernet

Sjøforsvaret:

Avdelinger på Østlandet	10
Avdelinger på Sørlandet	2
Avdelinger på Vestlandet	5
Avdelinger i Trøndelag	2
Avdelinger i Nord-Norge	13
Fartøyer	2

34

Luftforsvaret:

Avdelinger i Sør-Norge	28
Avdelinger i Nord-Norge	24

42

259

<i>Menige mannskaper:</i>	1980	1981	1982
Vernepliktig, utskrivning, rulleføring	0	2	0
Innkallelse, fremmøte, fritaking, utsettelse	37	19	27
Opptjening, godskriving, tjenestetidens lengde, tjenesteløstelser	5	5	2
Beordring, overføring, forflytning, frabeordring, dimittering	56	62	57
Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr	2	8	10
Forlegningsforhold	10	2	10
Kosthold	0	2	0
Tjenesteforhold	17	4	16
Permisjoner	23	16	30
Velferdssaker	2	0	1
Kantiner	0	0	0
Disiplinærsaker	19	19	14
Forholdet mellom befal og menige	4	4	2
Tillitsmannsutvalg	1	0	1
Økonomiske forhold	12	7	6
Sykesaker, tannpleie, ulykker	7	12	10
Sosiale saker	14	11	11
Forsvarets skolevirksomhet ..	11	8	8
Vervede	3	5	4

Befal og sivilt personell:

Utnevnelse, fast ansettelse, konstitusjon etc	2	3	3
Engasjement, åremål etc	3	4	7
Beordring, frabeordring, forflytning, plikttjeneste, avansement, ansiennitet	7	8	13
Aldersgrense, avskjed, oppsigelse	4	7	7
Tjenesteforhold	14	6	6
Permisjoner, ferie	0	0	4
Sykesaker, legetjeneste	1	1	1
Disiplinær- og straffesaker ..	1	3	1
Erstatning	1	1	1
Underbringelse	0	0	0
Familieboliger	1	0	0
Lønn	4	4	2
Godtgjøringer	6	4	5
Pensjon	3	0	0

Innkalling, fremmøte, fritaking, utsettelse.

Det er behandlet 27 saker i denne gruppe. Sytten saker gjelder søknader om utsettelse med repetisjonsøvelse. En sak er ennå ikke avgjort, mens avgjørelsen i 14 saker er endret til gunst for klageren.

En vernepliktig som er revisor var innkalt til repetisjonsøvelse fra den 11. mars. Da dette er en meget vanskelig tid for en revisor hadde

han søkt om utsettelse. Søknaden var avslått av hans rulleførende avdeling og anken var avslått av vedkommende distriktskommando. Klageren og hans arbeidsgiver ba om Ombudsmannens bistand idet de fant avgjørelsen urimelig. I arbeidsgiverens henvendelse til Ombudsmannen het det bl a:

«X er som en av våre Statsautoriserte revisorer tillagt et spesielt arbeidsområde med lederansvar overfor andre medarbeidere. En innkallelse til rep.øvelse i det aktuelle tidsrom vil uten tvil medføre skadevirkninger for vårt firma. Vi vil bl. annet komme i den situasjon at vi ikke vil kunne oppfylle offentlige tidsfrister for levering av selvangivelsen. Videre vil en del av våre klienters vedtektsbestemte tidsfrister for avholdelse av generalforsamling ikke bli oppfylt p. g. a. forsinkelser fra vår side. Dette finner vi meget betenkelig.

En overflytting av arbeidsoppgaver til andre ansvarlige revisorer kan vanskelig gjennomføres p. g. a. vårt firmas organisasjonsmessige oppbygging i fagområder.

Dessuten kan det nevnes at samtlige medarbeidere har en meget hard arbeidsmessig belastning i det aktuelle tidsrom.»

Ombudsmannen hadde i 1977 en tilsvarende sak til behandling. Saken ble dengang funnet så alvorlig at den ble forelagt for Generalkrigskommissariatet. GKK fant dengang grunn til å omgjøre avslaget om utsettelse. Det ble gjort med denne begrunnelse:

«Revisjonsfirmaet har redegjort for hvilke konsekvenser det vil få om Y blir fraværende under skatteoppgjøret pr 31 mars 1977 for en del større firmaer. Ved henvendelse til underdirektør Skaar ved Skattedirektørens kontor, Oslo, har Generalkrigskommissariatet fått opplyst at utsettelse med innlevering av selvangivelse maksimalt kan gis i 1 måned, dvs inntil 31 mars. Videre ble det pekt på at dette var den verste tiden for revisjonsfirmaene, og at underbemanning kunne få konsekvenser om firmaene ikke ble ferdig med sitt arbeid.

Selv om det ikke foreligger militære grunner for å gi utsettelse, finner Generalkrigskommissariatet at det er såpass store samfunnsinteresser at utsettelse må gis. Generalkrigskommissæren bestemmer derfor — med hjemmel i Forsvarsdepartementets utfyllende bestemmelser om utskrivning og verneplikt, kap X, pkt 12 og 13 — at Y gis utsettelse med årets repetisjonsøvelse.

Fotokopi av skriv fra Revisjonsfirmaet av 23 februar 1977 til Ombudsmannen for Forsvaret og til GKK følger vedlagt til DKen.»

Ombudsmannen tok også nærværende sak opp med GKK med den begrunnelse at den ikke vesentlig adskilte seg fra saken i 1977. GKK opprettholdt imidlertid avslaget om utsettelse med bl a denne begrunnelse:

«Av forannevnte korrespondanse fremgår bl a at tidspunktet for øvelsen er meget uheldig for firmaet da det i det aktuelle tidsrom er igang med klientenes årsoppgjør. Det hevdes

videre at det vil oppstå problemer med å få ferdig årsberetningene i tilknytning til klientenes allerede delvis tidfestede generalforsamlinger. Likeledes vil manglende overholdelse av tidsfrister for innsendelse av selvangivelsene skape alvorlige problemer. Det sies videre at arbeidet for de forskjellige klienter krever spesielle kunnskaper av såvel teoretisk som praktisk/bransjemessig art, og at vesentlige oppgaver derfor ikke kan ivaretas av andre medarbeidere på kort varsel og på denne tid av året.

Generalkrigskommissæren vil innledningsvis bemerke at deltagelse i repetisjonsøvelse er en integrerende del av verneplikten og de militære tjenesteplikter, og et nødvendig ledd i vedlikeholdet av de vernepliktiges brukbarhet ved mobilisering. En militæravdelings funksjonsdyktighet og evne til å løse sine oppgaver i krig, forutsetter at personellet blir øvet i sin mobiliseringsstilling.

Det må aksepteres som en kjensgjerning at verneplikten er en belastning for den enkelte og hans arbeidsgiver, og oppfyllelsen av lovbestemte militære tjenesteplikter vil derfor normalt kreve aktiv medvirkning for å legge forholdene slik til rette at skadevirkningene blir begrenset mest mulig.

Når forhåndsvarsel om innkalling går ut 3—4 måneder før øvelsen skal holdes, er det nettopp med tanke på å gi den innkalte og hans arbeidsgiver muligheter til å forberede seg på — og treffe nødvendige tiltak i forbindelse med øvelsesfraværet.

Hva tidspunktet for innkalling angår, vil Generalkrigskommissæren gjerne understreke at repetisjonsøvelsene i Forsvaret blir lagt til de tider av året som etter samråd mellom sivile og militære myndigheter skaper minst mulig problemer for det sivile arbeidsliv totalt sett. Når det gjelder arbeid av sesongbetonet art, vil det ofte foreligge vektige grunner for utsettelse, men heller ikke slike yrkesområder kan gi grunn for utsettelse med mindre det foreligger særlige forhold i den enkelte sak, eks vis når livsgrunnlaget for yrkesutøveren eller hans arbeidsgiver er truet.

Firmaet har etter det opplyste 35 ansatte. Av disse forstår en at innkallingen til øvelse i samme tidsrom er opprettholdt for to, hvorav X er den ene.

Utsagnet i ref c) om at saksbehandlingen ved de forskjellige våpengrener kan føre til forskjellig resultat, er i mange tilfeller en korrekt observasjon.

Avgjørelsen i slike saker baseres såvel på de anførte søknadsgrunner som på personellsituasjonen ved avdelingen. Forutsetningen er at repetisjonsavdelingens funksjonsdyktighet som avdeling ikke skal nedsettes merkbart p. g. a. innvilgede utsettelser. At avgjørelsene i enkelte tilfeller kan oppfattes som forskjellsbehandling er forståelig når man vet at personelloppsetningene veksler fra avdeling til avdeling i Forsvaret.

Generalkrigskommissæren har forståelse for de ulemper som kan oppstå ved Xs fravær. På den annen side kan en ikke se at innkallingen til øvelse rammer instituttet på noen urimelig hård måte. Instituttet anses videre å ha hatt rimelig tid på seg til å søke å legge forholdene slik til rette at skadevirkningene begrenses mest mulig.

Med bakgrunn i det som er anført foran og i sakens dokumenter kan Generalkrigskom-

missæren ikke se at det foreligger så tungtveidende samfunnsinteresser at utsettelse med tjenesten er tvingende nødvendig.

Innkallingen blir således å opprettholde.

OFF har i sin påtegning henvist til avgjørelse i en analog sak i 1977.

Den linje Generalkrigskommissæren følger i slike saker er at avgjørelsen tas på et individuelt grunnlag og ut fra de konkrete opplysninger som er dokumentert i den enkelte sak.

At GKK i 1977 fant grunnlag for å imøtekomme søknaden om utsettelse for en vernepliktig i et revisjonsfirma, kan derfor ikke oppfattes som en generell godkjenning av at ansatte innen revisjonsvirksomhet eller andre yrkesområder med spesielt stor sesongmessig belastning, har krav på å få sine søknader om utsettelse imøtekommet.»

En vernepliktig hadde søkt om utsettelse med en repetisjonsøvelse fordi hans samboende skulle føde et barn umiddelbart i forbindelse med innrykket til øvelsen. Søknaden ble avslått av den rulleførende avdeling. Denne avgjørelse ble anket og saken samtidig tatt opp med Ombudsmannen. Ombudsmannen gjorde ikke annet i første omgang enn å be om å bli orientert om resultatet av anken. Den rulleførende avdeling fant under tvil å kunne innvilge søknaden, men presiserte at klageren ikke var i noen vanskeligere stilling enn mange andre. Klageren ble samtidig bebreidet at han hadde tatt saken opp med Ombudsmannen:

«De ble i Regimentets skriv av 18 jan 82 orientert om adgangen til å anke Regimentets avgjørelse. De burde derfor ha ventet med å belaste Ombudsmannen for Forsvaret inntil Sjefen for Distriktskommando Xs avgjørelse forelå. Regimentet vil påpeke at en ved den fornyede behandling selvsagt ikke har tillagt Deres brev til Ombudsmannen for Forsvaret noen som helst vekt.»

Ombudsmannen fant grunn til å skrive slik til regimentet:

«Det vises til ovennevnte referanse.

Jeg har bemerket at ovennevnte søknad om utsettelse med rptøv mars 1982 er tatt opp til fornyet behandling og at regimentet under tvil har gitt søkeren utsettelse med øvelsen.

Siden søkeren av regimentet bebreides for å ha bragt Ombudsmannen inn i saken før DKen hadde behandlet søkerens anke, vil jeg for ordens skyld få meddele at vernepliktige menn har adgang til å vende seg til Ombudsmannen og be om hans bistand på alle trinn i saksbehandlingen også etter at administrativ anke er begjært. Jeg vil også få tilføye at det herfra ikke er tatt noe standpunkt til saken, idet jeg i mitt brev til regimentet kun har bedt om å bli underrettet om resultatet av ankebehandlingen.»

Det synes forøvrig nærmest å ha etablert seg den praksis at utsettelse med repetisjonsøvelse innvilges i de tilfelle hvor den verne-

pliktiges hustru eller samboer i et ordnet samboerforhold skal ha barn samtidig med øvelsen. Den vernepliktige vil i et slikt tilfelle ha krav på 14 dagers omsorgspermisjon enten i sammenheng eller i to perioder, og repetisjonsøvelsen vil derved være uten særlig verdi for den vernepliktige.

I henhold til vernepliktslovens § 12 faller plikten til førstegangstjeneste i fred bort hvis den ikke er påbegynt innen utløpet av det år den vernepliktige fyller 28 hvis forsinkelsen ikke skyldes hans egen forsømmelse.

En vernepliktig som var lege hadde på grunn av utsettelse med tjenesten for overføring til siviltjeneste/tilbakeføring til militærtjeneste, blitt 30 år før han ble innkalt til førstegangstjeneste. Utsettelsen skyldes ikke forsømmelighet fra hans side. Han hadde i sin tid undertegnet en erklæring om at han var villig til å utføre militær førstegangstjeneste i tilfelle han etter egen søknad ble tilbakeført til militær stilling, men hevdet at det intet sto om tjeneste etter fylte 28 år.

Nærmere undersøkelser viste at han hadde rett i at 28 års grensen ikke var nevnt i den slipp han hadde sendt inn i forbindelse med en søknad om ytterligere utsettelse med siviltjenesten. Slippen var imidlertid klippet fra et rundskriv med følgende innhold:

«Søknad om utsettelse med sivil tjenesteplikt ut over utløpet av det år mannskapet fyller 28/33.

I skriv av 21.11.75 fra Justisdepartementet er det bl. a. skrevet følgende:

«I de tilfeller sivile tjenesteppliktige søker om utsettelse med førstegangstjenesten og det er åpenbart at tjenesten ikke vil kunne påbegynnes før utløpet av det år disse mannskaper fyller 28, innvilges utsettelse bare hvis vedkommende skriftlig erklærer seg villig til å utføre militær førstegangstjeneste i tilfelle en eventuell framtidig tilbakeføring til militær stilling. Det skal ikke innvilges slik utsettelse dersom det er åpenbart at tjenesten i så fall ikke kan påbegynnes innen utløpet av det år mannskapet fyller 33.»

Før en tar stilling til Deres søknad ber en om at nedenstående erklæring blir sendt Administrasjonen for sivile tjenesteppliktige i undertegnet stand innen den . . .»

Etter Ombudsmannen oppfatning kunne det ikke være tvil om at klageren var kjent med at det gjaldt tjeneste etter fylte 28 år og at han dermed var forpliktet til førstegangstjeneste.

En vernepliktig som forlenget var ferdig med sin førstegangstjeneste var sommeren 1981 innkalt til repetisjonsøvelse. I den forbindelse hadde han søkt om overføring til sivil-

tjeneste. Da han var i en meget presset situasjon både arbeidsmessig og privat, hadde han i sin søknad om overføring til Isiviltjeneste bare fått gitt en tynn og utilfredsstillende begrunnelse for sitt endrede syn. Han regnet imidlertid med at han senere under saksbehandlingen ville få anledning til å gi en mer fyllestgjørende begrunnelse.

Han ble senere innkalt til politiforhør. Han hadde ikke fått noen opplysninger om den videre saksbehandling. Han hadde ikke fått anledning til å forklare seg og hadde noe senere fått beskjed om at søknaden om overføring var avslått. Han måtte nå enten godta å fullføre sin militære verneplikt eller det ville bli reist søksmål mot ham. Han håpet å slippe søksmål og anmodet om Ombudsmannens bistand til å få lagt sine overbevisningsgrunner frem for Justisdepartementet.

Ombudsmannen tok saken opp med Justisdepartementet som fant grunn til å ta saken opp til ny administrativ behandling.

Opptjening, godskrivning, tjenestetidens lengde.

Det er behandlet 2 saker samt 1 fra tidligere år.

Tillitsmennene ved en repetisjonsavdeling som var inne til tjeneste, var interessert i å få rede på hvor mye tjeneste de egentlig kunne innkalles til. De hadde fått en skriftlig orientering fra sin rulleførende avdeling, men hadde samtidig fått muntlig orientering som ikke stemte med den skriftlige. Tillitsmennene anmodet derfor om en orientering fra Ombudsmannen om de regler som gjaldt for innkalling til lange repetisjonsøvelser etter fylte 35 år.

Ombudsmannen svarte tillitsmennene slik:

«Det vises til Deres brev av 15 juni d.å.

Når det gjelder spørsmål som er stilt om antall repetisjonsøvinger som kan pålegges i landvernperioden (etter fylte 35 år), kan jeg vise til St prp nr 1 for 1981—82, side 30, annen spalte, der det anføres:

«Repetisjonsøvingenes lengde og mønster vil bli som i 1981, dvs. slik bestemmelsene for dette ble trukket opp i St. prp. nr. 1 for 1974—75. Jfr. i denne forbindelse også det som er anført på side 47 i St. prp. nr. 1 for 1966—67 om repetisjonsøvinger for kombinerte avdelinger. Dette innebærer for Hærens vedkommende at de to avkortede repetisjonsøvinger i landvernperioden fortsatt skal kunne konverteres til en repetisjonsøving av inntil 21 dagers varighet dersom dette er nødvendig for at oppsetninger sammensatt av linje- og landvernsårsklasser, skal få enhetlige repetisjonsøvinger. Videre kan vernepliktige som står til rest med en eller flere repetisjonsøvinger av 21 dagers varighet pålegges å utføre en av disse øvinger i landvernperioden.»

Det som her anføres må antas å gjelde også de avdelinger som settes opp i Finnmark. Som det vil fremgå kan vernepliktige som står til rest med en eller flere repetisjonsøvinger av 21 dagers varighet pålegges å utføre en av disse i landvernperioden.»

Beordring, overføring, forflytning, fra-beordring, dimittering.

Det er behandlet 57 saker samt 9 fra tidligere år. Det overveiende antall saker gjelder søknader om overføring til tjenestested nærmere hjemmet. Fjorten saker gjelder søknad om overføring til Heimevernet, mens det i 9 saker er spørsmål om dimittering for tiden.

Som nevnt i beretningen for 1981 er dette en gruppe hvor antallet saker er økt kraftig i de senere år. Det kan synes som om det blir stadig vanskeligere for mannskapene å gjøre tjeneste langt hjemmefra.

Det er også i år fremmet søknader om plassering på Østlandet for aktive idrettsmenn. Ombudsmannen viser i den sammenheng til den redegjørelse for dette som ble gitt i beretningen for 1981.

En vernepliktig som var aktiv kajakkpadler hadde etter rekruttskolen søkt om å bli plassert på Østlandet for å kunne drive sin idrett. Søknaden var støttet av hans klubb og særforbund. Søknaden ble avslått, og den vernepliktige tok saken opp med Ombudsmannen for å få vurdert både avslaget og tiden for saksbehandlingen.

Ombudsmannen vurderte saken slik:

«Det vises til Deres brev av 19 d.m.

Etter avtale med Norges idrettsforbund er det fastsatt nærmere bestemmelser om tjenesteplassering av idrettsutøver på topplan, dvs idrettsutøvere på landskamppnivå, aspiranter til VM, OL og tilsvarende. Idrettsutøvere av denne kategori fremmer søknad gjennom sitt særforbund direkte til Forsvarets overkommando. Idrettsutøvere på lavere nivå enn de foran nevnte, fremmer søknad gjennom lag eller særkrets til rulleførende avdeling eller medbringer søknad ved fremmøte. Når det gjelder Sjøforsvaret vil nevnte særordning for utplassering på bestemte tjenestesteder maksimalt omfatte 10 vernepliktige mannskaper.

Etter det opplyste antar jeg at De ikke kommer inn under de bestemmelser som gjelder for topputøvere. Den søknadsprosedyre som er lagt opp for personell tilhørende denne kategori idrettsutøvere ses heller ikke fulgt, slik at Deres søknad vil bli å behandle etter de ordinære regler for overføringssøknader. På bakgrunn av den restriktive linje og praksis Forsvaret følger i overføringssaker, antar jeg det vil være tvilsomt om Deres søknad vil føre frem.

Når det gjelder saksbehandlingen ved avdelingen, kan jeg være enig med Dem i at saksbehandlingen har tatt lang tid hvis det har medgått 5 uker til den forberedende behandling av saken ved X. Jeg forutsetter da

at det ikke har vært nødvendig å innhente tilleggsopplysninger før saken ble fremmet til Y.»

Ombudsmannen har i år hatt endel henvendelser fra ferdig utdannede sivilingeniører som har vært interessert i å få teknisk tjeneste etter at de har gjennomgått rekruttskolen. Forsvarsgrene har en noe forskjellig behandlingsmåter for slike saker. En felles vanskelighet er imidlertid at de ikke har tekniske tjenester for alle som er kvalifisert til og interessert i slik tjeneste.

En vernepliktig i Hæren som var utdannet bygningsingeniør fra NTH, hadde søkt om tjeneste ved Forsvarets bygningstjeneste. Ved siden av sin utdanning hadde han velferdsgrunner til å gjøre tjeneste i Oslo-området. Han ble ikke fordelt til FBT, men fikk tjeneste ved Vegdirektoratets militærkontor.

En vernepliktig i Sjøforsvaret med ingeniørnørutdannelse klaget over at han var fordelt til fjernskriveroperatørkurs etter rekruttskolen, noe han fant urimelig.

Ved denne rekruttskolen hadde Sjøforsvaret 44 sivilingeniører å fordele. Det var for mange med maskinteknisk utdanning, derfor var klageren fordelt til sambandskurs. På grunn av visse endringer ble det imidlertid mulig å fordele klageren til et undervisningsassistentkurs, noe han var fornøyd med.

En vernepliktig hadde søkt om å få tjenestegjør i Sør-Norge fordi hans kone skulle ha barn. Søknaden var avslått. Hans kone hadde endel psykiske og fysisk vansker under svangerskapet. Klageren fant det meget vanskelig å være borte fra henne i en så viktig fase i livet hvor kontakt med mor og barn var så viktig.

I saken dokumenter lå også denne uttalelse fra avdelingens feltprest:

«X kom tilbake til meg i dag og fortalte om avslaget på sin søknad.

Jeg har tidligere merket meg saker av denne art, og synes at det er beklagelig at omtrent samtlige får avslag. Soldaten kom i dag med to attester som er uttalelser fra to personer som kjenner X og hans kones situasjon fra nærmiljøet. Det er sannsynligvis i seneste laget, men jeg sender disse attestene likevel.

Samfunnet har forandret seg endel for den yngre generasjon. Ungdom i dag møter et mer individualistisk samfunn, der samholdet mellom naboer, venner og familie ikke er det samme som for en generasjon siden. Økonomisk har det på en måte bedret seg, men de mellommenneskelige forhold har endret seg synbart. Derfor er det i mange tilfeller vanskeligere for en ung kvinne å være alene om svangerskap og fødsel i dag.

Jeg vil be om at slike saker, der en fødsel er nær forestående, blir møtt med større forståelse.»

Ombudsmannen fant ikke avgjørelsen åpenbart urimelig og uttalte bl a.

«Etter de direktiver som er gitt for overføring av vernepliktige under førstegangstjenesten fra et tjenestested til et annet av velferdsgrunner, er det på det rene at Forsvaret i slike saker følger en meget restriktiv linje og praksis. Det er også pekt på at av utdannelses- og personellmessige årsaker er mulighetene for å innvilge overføringssøknader meget begrenset. Jeg har på denne bakgrunn ikke grunnlag for å karakterisere avgjørelsen som åpenbart urimelig selv om jeg kan ha forståelse for de problemer en tjenestegjøring i Nord-Norge medfører i Deres tilfelle. Som mange andre liknende situasjoner må De henvises til å søke velferdspermisjon. Jeg viser til at eget barns fødsel hjemler velferdspermisjon kl A.»

Saken ble senere bragt inn for Hærstaben. Etter å ha redegjort for den faktiske situasjon som viste at klagerens hustru bodde hos sine foreldre og hadde sine svigerforeldre i nærheten, uttalte HST bl a:

«HST har forståelse for soldatens ønske om å være i nærheten av, samt bistå sin unge kone i tiden omkring den forestående fødsel. Det er likeledes naturlig at han ikke ønsker at et nylig påbegynt ekteskap skal belastes med det fravær førstegangstjenesten innebærer. På den annen side er det et faktum at hans situasjon ikke er annerledes enn det en rekke andre medsoldater må akseptere og akseptere. Det er heller ikke tvil om at de forannevnte sosiale forhold stiller soldaten og hans kone i en vesentlig lettere situasjon enn andre m h t omsorg og støtte omkring fødselen. HST legger i så måte vesentlig vekt på prinsippet om likhet. Den generelle personellsituasjon krever en restriktiv behandling av søknader innen den ramme som bestemmelsen i BHP 3-021 pkt 16 og 17 setter. Foreliggende søknad inneholder ikke momenter av en slik karakter som etter gjeldende bestemmelser ville medføre ny tjenesteplassering. HST anser derfor søknaden ikke hjemlet etter nevnte bestemmelser.

Soldaten synes i søknaden å oppfatte førstegangstjenesten som et totalt fravær fra familien. HST vil derfor peke på de muligheter som gjeldende permisjonsdirektiv tross alt gir m h t velferdspermisjon og andre typer permisjoner. Dersom situasjonen skulle endre seg vesentlig for soldaten, bes hans avdeling vurdere mulighetene for ytterligere permisjon.»

En vernepliktig i Luftforsvaret som hadde drevet med modellfly i 6 år, hadde søkt om å bli fordelt som droneflyger (modellfly) til Ørland eller Andøya flystasjon. Søknaden var anbefalt av hans foresatte fordi droneflygere skulle rekrutteres fra vernepliktige med erfaring fra modellflyging. Klageren ble imidlertid sendt til en Finnmarksstasjon som opera-

sjonsassistent. Klageren fant dette urimelig. Han holdt også på å ta A-sertifikat for motorfly, noe han ikke kunne få fullført på sitt nåværende tjenestested.

Saken ble ordnet ved at hans avdeling fikk erstatningsmannskap ved neste rekruttinntak slik at klageren kunne overføres.

En vernepliktig i Sjøforsvaret som hadde gått på Statens teaterskole og som nå var ansatt som praktikant ved et teater, hadde søkt om å bli overført til Heimevernet etter å ha gjennomgått rekruttskolen. Denne søknaden var avslått. Den vernepliktige fant dette urimelig og anmodet om Ombudsmannens bistand. Han pekte på at ordinær militærtjeneste for hans vedkommende ville skape store problemer i hans yrke både for ham selv og det teater han arbeidet ved. Det ble også opplyst at flere andre skuespillere var overført til Heimevernet etter rekruttskolen.

Ombudsmannen tok saken opp med hans rulleførende avdeling som etter fornyet vurdering fant å kunne innkalle ham til 90 dagers rekruttskole med overføring til Heimevernet.

En vernepliktig som gjorde tjeneste i Finnmark hadde søkt om overføring til HV eller avdeling i Sør-Norge for den resterende del av tjenesten. Grunnen til søknaden var at han måtte hjelpe sin far med driften av en bensinstasjon, faren var lite arbeidsfør.

Klageren hadde gjennomgått opplæring i ambulanseskjøring. Bemanningen på ambulansen i hjembygda var nå så dårlig at man ville ha klageren til fast sjåfør.

Klageren hadde søkt om overføring allerede på rekruttskolen, men hadde fått avslag av Infanteriinspektøren. Han tok saken opp igjen da han kom til stående avdeling. Hans kompanisjef skrev slik til Ombudsmannen:

«Det vises til soldatens anke samt sakens dokumenter.

Soldaten har under rekruttskolen fått søknad om overføring til HV avslått av Infanteriinspektøren.

Etter at soldaten 8 jan d å er overført til X er jeg gjort kjent med saken. Soldaten mener at hans velferdsgrunner er så tungtveiende at han vil anke på nytt. Ut fra det nivå saken allerede har vært behandlet på, har jeg gitt soldaten det råd å fremme saken til Ombudsmannen for uttalelse. Av nye momenter i saken har soldaten innhentet uttalelse fra Stryn Røde Kors.

Jeg kan ikke se at dette gjør hans primære velferdsgrunner mere tungtveiende.

Soldaten tilhører en tropp som møtte 2 mann under KOP. En annen tropp møtte 4 mann under KOP. Bemanningen er derfor å betrakte som vanskelig. Det kan tilføyes at seks mann tilhørende to tropper, har fått avslag av Inf

Insp på overføring til HV/Sør-Norge. Jeg finner grunn til å nevne dette fordi alle sakene har til felles at de enten berører soldaten selv eller hans nærmeste familie. Problemene dreier seg om tap av økonomisk utkomme for familien eller forverring av den sosiale situasjon i familien p g a soldatens fravær.

I de foreliggende saker finner jeg det selv vanskelig å avgjøre om den ene saken er mere tungtveiende enn den andre.

Ombudsmannens uttalelse vil således i angjeldende sak også være en prinsipiell interesse.»

Ombudsmannen ga dette svaret:

«Det vises til ovennevnte referanse.

Etter de bestemmelser som er fastsatt når det gjelder overføring av personell under førstegangstjeneste fra et tjenestested til et annet av velferdsmessige eller andre årsaker, BPH 3-021, skal det i overføringssaker legges opp til en restriktiv linje. Det er også fremholdt at av utdannings- og personelldisponeringsmessige årsaker er mulighetene for å innvilge overføringssøknader meget begrenset. I de overføringssaker Ombudsmannen har behandlet, er det også min erfaring at Forsvaret følger en praksis i samsvar med eller nær opp til de retningslinjer som er trukket opp i nevnte BPH, dvs en meget streng praksis.

Ved siden av at søknaden må vurderes til å være av vesentlig eller avgjørende betydning for den vernepliktiges livsgrunnlag eller personlige velferd, vil også personellsituasjonen ved vedkommende avdeling/stasjon vedkommende søker seg overført fra, være av vesentlig betydning.

Jeg har gått gjennom dokumentene i den foreliggende sak og det må vel kunne sies at søkeren har dokumentert vektige velferdsgrunner for en overføring. På den annen side kan jeg ikke se at dette tilfelle skiller seg vesentlig fra mange andre hvor overføringssøknad er avslått med den samme begrunnelse for her. På bakgrunn av den praksis jeg har kjennskap til, kan jeg ikke se at det er grunnlag for å karakterisere avgjørelsen som åpenbart urimelig.

De tilsendte dokumenter returneres vedlagt.»

En vernepliktig som drev et landbruksmaskinverksted hadde søkt om overføring til Heimevernet for å kunne drive verkstedet. Han hadde et år før han begynte på militærtjenesten overtatt verkstedet etter faren som av helsemessige grunner ikke kunne drive lenger. Klagerens fravær fra verkstedet førte til stenging. Dette fikk økonomiske konsekvenser og skapte problemer for bygda som ikke hadde andre reparasjonsmuligheter. Søknaden var avslått av vedkommende våpeninspektør med den begrunnelse at søknaden ikke var godt nok dokumentert.

Ombudsmannen tok saken opp med Hærstaben etter at det var skaffet frem flere opplysninger. Hærstaben avsto søknaden med denne begrunnelse:

«Forsvarets overkommando/Hærstaben viser til vedlagte saksdokumenter.

Søknaden fra X ble avslått av ARTINSP 14 juni 82 etter samråd med HST/P. Begrunnelsen dengang var at søknaden ikke var godt nok dokumentert.

Gjeldende bestemmelser for overføring til Heimevernet/til disposisjon ved fellesuttak fremgår av ref b), vedlagt i kopi til Ombudsmannen for Forsvaret. Det er her gitt uttrykk for at det i enkelte saker foreligger årsaksforhold av så akutt og tvingende natur at HST har funnet å måtte beholde en viss adgang til å kunne dimettere personell etter utført 3 mndr førstegangstjeneste. For å komme i betraktning skal den enkelte søknad vurderes til å være av avgjørende betydning for vedkommende (jfr. BPH 3-021 pkt 18).

Det følger av foranstående at HSTs avgjørelser i slike saker er meget restriktive. I nærværende sak er det overhodet ikke dokumentert gjeld med tilhørende renter og avdrag eller andre økonomiske konsekvenser av å holde verkstedet stengt sommeren 82. At søker går glipp av en årslønn er en skjebne han må dele med andre førstegangstjenestegjørende og kan ikke tillegges vekt. At gårdbrukerne i Sørli har behov for landbruksverkstedet er også irrelevant i denne forbindelse, da det ikke ansees å være av avgjørende betydning for soldaten. Dessuten ligger nærmeste landbruksverksted bare 35 km borte, slik at situasjonen for bøndene ikke kan betegnes som akutt.

Inntil soldaten eventuelt er i stand til å dokumentere tungtveiende økonomiske konsekvenser av å måtte holde verkstedet stengt under sin førstegangstjeneste, er ikke HST innstilt på å endre den avgjørelse ARTINSP har tatt.»

Ytterligere opplysninger ble skaffet til veie. Det viste seg at klageren måtte ut med kr 30 000,— i faste utgifter selv om verkstedet var stengt. Det ble også redegjort for de problemer en stengning ville få for salg og reparasjon av snescootere. Saken ble tatt opp på ny med Hærstaben som innvilget søknaden med denne begrunnelse:

«Forsvarets overkommando/Hærstaben viser til tidl ref B hvor tidligere søknad er avslått av HST. I ref a har Ombudsmannen for Forsvaret bedt HST om ny vurdering etter at ytterligere opplysninger er lagt frem.

HST har tidligere avslått søknaden ettersom dokumentasjonen ikke attesterte tungtveiende økonomiske konsekvenser ved avtjening av førstegangstjenesten.

De nye opplysninger synes å endre dette forhold. Slik situasjonen for soldaten nå tilfredsstilles m h t økonomiske og sosiale konsekvenser, mener HST at grunnlaget for søknaden kommer inn nuder gjeldende bestemmelser gitt i BPH 3-021 pkt 17.

Tilleggsopplysningene er ikke påkrevet attestert via en eller flere offentlige instanser. HST vil tross dette akseptere fremstillingen som fyldestgjørende.

I h t ovenstående blir soldaten å overføre til Y HV-distrikt.»

En vernepliktig hadde søkt om å bli dimettert en måned før tiden og begrunnet dette med at han hadde fått en stilling som han måtte tiltre på et bestemt tidspunkt. De opplysninger den vernepliktige ga var noe tvilsomme, bl a viste det seg at han skulle begynne i sin brors firma. Det generelle inntrykk man hadde av soldaten styrket heller ikke troverdigheten. Søknaden var derfor avslått.

Ombudsmannen hadde intet å bemerke til avgjørelsen. Kompanisjefen hadde i sin påtegning bebreidet den vernepliktige at han hadde forsøkt å påvirke saksbehandlingen ved å henvende seg til Ombudsmannen, garnisons-sjefen, garnisonspresten og regimentet.

Ombudsmannen fant grunn til å gjøre kompanisjefen kjent med at vernepliktige mannskaper har rett til å henvende seg til Ombudsmannen uten først å gå tjenestevei. Denne retten er instruksfestet.

Hovedtillitsmannen ved en av Hærens avdelinger som lå like ved to andre av Hærens avdelinger, klaget over at dimisjonsdatoene for de kontingenter som skulle dimettere i juli var så forskjellige. Ved tillitsmannens avdeling var dimisjonen satt til 9 juli, mens de to andre avdelingene skulle dimettere den 25 juni. Denne forskjellen hadde det vært ved flere dimisjoner. Dette hadde skapt stor irritasjon blant mannskapene. Tillitsmannen ba om at Ombudsmannen måtte se nærmere på dette, slik at forskjellsbehandling kunne unngås for fremtiden.

Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen som opplyste at det ikke var noen praktiske grunner for dimettering før tiden.

Ombudsmannen svarte deretter tillitsmannen slik:

«Det vises til tidligere brev i saken.

Jeg har mottatt svar fra X og vedlegger til underretning en kopi av avdelingens brev til Ombudsmannen av 10 ds.

Ifølge Stortingets vedtak kan vernepliktige mannskaper dimetteres inntil 14 dager før de fastsatte dimetteringsdatoer når spesielle forhold gjør dette nødvendig. Nærmere bestemmelser fastsettes av Forsvarsdepartementet. Etter departementets bestemmelser, inntatt i Kunngjøring til Forsvaret 1972 s 142, kan det tillates at vernepliktige mannskaper dimetteres inntil 14 dager før fastsatt dimetteringsdato når praktiske hensyn som forlegningsvansker ved kontingentavløsninger, transportproblemer som følge av stor trafikk o l gjør det nødvendig — og forholdene forøvrig (beredskap, utdanning m v) ikke er til hinder for det.

Etter det X opplyser foreligger det ikke grunner av administrativ eller praktisk art som tilsier tidligere dimettering av kontingent 3/81. Jeg har etter dette ikke noe å bemerke til den avgjørelse som er truffet.»

Mannskapene er meget opptatt av at det ikke skjer forskjellsbehandling når det gjelder fastsetting av dimisjonsdato. Ombudsmannen har hatt en henvendelse som i foregående sak også fra tillitsmennene ved en av Luftforsvarets stasjoner i Nord-Norge. I sin redegjørelse i denne saken uttalte Luftkommandøren for Luftstridskreftene i Nord-Norge følgende:

«Tillitsmennene ved Luftforsvarets stasjon X har i ref a reist spørsmål om førtidsdimisjon av inntak I/81 idet de viser til forskjellsbehandling av dimittender ved Luftforsvarets stasjoner i Nord-Norge.

I sin argumentasjon legger tillitsmennene vekt på likhetsprinsippet — lik dimisjonsdato for samtlige dimittender ved Luftforsvarets stasjoner i Nord-Norge. Dette er imidlertid ikke alltid mulig å gjennomføre, de ulike tjenesteforhold tatt i betraktning.

Inntak I/81 har 5 april 82 som offisiell dimisjonsdato. Fremmøtedato for rekruttinntak I/82 er 29 mars. Dette medfører at stasjonene vil måtte forlegge begge inntak frem til 5 april. Ikke alle stasjoner i landsdelen har kapasitet til dette noe som har resultert i anmodning om førtidsdimisjon...

Hjemmelen for førtidsdimisjon fremgår av BFL 175-3. Godkjenning av slik dimisjon tilligger Generalinspektøren for Luftforsvaret, men i denne sak er slik myndighet delegert Forsvarskommando Nord-Norge/Kommandøren for luftstridskreftene i Nord-Norge (ref LST melding DTG 161135A MAR 82, P-958/82).

Den eksakte årsak til at KOMLUFTNORD har funnet å kunne godkjenne førtidsdimisjon av inntak I/81 ved enkelte av Luftforsvarets stasjoner i Nord-Norge, er således den prekære forlegningssituasjon som oppstår ved stasjonene. Det finnes ingen mulighet til å ta i mot inntak I/82 før inntak I/81 har dimittert med mindre en forlegger flere mannskaper på rommene eller evt nytter telthforlegning.

Luftforsvarets stasjon X har, ved intern ordning, forlegningskapasitet til å ta i mot inntak I/82 uten at det er behov for førtidsdimisjon av inntak I/81. På dette grunnlag ifinner ikke KOMLUFTNORD å kunne godkjenne førtidsdimisjon for inntak I/81 ved stasjonen.

Forlegningskapasiteten ved våre stasjoner er begrenset. KOMLUFTNORD ser det som meget viktig at innkallingstiden for de nye rekrutter avstemmes slik at de etter endt rekruttskole får en fremmøtetid som harmonerer med dimisjonsdato.

KOMLUFTNORD vil ta opp saken med Luftforsvarsstaben og berørte stasjoner.»

Ombudsmannen ga denne uttalelse i saken:

«Det vises til ovennevnte referanser.

Etter det opplyste kan det ikke ses at de ulike dimitteringsdatoer som er fastsatt for Luftforsvarets stasjoner i Nord-Norge når det gjelder inntak I/81, vil komme i strid med de retningslinjer FD har fastsatt i anledning av den hjemmel Forsvaret har for å dimittere vernepliktige inntil 14 dager før tiden, jfr KTF 1972, avd I, s 141/42.

Det er i FDs retningslinjer spesielt nevnt praktiske hensyn som forlegningsvansker ved

kontingentavløsning som kan berettige en tidligere dimittering av (grupper av) vernepliktige mannskaper, begrenset til 14 dager før fastsatt dimitteringsdato. Selv om det også her bør tilstrebnes en så vidt mulig lik behandling av mannskapene, må det innenfor rammen av de nevnte retningslinjer kunne aksepteres en forskjellsbehandling når den anses saklig begrunnet slik tilfellet etter min oppfatning er i den foreliggende sak. Jeg kan forøvrig vise til enkelte spørsmål Generaladvokaten har drøftet når det gjelder dimittering før fastsatt dimitteringsdato, og som er inntatt i ombudsmannsnemndas beretning til Stortinget for 1981, dok nr 5 (1981—82) side 8.»

En vernepliktig hadde søkt om utsettelse med resttjeneste fra 1 sep for å begynne på studentfagkurs. Ordinær dimisjonsdag var 12 oktober.

Avdelingen hadde avslått søknaden med den begrunnelse at studentfagkurs ikke hørte til de skoleslag som hjemlet adgang til tidligere dimisjon.

Ombudsmannen drøftet saken med sentrale myndigheter som var av den oppfatning at avgjørelsen ikke var holdbar med den begrunnelse som var gitt.

Avdelingens avgjørelse var anket inn for vedkommende distriktskommando som tok anken til følge og innvilget utsettelse.

En vernepliktig hadde gjennomført rekruttskole i tiden 7/10—18/12. Han hadde et sykefravær på 29 dager da han ble dimittert. Han ble ett år senere innkalt til ny rekruttskole. Han var imidlertid ikke frisk og ble plassert i en noe forenklet rekruttskole for arbeidskompaniets mannskaper, han fortsatte sin tjeneste i arbeidskompaniet i en jobb hvor han ikke trengte og heller ikke hadde fått noen spesiell militær utdanning. Like før dimisjon fikk den vernepliktige beskjed om at han måtte ta igjen de 73 dagene han hadde gjort tjeneste i den første rekruttskolen.

Ombudsmannen var i tvil om dette var riktig praktisering av bestemmelsene om opptjening av forsømt tjeneste og skrev bl a slik til avdelingen:

«En helt klar forutsetning for all opptjening av forsømt tjeneste er at opptjeningen er absolutt nødvendig for at vedkommende skal få tilstrekkelig opplæring. Dette gjelder også for fravær under rekruttperioden. I dette tilfelle er soldaten ikke kalt inn til ordinær rekruttskole, men til en spesiell rekruttskole for arbeidsdyktige mannskaper. Han har fortsatt gjort tjeneste i ARBKP og det må vel forutsettes at han ikke får en slik plassering i moboppsetningen at han har behov for ekstra opplæring. Under disse omstendigheter synes det å være urimelig ikke å godkjenne som tjeneste de 73 dager han var inne i første om-

gang. Jeg tør derfor be om at dimisjonsdatoen må bli vurdert på ny.»

Den vernepliktige fikk godkjent de 73 dagene fra den første rekruttskolen.

Uniformer, personlig utstyr, erstatning for tap av utstyr.

Det er behandlet 10 saker samt en fra tidligere år. Det er fortsatt endel saker i forbindelse med anskaffelse av briller eller kontaktlinser.

En vernepliktig hadde etter besøk hos optiker fått beskjed om at han måtte anskaffe briller. Brillene ville bli dyre pga spesialsliping av det ene glasset. Han oppsøkte deretter avdelingslegen for å få den garantierklæringen som er nødvendig for å få utgiftene refundert av Forsvaret. Denne garanti fikk han ikke, og begrunnelsen for avslaget var at han hadde for kort tid igjen av tjenesten. Soldaten hadde ved henvendelse til sin avdeling fått enkelte misvisende opplysninger, bl a at han bare ville få dekket kr 40,— av innfatningens kostende.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarets sanitet som opplyste at det ved deknning av brilleutgiftene ikke var satt noen grense i relasjon til gjenstående tjenestetid. I dette tilfelle sto det igjen vel 2 mndr av tjenestetiden og dette var Forsvarets sanitet villig til å godta. FSAN ba om å få oversendt regning attestert av militærlegen så skulle refusjonsbeløpets størrelse bli vurdert.

Den vernepliktige fikk utbetalt kr 945,—.

En vernepliktig hadde i lengre tid vært plaget av hodepine og vansker med synet. Han hadde gått til en optiker og hadde fått lese-/kjørebriller. Militærlegen hadde imidlertid nektet å refundere utgiftene med den begrunnelse at den vernepliktiges syn ikke hadde forandret seg siden fremmøte og at han ikke trengte briller i tjenesten. Den vernepliktiges tillitsmann forespurte om det var noen mulighet for refusjon av de utgifter den vernepliktige hadde hatt.

Ombudsmannen gjorde oppmerksom på at det måtte foreligge et samtykke fra militærlegen i slike saker. Saken ble anbefalt tatt opp igjen med en solidere dokumentasjon av behovet for briller.

En vernepliktig som brukte kontaktlinser hadde mistet den ene linsen under hjelp med å slukke en skogbrann, en hjelp som har var kommandert til å yte. Han hadde søkt om erstatning for tapet av kontaktlinsen, men søknaden var avslått med den begrunnelse at

det ikke var hjemmel for tildeling av kontaktlinser.

Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen og pekte på at Forsvarsdepartementet i helt analog sak hadde samtykke i å erstatte tapte kontaktlinser. Ombudsmannen pekte også på at det syntes som om departementet var i ferd med å endre standpunkt i slike saker og at man måtte regne med at Forsvaret for fremtiden ville erstatte tapte kontaktlinser.

Den vernepliktige ble innvilget en erstatning, stor kr. 500,—.

En vernepliktig hadde ved fremmøte til tjenesten fått ordre om å sette fra seg sin sivile bag i vestibylene i kantinen sammen med de øvrige i hans gruppe. Etter at effekter var utlevert og andre rutinemessige gjøremål i forbindelse med innrykk var unnagjort, fikk mannskapene anledning til å hente sine bagger ved 20-tiden om kvelden. Klagerens bag var borte. Dette ble anmeldt og etterforskning igangsatt. Baggen ble ikke funnet. Klageren fremmet krav om erstatning for bag med innhold, i alt kr. 2 200,—.

Kravet ble avslått med den begrunnelse at baggen inneholdt mange ting som han ikke behøvde tatt med seg. Erstatning ble tilstått for bag, barbermaskin og toalettpose.

Dette fant klageren urimelig. Han var bl a håndballspiller/dommer og hadde med seg utstyr i den sammenheng sammen med andre ting han hadde bruk for i sin fritid.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarsdepartementet som fant at Forsvaret var erstatningspliktig på rettslig grunnlag. Klageren hadde fått ordre om å sette fra seg baggen sin uten at det var sørget for vakt hold. Det var dermed vist erstatningsbetingende uaktsomhet fra Forsvarets side og klagerens tap ble dekket fullt ut.

En vernepliktig klaget til Ombudsmannen over at han var pålagt å betale erstatning for en brannskadet sovepose med kr 865,—. Han syntes dette var en urimelig høy erstatning. I tillegg til dette ville han også få en streng refselse.

Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen som ga en noe annerledes versjon av de faktiske forhold. Erstatningsbeløpet var av kompanisjefen og klageren i samråd satt til kr 432,50 som var 50 pst av listepriis. Oppgjøret ble utsatt til første lønningdag. Det ville ikke bli aktuelt å ilegge klageren en refselse for sin opptreden i forbindelse med den teltbrann som var årsak til brannskaden på soveposen.

Ombudsmannen gjorde klageren kjent med at det forelå ansvarsbetingende uaktsomhet

fra hans side, noe han forsåvidt hadde erkjent. Når det gjaldt erstatningens størrelse hadde klageren selv funnet det fastsatte beløp rimelig.

Ombudsmannen fantet intet å bemerke til den avgjørelse som var truffet, men gjorde klageren kjent med at trekk i tjenestetillegget ikke kunne iverksettes uten hans samtykke.

En vernepliktig klaget over at han var gjort erstatningsansvarlig for en sovepose som var gått tapt under militærtjenesten. Denne avgjørelse hadde han anket til en høyere myndighet som ennå ikke hadde truffet noen avgjørelse. Erstatningsbeløpet, kr. 508,50, var allikevel trukket i hans dimisjonsgodtgjørelse uten hans samtykke.

Ombudsmannen tok saken opp med den vernepliktiges kompanisjef som bekreftet at ankesaken ikke var ferdig behandlet. Kompanisjefen hevdet at beløpet var betalt frivillig, hvis ikke ville den vernepliktige ikke blitt dimittert før anken var ferdig behandlet.

Etter flere purringer fikk Ombudsmannen opplyst at bataljonen ved fremsendelsen av anken til høyere myndighet hadde anbefalt at anken ble tatt til følge og at klageren fikk det innbetalte beløp tilbake. Begrunnelsen for dette var at klageren hadde innlevert soveposen til oppbevaring i kompaniet i felt i forbindelse med et avsluttet angrep under øvelse. Da kompaniet kom tilbake til sin forlegning var soveposen borte. Man fant det urimelig under disse forhold å gjøre ansvar gjeldende.

En vernepliktig hadde i forbindelse med transport med militært kjøretøy ved en sykepermisjonsreise fått ødelagt endel private effekter som studiebøker, briller, kalkulator etc. Avdelingen hadde tatt saken opp med sentrale myndigheter og foreslått at det ble ytet en billighetserstatning med bla denne begrunnelse:

«Den 30 jan 82 dro X på sykepermisjon anbefalt av avdelingslegen. Permisjonen var som et ledd i behandlingen da avdelingen blant annet ikke maktet å stille tilfredsstillende seng for hans dårlige rykk. Permisjonen var av 3 ukers varighet.

X drev studier ved Bedriftsøkonomisk Institutt i Bergen før han startet førstegangstjenesten, og han fortsatte dette studiet under sin militærtjeneste.

Ved en så lang permisjon finner jeg det naturlig at han ønsket å ha med seg de nødvendige hjelpemidler for å fortsette studiene hjemme. Det bør tillegges vekt at soldaten, på grunn av sine rygglidelser hadde svært begrensede muligheter for å delta i den daglige tjeneste og derfor ble satt til selvstudier.

Soldaten ble holdt ved avdelingen såpass lenge fordi legen avvventet resultatet av medisinske undersøkelser.

I henhold til KTF 1976 avd I side 231 og 232 kan det gis billighetserstatning for private effekter med et beløp på inntil kr 3 000,—. For avdelingen synes det ikke urimelig at det gis erstatning for, i hvert fall minikalkulator, briller og skade på lærebøker. De skadde effektene har vært forevist for avdelingen og må ansees som totalskadd, med unntak av lærebøkene.

Avdelingen anbefaler at billighetserstatning tilstås.»

Søknaden ble avslått med den begrunnelse at det bortsett fra brillene ikke var tale om effekter som soldaten trengte under tjenesten. Det ble imidlertid antatt at det kunne bli tale om erstatning av Forsvarets trafikforsikring i Norges Brannkasse.

Hovedtillitsmannen ved avdelingen anmodet om at Ombudsmannen måtte se nærmere på saken.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarsdepartementet som allerede hadde fått saken oversendt fra Hærstaben.

Den vernepliktige fikk en erstatning på kr. 3 349,—.

En vernepliktig var pålagt å erstatte en kamouflasjeuniform som var kommet bort under flytting fra en forlegning til en annen. Han hevdet at han i forbindelse med flyttingen hadde forholdt seg slik med sitt utstyr som det var gitt beskjed om fra befaleet. Erstatningsbeløpet var trukket i hans dagpenger til tross for at saken ikke var endelig avgjort. Saksbehandlingen hadde tatt lang tid fordi en del av dokumentene hadde kommet bort. Under saksbehandlingen hadde klagerens batterisjef hevdet at det var vitner som hadde bekreftet at klageren selv hadde revet istykker uniformen. Nærmere undersøkelser viste at det ikke fantes slike vitner.

Anken ble sendt frem til sentrale myndigheter som fant at det måtte foretas en vederlagsfri avskrivning av kamouflasjeuniformen. Grunnen til dette var flere uheldige forhold under saksbehandlingen, bla 3 mndrs behandlingstid ved batteriet, trekk i dagpengene før saken var avgjort og uheldige uttalelser fra batterisjefen.

I et skriv til Ombudsmannen beklaget avdelingen det inntrufne. Det ble bekreftet at bestemmelser og saksbehandling i slike saker var innskjerpet.

En vernepliktig som avtjente sin verneplikt 1979 hadde under tjenesten sammen med en annen soldat ulovlig satt seg i besittelse av et av Forsvarets kjøretøyer. De to soldatene var beruset og deres kjøring resulterte i at kjøretøyet ble påført skader for kr 33 000,—. Han ble senere dømt til 25 dagers fengsel for pro-

millekjøring. Forsvarets erstatningskrav ble ikke pådømt samtidig.

For om mulig å slippe en sivilrettslig forfølgelse av kravet, hadde Forsvarsdepartementet tatt opp med skadevolderen spørsmålet om en minnelig ordning. Forsvarsdepartementet hadde med Finansdepartementets samtykke satt erstatningsbeløpet til kr. 8 000,— for hver av skadevolderne. Dette skulle betales med kr 500,— pr mnd.

Den vernepliktige fant kravet urimelig og anmodet om Ombudsmannens bistand. Den vernepliktige dokumenterte at hans inntektsforhold var slik at han ikke maktet å betale kr 500,— pr mnd.

Departementet fant å kunne gå med på månedlige avdrag på kr 250, Ombudsmannen anbefalte klageren å godta dette forslaget.

Forlegningsforhold.

Det er behandlet 10 saker samt 1 fra i fjor. De fleste av disse sakene er tatt opp av ombudsmannnemnda i forbindelse med befaringer nemnda har foretatt.

I et skriv til Hærstaben pekte Ombudsmannen på behovet for et fritids- og velferdsbygg og gymnastikksal på Terningsmoen. Særlig er behovet for gymnastikksal stort. I dag brukes en gammel eksershall, men den skal brukes til mye annet, særlig i forbindelse med repetisjonsøvelser. Ombudsmannen pekte også på at avdelingen hadde visse forpliktelser overfor den idrettstroppen som var forlagt der.

Hærstaben svarte at ingen av de prosjekter Ombudsmannen hadde nevnt var prioritert av Hæren. Hærstaben pekte på at det hadde vært en forutsetning at idrettstroppen også skulle nytte sivile anlegg i distriktet. Det er sentralt utarbeidet et hallprogram hvor idrettshall og eksesershall på Terningsmoen var gitt meget lav prioritet. På grunn av den vanskelige økonomiske situasjon var dette hallprogrammet lagt til side. HST var klar over de behov Ombudsmannen hadde pekt på, men det ville ikke i nærmeste fremtid være mulig å dekke disse behovene.

Under en befaring ved Hærens sanitets skole- og øvingsavdeling på Lahaugmoen ble det særlig pekt på behovet for en skikkelig gymnastikksal. En gammel kjeller som det er lagt tak over brukes i dag. Om dette skrev ombudsmannnemnda slik i protokollen fra befaringen:

«Som gymnastikksal brukes en gammel kjeller som det er lagt tak over. Forholdene her er meget utilfredsstillende og det er underlig at noen frivillig driver fysisk trening under slike forhold.»

I dag må avdelingen leie lokaler av kommunen. Mannskapene må fraktes omkring for at man skal få dekket de obligatoriske timene. Egnaktiviteten på fritid har man ikke anledning til å tilfredsstille ved avdelingen.

Hærstaben opplyste at bygging av gymnastikksal på Lahaugmoen ikke var blant de prioriterte prosjekt. DKØ hadde prosjektet på 22 plass på sin ikke prioriterte liste. HST mente det ville ta mange år før Lahaugmoen fikk gymnastikksal.

Haslemoen er en velutbygget og velordnet leir, noe som ble bekreftet ved ombudsmannnemndas besøk. Det er imidlertid også her bygningsmessige mangler. Det mangler instruksjons- og vedlikeholdshall for stort skyts. Det er også mangel på kontorplass. Dette gjorde det nødvendig å bruke forlegningsrom til dette formål.

Ombudsmannen tok disse spørsmål opp med Hærstaben som svarte slik:

«Med bakgrunn i ombudsmannnemndas besøk på Haslemoen 9 jun d å, tar Ombudsmannen for Forsvaret med ref skriv opp spørsmålet om hvilke muligheter det er i nærmeste fremtid for å skaffe avdelingen mer kontorplass og instruksjons- og vedlikeholdshall for stort skyts.

OFF skriver bl a:

«Haslemoen er en velutbygget og velordnet leir hvor forholdene synes å være lagt godt til rette for at personellet skal trives. Mangelen på kontorlokaler gjør imidlertid at forlegningsrom må tas i bruk til dette formål. Et annet problem er mangelen på instruksjons- og vedlikeholdshall for stort skyts. Dette skaper vansker både for en effektiv opplæring og et effektivt vedlikehold.»

Hærstaben er klar over behovet for de fasiliteter som er nevnt.

Når det gjelder kontorplass har HST i den senere tid medvirket til at en etasje i sykestua på Haslemoen kan brukes til kontorer. Ytterligere kontorplass for Haslemoen er ikke blant de prosjekter som i dag er prioritert i Hæren.

Instruksjons- og vedlikeholdshall til Haslemoen er heller ikke blant de prosjekter som i dag er prioritert i Hæren. Det har av Forsvarets overkommando vært utarbeidet et eget hallprogram for Forsvaret, hvor instruksjons- og vedlikeholdshall for Haslemoen har pri nr 19. Den økonomiske situasjon i den nasjonalfinansierede byggesektor har imidlertid ført til at hallprogrammet foreløpig er lagt til side.

Både avdelingen og Distriktskommando Østlandet har i forslag prosjekter for de aktuelle behov.

HST mener at sett på landsbasis, har Feltartilleriets skole- og øvingsavdeling rimelig bra bygningsmessig dekning for sin virksomhet. En er enig i det uheldige forhold å måtte nytte deler av mannskapsforlegningene til kontorer, men etter det HST kjenner til, er det

mange av Hærens avdelinger som er adskillig dårligere stilt enn FASØ i den forbindelse. Det må bli ved enkelte stående avdelinger nyttes overbelegg (7 mann på 6-manns rom) på forlegningsrommene i lengre perioder, ofte hele kontingenter igjennom.

Av foranstående går frem at det i nærmeste fremtid ikke vil være særlige muligheter for å løse de problemer OFF tar opp som gjelder Haslemoen. I tillegg kommer at den økonomiske situasjon i den nasjonalfinansierte byggesektor for tiden er meget anstrengt, bli som følge av at mange meget tunge prosjekter økonomisk sett, er bestemt gjennomført i de nærmeste årene.»

Etter å ha besøkt Luftforsvarets stasjon Kautokeino skrev Ombudsmannen slik til Luftforsvarsstaben:

«Ombudsmannen viser til protokoll fra ombudsmannnemndas befarng i Finnmark 11—15 okt sendt Luftforsvarsstaben den 11 ds.

Under besøket i Kautokeino fant nemnda det nødvendig å få tatt opp med sentrale myndigheter forlegningsforholdene for de vernepliktige mannskaper ved stasjonen. Disse forholdene har i mange år vært ytterst dårlige, først og fremst på grunn av overbelegg. Under nemndas besøk i 1975 ble det pekt på at de midlertidige Moelven-brakkene var kalde og trekkfulle og måtte isoleres. Disse midlertidige brakker er fortsatt i bruk som mannskapsforlegning og det klages fortsatt over kulde og trekk selv om endel utbedringsarbeider er utført.

Ved nemndas besøk i 1978 var forlegningsforholdene like vanskelige, men da var det bestemt og såvidt jeg husker også bevilget penger til en ny fløy til mannskapsforlegningen. Disse planene er senere droppet, og situasjonen i dag er den samme og like dårlige som den har vært i mange år. Det nye i dagens situasjon er at man har fått anledning til å benytte en tomanns familiebolig til mannskapsforlegning. Dermed kan man skaffe sengeplass og bli kvitt overbelegget på forlegningsrommene. For en rasjonell utnyttelse av tomannsboligen trenger stasjonen etter det opplyste kr 150 000,—. Søknad om slik tildeling er avslått, noe nemnda finner meget beklagelig. Som nevnt er forlegningsforholdene i dag meget dårlige. Dette henger først og fremst sammen med at det er så håpløst trangt over alt. Kantine, kinosal, biljardrom i samme rom gir ingen av funksjonene de muligheter som burde gis. Biblioteket er et trangt kjellerrom uten vinduer. Oppholdsrom også i et utrivelig kjellerrom hvor forholdene aldri kan bli tilfredsstillende — fo rå nevne noen av problemene.

Nemnda er klar over den vanskelige økonomiske situasjon og er også oppmerksom på stasjonens fremtidige endrede status, men finner allikevel at noe må gjøres når det gjelder mannskapenes forlegningsforhold.

Nemnda håper at det er mulig å skaffe til veie de 150 000,— kr det her er tale om.

LSTs syn på saken imøteses.»

Generalinspektøren for Luftforsvaret var enig i at det måtte gjøres noe med forleg-

ningsforholdene. Den nevnte ombygging var derfor et prioritert gruppe II-tiltak og kr 150 000,— ville bli stillet til disposisjon i 1983.

Etter et besøk ved Garnisonen i Sør-Varanger skrev Ombudsmannen slik til Hærstaben:

«Ombudsmannen viser til protokoll fra ombudsmannnemndas befarng i Finnmark 11—15 okt sendt Hærstaben den 11 ds.

Nemnda fant under besøket ved GSV grunn til å ta opp spørsmålet om utvidelse av mannskapenes spisesal. Mannskapene må nå spise i tre bordsetninger med de problemer dette skaper for tjenesten. Allikevel må endel mannskaper spise i en trang korridor uten vinduer. Det foreligger planer for en relativt enkel utvidelse av spisesalen. Når nemnda finner en slik utvidelse påkrevet, henger dette sammen med at forlegningsforholdene for mannskapene ellers er dårlige. Det er for trangt med for mange på rommene i nedslitte og utrivelige kaserne. Hvis mannskapene i tillegg til de dårlige forhold også skal innta sine måltider under utrivelige forhold er nemnda redd at dette kan få konsekvenser for trivselen og dermed tjenesten.

Nemnda er klar over den vanskelige økonomiske situasjon, men mener at noen allikevel bør gjøres for å bedre forholdene for GSV.»

Hærstaben delte Ombudsmannens syn på nødvendigheten av en snarlig utvidelse av spisesalen. Saken var allerede tatt opp med sikte på å få prosjektet med på den prioritetsliste for gruppe II-tiltak for perioden 1983—85 som var under utarbeidelse. Man regnet ikke med å kunne få gjennomført prosjektet før i 1984.

Arbeidstilsynet og avdelingens miljøutvalg har også vært meget opptatt av denne saken.

Hovedtillitsmannen for Bardufoss flystasjon anmodet om Ombudsmannens bistand til å få bedret forlegningsforholdene for de mannskaper som var forlagt i to gamle tyskbygde brakker. Planer om nybygging av forlegning var utsatt på ubestemt tid. Fordi man skulle bygge nytt ville man ikke bruke mye penger på de gamle brakkene. Disse brakkene var nedslitte med dårlig utstyr, de var kalde, ofte med is på vegger og gulv om vinteren, og de var meget brannfarlige.

Ombudsmannen tok saken opp med Luftforsvarsstaben som opplyste at man ikke kunne få bygget kaserne på minst 5 år. Det var også vanskelig å si når man i tilfelle kunne restaurere de gamle brakkene.

Ombudsmannen fant grunn til å ta saken opp med Forsvarsdepartementet som svarte slik:

«I ovennevnte skriv, ref a, ber Ombudsmannen for Forsvaret etter klage fra tillitsmennene om Forsvarsdepartementets uttalelse an-

gående boforholdene for mannskapene på Bar-dufoss flystasjon.

Forlegningsbehovet for mannskaper på Bar-dufoss flystasjon er planlagt dekket ved tre moderne kaserner. I tillegg skal en av de eldre restaureres og beholdes som en reserve.

Foreløpig er to moderne kaserner ferdige, en i 1969 og en i 1974. Den tredje var planlagt bygd i begynnelsen av 80-årene, men ble endringer i de økonomiske forhold har nå medført at denne kasernen er blitt skjøvet ut på ubestemt tid.

I mellomtiden har tre gamle brakker vært i fortsatt bruk, to til mannskaper, en til utskrevet befal. De siste har bodd der etter eget ønske. For å spare penger har, som tillitsmannen påpeker, vedlikeholdet vært minimalt.

På grunn av at byggingen av den nye kasernen er skjøvet så langt ut i tid, er en imidlertid kommet til at en er nødt til å restaurere i hvert fall to av de gamle brakkene. Restaureringen vil forhåpentligvis ta til i 1983.

Hva angår tillitsmennes påstand om brannfaren, ber en Forsvarets bygningstjeneste snarest kontrollere forholdene og ta de nødvendige forholdsregler.»

Forholdsregler i forbindelse med brannfaren er tatt opp for seg.

Tjenesteforhold.

Det er behandlet 16 saker samt 1 fra tidligere år.

Innenfor denne gruppe behandles alle de spørsmål og problemer som er en direkte følge av den daglige tjeneste.

En vernepliktig klaget over at han var tatt ut til lagførerkurs. Han ville ikke dette, og mente han måtte ha krav på å få gjennomføre en helt alminnelig militærtjeneste. De andre som hadde nektet hadde sluppet. Han følte seg urettferdig behandlet og ba om Ombudsmannens hjelp.

Ombudsmannen tok saken opp med klagerens kompanisjef som ikke kjente til klagerens ønske. Klageren ble dimittert fra kurset og tilbakeført til sitt kompani.

En vernepliktig, som var nyvalgt tillitsmann, hadde en rekke spørsmål knyttet til mulighetene for turnustjeneste, om turnustjeneste kunne stoppes, avvikling av langpermisjoner for de som helt eller delvis hadde hatt turnustjeneste etc. Disse spørsmålene var så upresist stillet at det ikke var lett å gi noe tilfredsstillende svar.

Tillitsmannen innrømmet at han var usikker, han hadde vondt for å finne frem i gjeldende bestemmelser, han var uskolert når det gjaldt fremmedord og hadde derfor visse problemer. Det var derfor klart at han trengte hjelp.

Ombudsmannen avtalte med tillitsmannens sjef at han skulle innkalle tillitsmannen, ta en samtale med ham for å få skikkelig belyst de forhold tillitsmannene var i tvil om. Hvis han fortsatt hadde problemer skulle han henvende seg til Ombudsmannen igjen.

Hovedtillitsmannen ved en repetisjonsbataljon tok opp spørsmålet om Forsvarets bruk av sjåførere i forhold til bestemmelsene i Vegtrafikkloven. Det ble nevnt som eksempel at sjåførere som ble satt til kjøring på offentlig vei ikke hadde sovet mer enn 1 time på to døgn. Tillitsmannen ønsket at landsutvalget for tillitsmenn i Forsvaret tok initiativet til å få utgitt et rundskriv som innskjerpet gjeldende regler. Ombudsmannen var gjenpartadressat.

Saken ble behandlet på møte i landsutvalget i oktober og Forsvarsdepartementet ba Forsvarets overkommando å klargjøre gjeldende reglement og praksis. FO ga denne orientering:

«I foranstående referanse ber Forsvarsdepartementet om at Forsvarets overkommando klargjør gjeldende reglement og praksis vedrørende militære vognførere og vegtrafikklovgivningen.
Gjeldende sivile bestemmelser

Vegtrafikkloven § 21:

Ingen må føre eller forsøke å føre kjøretøy når han er i en slik tilstand at han ikke anses skikket til å kjøre på trygg måte, hva enten dette har sin årsak i at han er påvirket av alkohol eller annet berusende eller bedøvende middel, eller at han er syk, svekket, sliten eller trett, eller skyldes andre omstendigheter.

Gjeldende militære bestemmelser

a. TF 1—3 «Håndbok for Forsvarets motorvognførere».

Hefte 1 pkt 2:

Enhver vognfører på militært motorkjøretøy må rette seg etter sivile lover og trafikkregler, samt militære instruksjoner og direktiver. Ved eventuell forsømmelighet kan vognføreren bli gjort erstatningspliktig for tap eller skade på personell, kjøretøy eller materiell.

Hefte 5 pkt 1:

Ved personelltransport på kjøretøyer må vognføreren kjenne følgende bestemmelser, jfr UD 2— pkt 6301—6313.

I denne sammenheng siteres pkt 6301:

— følgende bestemmelser gjelder for transport av personell på militær hjul- og beltekjøretøyer. Bestemmelsene setter ikke til side bestemmelser gitt i vegtrafikkloven eller regler og bestemmelser gitt med hjemmel i denne.

b. TF 1—1 «håndbok for landevegstransport». Punkt 198:

— Beordring av sidemann for sjåfører under lengre transporter. På motorkjøretøyer hvor førerhuset er beregnet for mer enn en person, skal det på lengre transporter og når det av trafikksikkerhetshensyn anses nødvendig, beordres en sidemann. Avdelingssjef eller den

som på avdelingssjefens vegne gir ordre om transporten, skal vurdere hvorvidt det er påkrevet å beordre sidemann i det enkelte tilfelle. Det må herunder særlig tas hensyn til vognførers kvalifikasjoner og om kjøreoppdraget vil bli av slik varighet at vognføreren trenger avløsning.

Punkt 6:

— Befal eller andre som er bemyndiget til å sette i verk kjøring med Forsvarets kjøretøyer, skal være spesielt oppmerksom på vognførers plikter ifølge vegtrafikkloven § 21 og § 23. Det er straffbart å gi ordre som er i konflikt med vegtrafikkloven (jfr. BTF 1—002 pkt 46).

Forsvarets overkommando finner det ikke påkrevet å gi ut ytterligere retningslinjer vedrørende denne sak.

I de militære instruksjoner er det både for vognførere og ansvarlige sjefer klart tilkjenne-gitt at militære bestemmelser ikke setter vegtrafikklovens bestemmelser ut av kraft, og at det er straffbart å gi ordrer som er i konflikt med disse.

Vognførere som mener at de ikke er kompetente til å kjøre på grunn av lite søvn ol, skulle således ikke komme i noen «tvangssituasjon» overfor ansvarlig sjef.»

Ombudsmannen er enig med FO i at det ikke er behov for ytterligere regler på dette området. Det som av og til synes å svikte er praktiseringen av de klare bestemmelsene vi har.

Tillitsmennene ved en repetisjonsavdeling fant grunn til å ta opp til vurdering endel forhold for repetisjonssoldatene som de mente hadde betydning for mannskapenes interesse og innsatsvilje. Det var tre forhold de ville legge vekt på. Dårlige økonomiske forhold, mangel på fri i helgene og ilte effektivitet i gjennomføringen av den daglige tjenesten.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarsdepartementet som fant grunn til å forelegge saken for Forsvarets overkommando. Forsvarsdepartementet og Forsvarets overkommando avga følgende uttalelser:

«Oet vises til brev fra Ombudsmannen for Forsvaret datert 14 april, 1 juli og 16 august i år om ovennevnte sak.

Forsvarsdepartementet har forelagt saken for Forsvarets overkommando som har avgitt svar slik vedlagte brev viser.

Vedrørende overkommandoenes brev punkt 6 om Forsvarets ytelser til repetisjonssoldatene, kan Forsvarsdepartementet opplyse at vi i noen tid har arbeidet med å finne fram til en ordning som kan bringe de vernepliktige generelt mer på med andre i samfunnet, når det gjelder økonomiske vilkår. Departementet har her sett hen til den lovfestede sykelønnsordning som ble gjennomført i 1978. Sykelønnsordningen dekker i dag fullt ut tapt inntekt for store folkegrupper, og det vil være ønskelig å sikre også andre grupper tilsvarende ordninger. De vernepliktige mannskaper er en slik gruppe.

Forsvarsdepartementet anser det rimelig at repetisjonssoldatene ut fra sin familiesituasjon blir prioritert ved gjennomføring av en slik reform.

Departementet vil arbeide videre med saken, men vil understreke at tiltak på dette område representerer så vidt betydelige merutgifter at noen rask gjennomføring neppe kan påregnes.

Som anført av FO vil øvelsenes utbytte også avhenge av mannskapenes motivasjon, innsats og samarbeidsevne og -vilje. I hvilken grad mannskapene kan inspireres til innsats avhenger ikke minst av hvilken ledelsesform de er utsatt for under førstegangstjeneste og under repøvelsene. Soldatens motivasjon vil derfor kunne variere sterkt fra avdeling til avdeling. I denne sammenheng vil departementet streke under det som er uttalt av Forsvarets overkommando i brevets pkt. 11 og at det fra Forsvarets side arbeides kontinuerlig med å gjøre øvelsene så effektive som mulig.»

«Innledning.

Forsvarets overkommando fikk ved ref a oversendt en ekspedisjon fra Ombudsmannen for Forsvaret vedlagt et brev fra hovedtillitsmannen ved Bn 2.

I sitt brev peker på hovedtillitsmannen på en del forhold under reetisjonsøvinger, som — etter hans syn — er årsak til det store antall søknader om fritak/utsettelse. For å bedre repetisjonssoldatens situasjon fremmer hovedtillitsmannen forslag om bedre økonomiske vilkår, tjenestefri i helgene og effektivisering av tjenesten.

FO synes det er positivt at soldattillitsmenn engasjerer seg på denne måten og vil i det følgende gi sine kommentarer til de spørsmål/forslag som er fremmet.

Økonomiske forhold.

FO antar at økonomiske forhold er en av de vesentligste årsaker til fritak/utsettelse fra repetisjonsøvinger. Oppgavene for 1981 viser eksempelvis at for Hærens del utgjorde «arbeid/ervert» 38,6 % av alle innvilgede søknader. Riktignok omfatter ikke dette bare økonomi, men viser likevel klart den betydning de innkalte repetisjonssoldater legger på arbeid og økonomi.

Repetisjonssoldater som kalles inn vil yrkesmessig ha svært varierende bakgrunn. Statsansatte med minst 6 måneders sammenhengende tjeneste kommer inn under Lønnsregulativets fellesbestemmelser (jfr § 11 pkt 2). For de øvrige repetisjonssoldater er det den enkelte arbeidsgiver som avgjør om han skal beholde sin lønn. Dette forhold ligger utenfor Forsvarets mulighet å regulere. FO ser ikke bort fra at dette forhold og enkeltes økonomiske situasjon under en repetisjonsøving vil kunne virke på innsatsviljen og motivasjon.

FO antar derfor at forbedringer på dette felt bør vurderes nærmere. For øvrig vises til Stortingsmelding nr 94 (1978—79), side 103, hvor Forsvarsdepartementet tilkjennegir at det i forbindelse med sykelønnsordningen av 1978 spesielt vil vurdere Forsvarets ytelser til repetisjonssoldatene.

Helgefriordning.

«Direktiv om permisjon for militært personell» gir bl a bestemmelser om permisjon under repetisjonsøvinger (jfr spesielt pkt 65).

Det totale antall disponible øvingsdager gir bl a grunnlaget for gjeldende utdanningsprogrammer og målsetting for øvingene, både for den enkelte mann og avdeling. En utvidelse av helgefriordningen innenfor gjeldende tidsrammen for repetisjonsøvinger vil neppe kunne gjennomføres uten på bekostning av utdannelsen og redusert målsetting.

FO er klar over at dagens øvings- og utdanningsprogrammer ikke er samstemt med den tid til egenaktivitet som de fleste nyter godt av i sitt sivile liv dag.

En vesentlig utvidelse av permisjonsmulighetene som her er foreslått kan derfor bare gjennomføres etter en omlegging av repetisjonsøvingsmønsteret med de konsekvenser dette vil ha.

Innen nåværende ordning med uforandret målsetting kan ikke FO se at forslaget vil kunne realiseres.

Tjenestens effektivitet.

Effektivitet vil i høy grad være avhengig av tilgjengelige ressurser ved den enkelte oppsettende enhet og repetisjonsavdeling. Ut fra gitte muligheter mener FO at planleggingen av repetisjonsøvinger generelt sett er tilfredsstillende, samt at utdanningsprogrammene har et forsvarlig innhold og en realistisk målsetting.

Den praktiske gjennomføring av avdelingsperioden vil bl a være avhengig av faktorer som:

- tilfredsstillende repetisjonscenter
- instruktørstøtte
- øvingsmateriell
- øvingsstaber
- kapasitet ved øvings- og skytefelt.

Dette er forhold som vil kunne gi varierende utslag ved de ulike avdelinger og derved forårsake irritasjon blant personellet. At venting vil kunne forekomme under øvingene i større eller mindre grad må etter FOs mening aksepteres som en realistisk del av operasjonene og vil være en følge bl a av øvingens størrelse, omfang og øvingsmomenter.

Generelt viser erfaringene at den tjenestlige effektivitet under repetisjonsøvinger stort sett er tilfredsstillende. Dette betyr ikke at FO mener at ytterligere effektiviseringstiltak er unødige. FO innser at det kan være muligheter for forbedringer også på dette område, noe som Forsvaret kontinuerlig har sin oppmerksomhet rettet mot med sikte på økt effektivitet ved repetisjonsøvingene. Dette må dog sees i sammenheng med gitte målsettinger og tilgjengelige ressurser og kan derfor ikke avstedkomme omfattende justeringer.

I et tettepakket program hvor tidsfaktoren spiller en vesentlig rolle, vil tjenestens innhold og progresjon også være avhengig av den motivasjon, innsats og det samarbeid som legges for dagen fra mannskapenes side. Det er derfor også i Forsvarets interesse at repetisjonssoldatens situasjon blir best mulig slik at øvingene blir så effektive forholdene tillater.»

Ombudsmannen sørget for at disse synspunkter ble gjort kjent for hovedtillitsmannen.

En tillitsmann ved en av Luftforsvarets avdelinger gjorde Ombudsmannen kjent med at det ved hans og mange andre avdelinger fore-

gikk ulovlig kjøring fordi mange vernepliktige ble satt til å gjøre minibuss uten å ha det fornødne sertifikat. Tillitsmannen hadde tatt kontakt med biltilsynet som hadde bekreftet at Forsvaret ikke hadde dispensasjon idet tidligere gitt dispensasjon ikke var gyldig lenger. Dette kunne føre til ubehageligheter for sjåførene. Ble de stoppet av politiet kunne de få en kraftig bot. Nektet de å kjøre kunne de bli tatt for ordrenekt. Tillitsmannen ba om Ombudsmannens bistand til å få ordnet opp i dette.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarets overkommando/Hærstaben. Treninspektøren ga denne orientering om gjeldende praksis:

«Det vises til ovennevnte referanse angående føring av minibuss for Forsvarets vognførere.

For å erverve førerkort klasse C, D og E (lastebil, buss med mer enn 8 passasjerer og vogntog) kreves bl a at vedkommende er 20 år og har ordinært førerkort. Da bare en del av Forsvarets vognførere fyller disse krav, er det gitt dispensasjon for dette i førerkortforskriftene (jfr vedlegg 1 pkt 6).

Som det går fram av teksten er det generell dispensasjon ved beredskap, hjelpeaksjoner, øvelser og militær opplæring, men at dette også unntaksvis kan gjelde annen kjøring. Det er med andre ord gitt lempelser i de formelle førerkortkrav, men ikke til opplæring i bruk og stell av vedkommende kjøretøy.

De nye førerkortforskriftene av 24 februar 1979 samt nedsatt vernepliktsalder førte til at Forsvaret har forhandlet ved Vegdirektoratet om nye utvidede dispensasjonsbestemmelser (jfr vedlegg 2). Som det fremgår av teksten er det gitt generell dispensasjon fra førerkortkrav under all tjeneste i Forsvaret, men at det skal gis opplæring etter godkjent program (program godkjent av Vegdirektoratet). For ordens skyld gjør en oppmerksom på at de utvidede dispensasjonsbestemmelser (vedlegg 2) ikke er mottatt fra Samferdselsdepartementet og at bestemmelsen nevnt i vedlegg 1 fortsatt er gjeldende.

Militære vognførere med førerkort klasse B kan således føre minibuss, og tillitsmennenes påstand om at det foregår en god del ulovlig kjøring med minibuss i Forsvaret er etter Treninspektørens mening basert på misforståelser.

Sivilt ansatte/engasjerte vognførere i Forsvaret kommer derimot ikke inn under nevnte dispensasjonsbestemmelser.

I Luftforsvaret brukes i tillegg til sivilt førerkort — militært sertifikat som bevis på at vedkommende har fått opplæring og er kvalifisert til å føre vedkommende kjøretøy.»

Ombudsmannen gjorde tillitsmannen som hadde reist saken kjent med Treninspektørens uttalelse, men fant ikke grunnlag for ytterligere forføyninger.

En vernepliktig i Heimevernet klaget over at han ikke fikk svar på rekommanderte henvendelser til sitt HV-område. To ganger kom

rekommanderte brev i retur som uavhentede. Han var nettopp innkalt til øvelse. I innkallingsordren manglet det et vedlegg. Klageren anmodet Ombudsmannen om å ta opp disse forhold med området da han fant behandlingen lite tilfredsstillende.

Ombudsmannen tok saken opp med vedkommende HV-distrikt og anmodet distriktet om å ordne opp med HV-området.

Distriktet meddelte senere at området, både skriftlig og muntlig, var pålagt å kontakte klageren for å ordne opp i de saker han hadde tatt opp.

Distriktet var ellers enig i at enhver som henvender seg til en offentlig myndighet måtte ha krav på svar innen rimelig tid. At det ikke hadde skjedd i dette tilfelle ble beklaget.

Klageren ble orientert.

Tillitsmennene ved en av Forsvarets avdelinger tok opp med Ombudsmannen spørsmålet om de med 40 timers tjeneste pr uke hadde krav på fysisk trening innenfor dette tidsrom. De ville også ha rede på hvilke maksimums-/minimumsrammer som gjaldt for fysisk trening innenfor den ukentlige programmerte tjenestetid.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarets overkommando som ga denne redegjørelse om bestemmelser og praksis:

«Det vises til Ombudsmannens brev av 18 jan 82.

Innledningsvis vises det til vedlagte dokumenter.

- Forsvarssjefens direktiv for den fysiske fostring i Forsvaret.
- Forsvarssjefens skriv av 18 apr 78 — Mannskapenes ukentlige tjenestetid.

Vedlegg A gir Forsvarssjefen retningslinjer for omfanget av den fysiske trening i Forsvaret.

Soldatene ved X skal etter dette ha minst 2 timer fysisk trening pr uke.

Tillitsmennene for soldatene ved X hevder at fysisk trening er tatt ut av tjenesten ved X f o m - jan 82. Det korrekte er at den fysiske trening etter denne dato skal avvikles utenfor kontortiden, men innenfor rammen av mennskapenes ukentlige tjenestetid, som er 42½ timer. Jfr vedlegg B.

Vernepliktige som tjenestegjør under tilsvarende forhold ved sentrale staber m v, er underlagt den samme praksis.

Beklageligvis har det foreløpig ikke vært mulig med en kontrollert gjennomføring av den fysiske trening slik direktivet fastsetter. Dette skyldes manglende lokaliteter. Inntil videre må det aksepteres at mannskapene både ved X og andre staber/institusjoner driver fysisk trening på egen hånd.»

Tillitsmennene ved den samme avdeling tok noe senere opp spørsmålet om reisetid mellom forlegning/tjenestested skulle inngå i den ukentlige programmerte tjenestetid. Tillitsmennene fant dette rimelig siden de er forlagt et sted, men arbeider et annet sted noe de selv ikke hadde herredømme over. De fant i permisjonsdirektivet en viss støtte for denne oppfatning. Om dette forhold uttalte FO følgende:

«Ombudsmannen for Forsvaret har ved ref a bedt om Forsvarets overkommandos uttalelse til en henvendelse fra tillitsmennene for de vernepliktige ved X. Det spørsmålet gjelder er om den tid som medgår til transport av de vernepliktige mellom forlegning (Y) og tjenestested (X) er å betrakte som tjenestetid i relasjon til bestemmelsene om fellestransport i «Direktiv om permisjoner for militært personell i Forsvaret», og således skal inngå i den ukentlige programmerte tjenestetid. OFF har samtidig bedt FO redegjøre for eventuell ulik praksis på dette område i Forsvaret.

Henvendelsen har vært forelagt X til uttalelse. Denne er gitt ved ref b som følger vedlagt i kopi til OFF.

Etter gjeldende bestemmelser — fastsatt av Forsvarssjefen — har vernepliktige mannskaper generelt en ukentlig programmert tjenestetid som ordinært skal være 42½ timer. Hvile- og spisepauser skal ikke regnes inn i denne tjenestetid. Utover den ordinære ukentlige tjenestetid kan vernepliktige pålegges vakt- og beredskapstjeneste, kvelds- og nattøvinger, feltøvinger, hjelpetjeneste, leir- og indre tjeneste. Belastningen på den enkelte skal likevel søkes fordelt mest mulig likt og rettferdig.

I sin henvendelse til OFF viser tillitsmennene ved X til permisjonsdirektivets pkt 14 og antar at teksten i dette punkt er slik å forstå at fellestransporter generelt inngår i tjenestetiden.

Dette medfører ikke riktighet. De felles transporter som er omhandlet i dette punkt dreier seg om organiserte fellestransporter i forbindelse med overføring av avdelinger fra ett tjenestested til et annet. Slike overføringer skjer — som OFF vil være kjent med — f eks fra Sør-Norge til Nord-Norge for tjeneste ved stående avdeling og i forbindelse med øvingsvirksomhet o l.

Forsvarsgrenene følger generelt den praksis at reisetid mellom forlegning og tjenestested ikke medregnes i vernepliktiges ukentlige ordinære tjenestetid. Dette utelukker ikke at det rent unntaksvis vil være et fåtall vernepliktige som får reisetiden innregnet i den ordinære tjenestetid, hvor de lokale forhold gjør dette nødvendig. Dette gjør seg gjeldende ved tjenestesteder hvor forholdene er så spesielle at man er nødt til — bl a av sikkerhetsmessige årsaker — å anordne en felles transport for alt tjenestgjørende personell, — befall, sivile og vernepliktige. På den annen side vil det i slike tilfelle vanligvis knytte seg en rekke ulemper til tjenestestedet, som ubekvemme tjeneste- og vakrutiner, geografiske og klimatiske forhold, som overhodet ikke lot seg sammenligne med tjenesteforholdene for vernepliktige ved X eller tilsvarende institusjoner/staber.

Dersom de vernepliktige tjenestegjørende ved X skulle få reisetiden til og fra tjenestestedet regnet inn i den ordinære tjenestetid, ville det oppstå betydelige skjevheter sett i forhold til mannskaper som tjenestegjør ved andre staber og avdelinger i Forsvaret, — ikke minst ved de stående avdelinger. Dette er ikke akseptabelt og Forsvarets overkommando må derfor fastholde at reisetiden mellom forlegning og tjenestested holdes utenfor den ukentlige programmerte tjenestetid.»

Ombudsmannen svarte tillitsmennene slik:

«Jeg viser til tidligere korrespondanse. Det er to spørsmål i forbindelse med tjenestetiden som er tatt opp, reisetid til og fra forlegning og fysisk trening. Begge spørsmål har vært forelagt Forsvarets overkommando som i to skriv av 5 d m har besvart Ombudsmannens henvendelse. FOs svar sammen med en redegjørelse fra direktør Y om den daglige tjenestetid følger vedlagt i fotokopi til Deres orientering.

Når det gjelder den daglige tjenestetid er det fortsatt min oppfatning at transporttid mellom tjenestested og forlegning som skyldes forhold som den vernepliktige ikke selv har herredømme over, bør regnes med i den daglige tjenestetid. Jeg er imidlertid enig med FO i at Permisjonsdirektivet pkt 14 neppe gir hjemmel for en slik praksis.

FO opplyser ellers at det er vanlig praksis i alle forsvarsgrener at reisetid mellom forlegning og tjenestested ikke regnes med i den ordinære tjenestetid. Dette burde kanskje vært tatt med i FOs rundskriv av 18 apr 78 hvor det er bestemt hva manskapene kan pålegges av tjeneste ut over 42½ timer pr uke.

Av direktør Ys redegjørelse fremgår det at manskapene ved X har visse lettelser i forhold til gjeldende bestemmelser. Det er vel også helt på det rene at mannskaper ved X ikke pålegges så mye tillegg til den daglige tjeneste i form av vaktjeneste, beredskapstjeneste, øvinger, leirtjeneste, indretjeneste etc som mannskaper ved en ordinær militæravdeling. Etter en samlet vurdering av de foreliggende opplysninger synes det ikke å være åpenbart urimelig av FO å fastholde at reisetid mellom forlegning og tjenestested holdes utenfor den ukentlige programmerte tjenestetid.

Den fysiske trening det er tale om i denne sak er den som skal finne sted i tjenestetiden. I Forsvarssjefens direktiv for fysisk fostring i Forsvaret, direktiv nr 2, om fysisk trening i tjenestetiden er det bl a sagt:

«Vpl mannskaper ved staber, administrative avdelinger, verksteder, arsealer o l skal minst ha 2 timer fysisk tjeneste pr uke, inklusive av- og påkledning og bading.»

Det spørsmål som kan reises i denne sammenheng er om det er 40 timer eller 42½ timer som er deres ukentlige tjenestetid. Jeg antar at de beste grunner taler for at man også i dette spørsmål går ut fra en tjenestetid på 42½ timer og at den fysiske trening i tjenestetid må ligge innefor dette timetall. FO opplyser at dette er vanlig praksis ved lignende avdelinger, og dette stemmer med mine erfaringer.

Dette vil også passe best med praksis ved Forsvarets avdelinger forøvrig. Det faktum at

dere hittil har hatt denne fysiske trening innenfor 40 timers uke gir dere neppe noe rettskrav på å få fortsette med denne ordning. Jeg finner ikke kunngjøring nr V 36-81 fysisk trening urimelig selv om formuleringen kan sies å være noe uheldig.»

En vernepliktig som tjenestgjorde som sjåfør ved en av Luftforsvarets avdelinger klaget over at han var flyttet fra transporttjenesten til leirtjenesten. Han opplyste at hovedgrunnen til flyttingen var at han to ganger hadde forsovet seg 10 min. Han mente seg å være urettferdig behandlet, idet han ble tatt for småting som også andre sjåførere var borte i uten at det ble reagert. Avdelingen refererte en rekke konkrete hendelser som hadde bevirket ombeordningen og avsluttet sin redegjørelse slik:

«Dette berører personellsikkerheten og man stiller meget strenge krav til kjøretøyene og til sjåførenes sikkerhet og dyktighet. Stasjonen bestreber seg på å gi sjåførene en best mulig opplæring i bruk av de militære kjøretøyer som stasjonen disponerer. Samtidig blir sjåførene innprentet at uregelmessigheter vil medføre overføring til annen tjeneste. Dette har etter stasjonens oppfatning fungert meget tilfredsstillende, da sjåførene har vist seg meget stabile og pålitelige. De har således ikke vært innblandet i trafikkuhell, og den vanskelige transporten mellom administrasjonsområdet og fjellanlegget er utført med den sikkerhet som forventes under de rådende forhold.

Det er ikke ofte at stasjonen må gå til det skritt å flytte sjåførere over til annen tjeneste, men siden stasjonens plikt til å ivareta sikkerheten for personelltransporten er åpenbar, må en også i fremtiden forbeholde seg retten til å vurdere dyktigheten og påliteligheten hos det personellet som brukes til bilførere.»

Ombudsmannen svarte klageren slik:

«Det vises til brev av 18 f m.

Det foreligger nå svar fra avdelingen som i brev av 28 f m til Ombudsmannen har redegjort nærmere for de forhold som ligger til grunn for å overføre Dem til annen tjeneste ved avdelingen. Det er vist til flere tilfeller av forsømmelser i tjenesten, herunder uhjemlet bruk av militært kjøretøy den 7 f m, som førte til at De ble gitt en advarsel om at De måtte skikke Dem bedre i tjenesten om De ønsket å fortsette som sjåfør. Det kom imidlertid senere, 12 f m, en klage fra lensmannskontoret over at et militært kjøretøy, som viste seg å være ført av Dem, drev ulovlig (vill) kjøring i bygda. Beslutningen om å overføre Dem til annen tjeneste ble etter dette tatt av stasjonssjefen.

Den formelle hjemmel for overføringen til annen tjeneste finner man i vernepliktlovens § 7 hvoretter en hver vernepliktig er forpliktet til å overta den tjenestestilling i Forsvaret som han blir beordret til, og utføre den tjeneste som blir pålagt ham. Etter de opplysninger som avd har gitt må det antas at beslutningen om omdisponering i Deres tilfelle er

tatt ut fra tjenestlige hensyn. Det kan ikke ses å være grunn til å kritisere den avgjørelse som er tatt. Noen grunnlag for å karakterisere avgjørelsen som åpenbart urimelig har jeg heller ikke.

Jeg beklager å måtte meddele at jeg ikke finner grunn til å gå videre med saken.»

En vernepliktig i Sjøforsvaret som hadde søkt på et bestemt kurs, ble avvist med den begrunnelse at han ikke kunne få den nødvendige sikkerhetsklarering. Etter å ha gått hardt på sitt befal, fikk han rede på at han skulle ha gjort seg skyldig i grovt tyveri. Det var senere bekreftet at dette ikke var riktig, og han fikk sin klarering. Klageren ville ha Ombudsmannens bistand til å få klarlagt hvordan slikt kunne skje.

Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen som opplyste at det hadde skjedd en meget uheldig sammenblanding av navn. Klageren hadde intet negativt på sitt rulleblad. Avdelingen hadde det beste inntrykk av klageren og beklaget det inntrufne.

Dette ble meddelt klageren.

Permisjoner.

Det er behandlet 30 saker samt en fra tidligere år.

Spørsmålet om permisjon for å kunne utøve politisk virksomhet i sitt hjemmemiljø er aktuelt for endel vernepliktige mannskaper som er medlemmer av kommunestyre eller kommunale utvalg/råd på hjemstedet.

Det er helt på det rene at manskapene ikke har krav på permisjon til slik virksomhet. I gjeldende bestemmelser er det sagt følgende om dette:

«Også ellers kan det i en viss utstrekning tilstås permisjon til utførelse av oppdrag pålagt i medhold av lov så som sete i kommune- styre, likningsnemnd eller oppnevnelser til domstolen.»

Dette spørsmål har vært inngående vurdert av sentrale myndigheter som bl a har pekt på kommunelovens bestemmelser om varamenn hvor det er fastslått at varamenn i nummerorden skal fungere som representant der hvor fast medlem er midlertidig eller varig fraværende. Avtjening av førstegangstjenesten vil være et midlertidig fravær som medfører at kommunale verv ikke kan bekles fullt ut. I de tilfelle hvor permisjon vil medføre lange og hyppige fravær fra avdelingen vil det ikke kunne påregnes permisjon for å dekke kommunale verv.

På samme grunnlag vil det heller ikke være

mulig å bli overført til tjenestested nærmere hjemmet.

En vernepliktig hadde søkt om velferdspermisjon til jordbruksformål. Søknaden ble avslått med den begrunnelse at det ikke var tale om arbeid «på egen gård, evt foreldres gård» slik det er fastsatt i bestemmelsene.

Den vernepliktige hadde i mange år både i ferier og fritid, hjulpet sin 43 år gamle ugifte onkel med gårdsarbeidet. Den vernepliktige var den best odelsberettigede og det var på det rene at han skulle overta gården.

Ombudsmannen fant at man ville komme i strid med bestemmelsenes hensikt om de ble fortolket så strengt som i dette tilfelle. Saken ble derfor tatt opp med vedkommende våpeninspektør som var enig i Ombudsmannens syn. Søknaden ble deretter innvilget.

En vernepliktig hadde søkt om velferdspermisjon for som speiderleder å være med på en leir hvor han skulle være med å administrere leiren og være instruktør. Han hadde søkt om velferdspermisjon kl B. Søknaden var avslått med den begrunnelse at det ikke var hjemmel for permisjon på dette grunnlag.

Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen og pekte på at velferdspermisjonsdirektivets pkt 8 f om velferdspermisjon kl B med noe utvidet fortolkning muligens kunne komme til anvendelse. Under alle omstendigheter ville det være hjemmel for velferdspermisjon kl C.

Den vernepliktige ble innvilget 10 dagers velferdspermisjon, men avdelingen bemerket at hvis tilsvarende frivillig hobbyvirksomhet skulle danne grunnlag for velferdspermisjon kl C, ville halvparten av avdelingens mannskaper til enhver tid være på permisjon.

En vernepliktig som var bosatt i Spania var innkalt til tjeneste i Sjøforsvaret. Han hadde hatt en gratis reise hjem i påsken og skulle få en til i sommerferien. Han hadde på forespørsel fått opplyst at han ikke ville få 5 gratis hjemreiser som andre mannskaper. Dette fant han urimelig.

Når det gjelder mannskaper som er bosatt utenlands er det for deres gratis permisjonsreiser en spesiell bestemmelse i Fredsregulativet del I pkt 41. Det heter her at dette personell kan tilstås inntil kr 1 800,— pr reise for det antall gratisreiser som gjelder i vedkommende forsvarsgren. Disse beløp kan spares opp. Dette betyr at et mannskap i Sjøforsvaret i alt disponerer kr 1 800,— × 5 = kr 9 000,— til hjemreiser.

Ombudsmannen tok ikke standpunkt til om vedkommende kunne kalles inn til tjeneste, idet dette spørsmål ikke var reist.

En vernepliktig som var aktiv volleyball-spiller hadde søkt om velferdspermisjon for å delta i en treningsleir som varte en uke. Han ble innvilget 1 dags velferdspermisjon til dette formål. Hovedtillitsmannen fant dette urimelig og anmodet om Ombudsmannens vurdering.

Ombudsmannen ga denne uttalelse:

«Jeg har mottatt Deres skriv av 16 d m med bilag.

Det er vanskelig å gi svar på Deres spørsmål uten å ha forelagt saken for avdelingen. Såvidt jeg forstår bør vel søknaden behandles og avgjøres etter bestemmelsene om idrettspermisjon inntatt som vedlegg 5 til de generelle permisjonsbestemmelser av 1/10—81.

Ifølge disse bestemmelser har ingen krav på idrettspermisjon, slik permisjon kan normalt innvilges i de tilfelle som er nevnt under pkt 2 i bestemmelsene. Det er helt på det rene at Xs situasjon ikke går inn under dette pkt. Derimot kommer pkt 3 til anvendelse i hans tilfelle, her kommer imidlertid en rekke skjønnsmessige vurderinger inn i bildet. Det er i pkt 3 tale om «særlige grunner», «så langt tjenesten tillater» og «være av betydning innen den idrettsgren det gjelder». Hvordan avgjørende myndighet har vurdert disse forhold kjenner jeg ikke til. Jeg vil imidlertid ikke karakterisere det som åpenbart urimelig om en søknad som Xs blir avslått eller bare delvis innvilget. Jeg går ut fra at han får anledning til å bruke av sine fridager slik at han kan være med på leiren.

Saken kunne også behandles som søknad om velferdspermisjon klasse C. Resultatet ville neppe blitt annerledes.

Jeg tør ikke uttale meg mer bestemt i denne sak uten først å ha forelagt den for avdelingen.»

En vernepliktig som var innkalt til en ukes tjeneste i Heimevernet hadde søkt om 2—3 dagers permisjon for barnepass. Han opplyste at han og hustruen arbeider 3 dager hver i uken, mens de to dager hver passet deres ett år gamle barn. Mannens søster passet barnet fast en dag i uken. Hustruen, som var ansatt i Justisdepartementet, hadde søkt om permisjon med lønn i to dager den uken mannen skulle gjøre HV-tjenesten, men søknaden var avslått.

Saken ble ordnet ved at den vernepliktige fikk permisjon i to dager.

En vernepliktig som hadde gått på Forsvarets gymnas, deretter hatt en tids befalsutdannelse, så blitt nedskrevet til menig med tjeneste på et av Marinens fartøyer, hadde søkt om å få avvikle en gratis permisjonsreise. Han hadde fått beskjed om at han hadde hatt nok gratisreiser og ikke ville få flere. Han mente selv at han minst hadde to gratisreiser igjen og ba om Ombudsmannens hjelp til å få ordnet dette.

Ombudsmannen tok saken opp med vedkommende avdeling. Klageren hadde krav på 5 gratis permisjonsreiser slik det er hjemlet i bestemmelsene. Det ble ordnet med klagerens fartøy slik at han fikk sine permisjonsreiser.

En vernepliktig fra Finnmark skulle tilbake til sin avdeling i Sør-Norge etter å ha vært hjemme på sin første gratis permisjonsreise. Reisen var lagt opp av Forsvaret med en overnatting i Tromsø. Det var ikke ordnet med innkvartering. Klageren kom til Tromsø kl 2130 og greide ikke å få plass i de pensjonater han henvendte seg til. Til slutt fikk han et rom på SAS-hotellet som kostet kr 450,—. Av Forsvaret fikk han dekket bare kr 178,—. Dette ble begrunnet med at han burde ha benyttet seg av Forsvarets perminal i Tromsø. Den vernepliktige syntes dette var et urimelig forlangende fordi han ikke hadde fått noen orientering om dette på forhånd og ante intet om perminalen. Han ba om Ombudsmannens bistand til å få dekket sine utgifter.

Avdelingen fant i dette spesielle tilfelle å burde dekke klagerens faktiske utgifter.

En vernepliktig hadde søkt om velferdspermisjon for å avlegge eksamen ved et økonomisk institutt i Sverige. Han fikk permisjon i 3 dager. Dette mente hovedtillitsmannen var for lite og han ba Ombudsmannen vurdere saken.

Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen som gjorde oppmerksom på at permisjonsdirektivets bestemmelser om permisjon til eksamen ikke omtalte eksamen ved utenlandske skoler. Etter å ha drøftet saken med faglig foresatt i undervisningsspørsmål innvilget avdelingen permisjon fra fredag 12 mars til mandag 22 mars med trekk av to langpermisjonsdager.

I juni kom klageren igjen med en ny søknad om permisjon, idet han hadde strøket første gang. Klageren fikk på ny en ukes permisjon.

En vernepliktig som skulle avlegge en opptaksprøve ved et musikkonservatorium hadde søkt om velferdspermisjon fra 12 mars til 1 april. Han hadde regnet med en kombinasjon av velferdspermisjon og bruk av tilgodehavende langpermisjonsdager, men fikk beskjed om at han bare ville få to dagers velferdspermisjon mens resten måtte tas av langpermisjonsdagene. Dette syntes han var urimelig. Den eneste begrunnelse som var gitt var at han hadde så mange permisjonsdager igjen. Han anmodet om Ombudsmannens bistand.

Selve opptaksprøven varte i 3 dager, 29—31 mars. Den 12 mars ville han få beskjed om hvilket verk han skulle innstudere som opp-

taksprøve. Det var derfor nødvendig med så lang permisjon. Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen og pekte på at det i dette tilfelle også kunne vært innvilget velferdspermisjon kl B og ikke etter C som avdelingen hadde brukt som hjemmel. Ombudsmannen var enig i at ikke hele permisjonen kunne innvilges som velferdspermisjon, men noe mer enn 2 dager burde vært innvilget. Det viste seg at klageren på grunn av uregelmessig arbeidstid hadde opparbeidet endel fridager i tillegg til sine langpermisjonsdager. Saken ble ordnet slik at han benyttet sine opparbeidede dager og fikk resten som velferdspermisjon.

En vernepliktig som gjorde tjeneste i Hæren hadde søkt om permisjon for å delta i et offshorekurs/sikkerhetskurs som ble arrangert av Sjøforsvaret. Søknaden ble avslått med den begrunnelse at permisjonsdirektivet ikke hjemlet slike permisjoner. Han ble innvilget tjenesteavbrudd slik at han fikk delta i kurset som varte en måned. Det viste seg at de andre elevene fra alle forsvarsgrener hadde fått kurset som tjeneste. De hadde uniformsplikt, de fikk utbetalt vanlige godtgjørelser, det var ikke tale om å ta igjen kurstiden. Det var bare klageren som var behandlet annerledes. Hans avdeling ville ikke endre syn, og Ombudsmannen fant grunn til å ta saken opp med Hærstaben fordi det her var tale om urimelig forskjellsbehandling.

Hærstaben opplyste at for Hærens del hadde prosedyrene omkring dette kurset vært uklare og reist spørsmål som trengte avklaring. Dette ville bli tatt opp på generelt grunnlag. Det var således intet å bebreide avdelingen. Hærstaben fastslo samtidig at klageren skulle ha kurstiden registrert som tjeneste og skulle ha de samme ytelser som under vanlig tjeneste.

Disiplinærsaker.

Det er behandlet 14 saker samt 2 fra tidligere år. Mange av sakene i denne gruppe er henvendelser fra refsede som ber om Ombudsmannens vurdering av saksbehandlingen eller refselsesutmålingen, samtidig som avgjørelsen i saken er bragt inn for høyere myndighet. En viser ellers til det som er sagt under avsnittet Generelle synspunkter.

En vernepliktig var refset med 16 dagers vaktarrest for ordrenektelse. Etter anke ble refselsen nedsatt til 10 dagers vaktarrest etter tilråding fra vedkommende krigsadvokat. Begrunnelsen var at ankebehandlingen hadde tatt lang tid. Avgjørelsen ble ikke påanket til høyere myndighet. En tid senere tok den refsede saken opp med Ombudsmannen, idet han

fortsatt mente at refselsen var for streng. Etter at han var dimittert ville det bli vanskelig for ham å sone på grunn av hans arbeidsforhold.

Ombudsmannen tok saken opp med den refsedes rulleførende avdeling som fant grunn til å forelegge saken for Hærstaben som kontrollinstans med spørsmål om å omgjøre refselsen til en bot.

Hærstaben forela saken for Generaladvokaten som bl a uttalte at saksbehandlingen hadde tatt alt for lang tid. Han fant imidlertid forholdet for alvorlig til at saken kunne avgjøres ved en bot. Han foreslo refselsen redusert til 6—7 dagers vaktarrest med soning på en tid som passet den refsede. Refselsen ble fastsatt til 6 dagers vaktarrest.

Ombudsmannen fant intet å bemerke til denne avgjørelse, men den refsede var misfornøyd med Ombudsmannen som han mente burde ha utvirket et bedre resultat.

En vernepliktig var refset med 8 dagers vaktarrest for en episode i forbindelse med innpassering i leiren. Han hadde ikke vernepliktsboken med seg. Det ble visse vanskeligheter i vekten, og det endte med at den vernepliktige truet vekten med juling. Det ble skrevet rapport og det endte med en refselse. Klageren hevdet at vaktkommandørens rapport var falsk. Han hevdet også at han ikke hadde fått anledning til å gjøre seg kjent med de forskjellige rapporter som forelå i saken.

Etter å ha gjennomgått sakens dokumenter og drøftet saken med avdelingen, svarte Ombudsmannen klageren slik:

«Det vises til brev herfra av 19 d m.

Ved avdelingens ekspedisjon av 21 d m har jeg fått tilsendt dokumentene i refselsessaken som jeg har gjennomgått. Av sakens dokumenter fremgår at refselsesordren, utferdiget 10 nov 81, er påklaget til avd sjef og videre anket til våpeninspektøren som etter tilråding fra krigsadvokaten har opprettholdt avgjørelsen. Da De er ilagt vaktarrest som refselse, hadde De adgang til å bringe saken inn for Generalinspektøren for Hæren som siste ankeinstans. Siden det er forhold i refselsessaken De fortsatt finner kritikkverdig, burde De vel ha benyttet Dem av den adgang De hadde til å anke avgjørelsen inn for Generalinspektøren, en adgang jeg går ut fra De ble gjort kjent med. Jeg har for mitt vedkommende ikke noe å bemerke til avgjørelsen av refselsessaken.

I Deres brev til Ombudsmannen er det spesielt to forhold De har tatt opp, nemlig den forklaring vedkommende vaktkommandør har avgitt, en forklaring De mener i allefall delvis er uriktig, samt spørsmålet om dokumentinnsyn. Hva angår den forklaring vaktkommandøren har gitt, dok 3 i saksdokumentene, kan jeg ikke finne dekning for at han har gitt en bevisst uriktig forklaring som det kan være

grunn til å reagere overfor på en slik måte De antyder. Den del av forklaringen som etter Deres mening er uriktig, synes heller ikke å ha influert på eller hatt betydning for avgjørelsen i refselsessaken mot Dem.

Når det gjelder spørsmålet om dokumentinnsyn, kan jeg vise til den militære disiplinærlovs § 14, jfr disiplinærreglementets pkt 33, hvorefter mistenkte i en refselsesak («den som forfølgningen er rettet mot») etter anmodning skal gis adgang til å lese sakens dokumenter om det ikke etter forholdene er utilrådelig. Selv om adgangen til dokumentinnsyn formelt sett gjelder før refselsen ilegges, kan jeg ikke for min del se det skulle være noe til hinder for at De får se dokumentene i refselsessaken.

En kopi av dette brev er sendt avdelingen.»

En vernepliktig var ilagt 20 døgns vaktarrest for to ulovlige fravær samt respektstridig oppførsel. Han var tidligere refset en gang for ulovlig fravær. Den vernepliktige anket. Etter Krigsadvokatens anbefaling ble punktet om respektstridig oppførsel opphevet fordi dette forhold var mangelfullt opplyst. Refselsesutmålingen ble opprettholdt som fortjent og passende. Den refsede anket saken inn for Generalinspektøren som i og for seg fant refselsen passende. På grunn av sen saksbehandling som den refsede ikke kunne lastes for, ville det bli særlig byrdefullt for ham å sone idet han var dimittert og hadde begynt på skole. Etter forslag fra Generaladvokaten ble refselsen redusert til 10 døgns vaktarrest som kunne sones i skoleferien.

Den refsede anmodet om Ombudsmannens bistand til å slippe soningen. Hans begrunnelse var at han var avhengig av å arbeide i ferien for å skaffe seg inntekt til ytterligere skolegang. Faren var nettopp død etter en ulykke slik at klageren måtte ta seg av sin mor. Klageren forsto alvoret og rekkevidden av sin forseelse, men mente at det ut fra generalpreventive hensyn ikke var nødvendig med soning.

Ombudsmannen fant intet grunnlag for å foreslå refselsen omgjort. Den refsede la senere frem en legeerklæring som viste at han var soningsudyktig. Dette førte til at fullbyrdelsen bortfalt ved foreldelse.

To vernepliktige soldater ved en avdeling i Nord-Norge var blitt syke under en øvelse. De hadde varslet sin lagfører om dette. De hadde tatt seg tilbake til leiren og hadde meldt seg på sykestuen. De ble sykmeldt og det var mistanke om matforgiftning. Begge ble refset med 12 døgns vaktarrest for ulovlig å ha forlatt øvelsen. Lagføreren hadde gitt ordre om at de skulle melde seg for troppssjefen før de forlot øvelsesområdet. Dette hadde de ikke gjort og det var grunnlaget for refselsen.

Refselsene ble anket og saken samtidig tatt opp med Ombudsmannen. Anken ble tatt til følge og refselsene satt ned til tre dagers arrest for ikke å ha fulgt ordre om å melde seg for troppssjefen.

Tillitsmennene ved en av Hærens avdelinger reiste spørsmålet om en militær sjefs adgang til å tilintetgjøre beslaglagt alkohol. Foranledningen var at det ved to forskjellige anledninger var beslaglagt brennevin for ca kr 1 000,—. Dette brennevinet hadde avdelingens sjef tømt ut. Etter tillitsmennes oppfatning forelå ikke betingelsene for tilintetgjøring slik disse er beskrevet i Forsvarssjefens direktiv om alkohol og tiltak mot misbruk av alkohol i Forsvaret.

Avdelingens begrunnelse for å tilintetgjøre brennevinet var at det ikke var anledning til å dele ut beslaglagt alkohol ved dimisjon fordi det var forbudt å medbringe alkohol på Forsvarets flyruter. Beslaglagte varer kunne heller ikke sendes til mannskapenes hjem da det ikke er tillatt å sende alkohol i posten. Forøvrig fant avdelingen det uhørt at den skulle drive noen form for administrasjon av beslaglagt alkohol.

Saken ble bragt inn for høyere myndighet og ble i siste omgang avgjort av Hærstaben slik:

«Gjeldende bestemmelser om forbud mot oppbevaring av rusdrikk på militært område er fastsatt av Forsvarsdepartementet i 1957 og inntatt bla i vedlegg 6 i Forsvarssjefens direktiv om alkohol.

Som påpekt av Y er den saksbehandlingen som X har praktisert på området ikke i samsvar med reglene og må derfor revideres. Det skal i denne forbindelse bemerkes at de vanskeligheter med praktiseringen av reglene som X har påberopt seg, ikke fritar avdelingen fra å følge den pålagte prosedyre.

Det brudd på reglene som avdelingen har gjort seg skyldig i i det foreliggende tilfelle må derfor medføre erstatningsansvar for Forsvaret.

Det bes foranlediget at avdelingen utbetaler de skadelidte kr 1 000,— for det påførte tap.

I anledning av krigsadvokatens anførsel om at reglene i Forsvarssjefens direktiv er under revisjon, kan dette bekreftes.

De reviderte regler kan ventes iverksatt med det første.»

Under en av ombudsmannsnemndas befaringer tok tillitsmennene under et møte med tillitsmannsutvalget opp en refselsesak mot en offiser hvor de hevdet at offiseren slapp mye lettere unna enn en vernepliktig ville ha gjort. Det var en alvorlig sak forsåvidt som offiseren i beruset tilstand hadde truet vaktkommandøren ved avdelingen med pistol som riktignok ikke var ladd. For dette ble offiseren ilagt 12 dagers vaktarrest og ble frabeordret

for en periode. Tillitsmennene mente at dette var en for mild reaksjon. Hadde en soldat gjort noe tilsvarende ville han ikke sluppet unna en sivil straffesak. Tillitsmennene ønsket Ombudsmannens vurdering.

Etter å ha gått gjennom refselsessakens dokumenter og etter å ha drøftet saken med Generaladvokaten, uttalte Ombudsmannen følgende:

«Det vises til ovennevnte referanse.

Da det må antas at refsede befalingsmann har gjort seg skyldig i en alvorlig overtredelse av mil strls § 77, evt. også overtredelse av mil strls § 227, antar jeg at daværende sjef X ikke burde ha avgjort denne sak selv uten i tilfelle å ha forelagt den for Krigsadvokaten. Trolig ville Krigsadvokaten ha tilrådet anmeldelse til påtalemyndigheten. Da det imidlertid er gått såvidt lang tid siden refselsen ble ilagt, antar jeg at saken ikke bør medføre ytterligere forføyninger. Hensett til at refsede er befalingsmann, er det også en relativt streng refselse han er ilagt som vil kunne få konsekvenser for hans videre tjeneste og avansement. Jeg har også bemerket at lt Y ble frabeordret stillingen som sikkerhetsoffiser ved avdelingen.

Vedkommende tillitsmann bes underrettet om min uttalelse i saken.

Dokumentene i refselsessaken returneres vedlagt med takk for lånet.»

Forholdet mellom befal og menige.

Det er behandlet to saker i denne gruppe.

Far til en vernepliktig hadde klaget til sønnens avdeling over avdelingens opptreden overfor sønnen og en annen vernepliktig i forbindelse med mistanke om narkotikamisbruk. Faren klaget samtidig til Ombudsmannen og ba om Ombudsmannens vurdering av avdelingens opptreden.

De to vernepliktige var en ettermiddag de var på vakt blitt observert av vaktkommandøren som på grunn av soldatenes opptreden og slappe og sløve holdning fikk mistanke om at de var påvirket av narkotika. Man hadde tidligere hatt mistanke om narkotikamisbruk ved kompaniet. Vaktkommandøren fant det nødvendig å varsle vakthavende offiser. Vakthavende offiser fant etter å ha snakket med de to at vaktkommandørens mistanke var berettiget. Personelloffiseren ble varslet. Han kontaktet MP-vakten i Oslo som ba om at det lokale politikammer måtte bli varslet. Soldatene ble hentet av politiet og bragt til politikammeret. På grunn av undersøkelser ved soldatens hjemsteds politikammer og andre gjøremål, ble de to plassert i hver sin celle. En politimann hadde deretter en samtale med soldatene. Han fant begge sløve med slørete blikk. Det kom ikke noe mer ut av samtalen.

Det ble ikke funnet narkotika, og begge soldatene ble dimittert fra politikammeret etter ca 3 timers opphold. Mistanken om misbruk av narkotika ble således ikke bekreftet.

Klageren hadde også tatt saken opp med vedkommende politikammer og hadde derfra fått denne redegjørelse:

«Deres brev 16.03 d. å. med vedlegg er mottatt og innholdet bemerket. Jeg kan bekrefte at to soldater ble innbragt til politikammeret fra vaktstua, X avd, ca kl 1715 torsdag 11. ds., foranlediget av en henvendelse fra militær overordnet, som gav uttrykk for mistanke om at soldatene var påvirket av narkotika e.l. stoffer, da de etter vedkommende overordnetes oppfatning virket påfallende sløve. I Forsvaret gjelder instruks om at politiet skal underrettes ved mistanke om narkotikabruk innen avdelingene. Politiets vaktsjef fant, etter samråd med vedkommende betjent som etterforsker narkotikasaker, det mest praktisk og hensynsfullt at kontroll og ransaking av de mistenkte fant sted i politiets lokale. Her fant da ransaking på person sted. På grunn av andre presserende gjøremål ble de to satt i venteceller, mens opplysninger ble innhentet fra Y og Z politikammere. Deretter hadde de samtaler med en etterforsker før de ble løslatt, ifølge journalen, kl 2025.

Ingen av dem ble funnet i besittelse av narkotika, så for såvidt ble ikke mistanken bekreftet.

Det anses klart at det foretatte innebar en siktelse idet det dreiet seg om ransaking på person og pågripelse — (straffeprosesslovens §§ 223 og 228). Det var ikke innhentet ordre fra påtalemyndigheten. Etter omstendighetene antar jeg at vedkommende polititjenestemann handlet forsvarlig, innenfor rammen av straffeprosesslovens ovennevnte bestemmelser og etter beste skjønn.

Det er naturlig å beklage at uskyldige blir gjenstand for tiltak fra politiets side på grunn av mistanke om narkotikapåvirkning som kan oppleves ydmykende, urettferdig og skremmende. Spesielt beklager jeg det dersom ransakingen m. v. av Deres sønn ikke ble utført så varsomt og med den skånsel som øyemedet med ransakingen tilsa.

Det tilføyes at skal politiet komme narkotikaforbrytelsene til livs, må det ofte gripes inn og handles raskt for å sikre bevis. Det er vel ikke til å unngå at det fra tid til annen ble grepet inn overfor uskyldige, eller overfor personer man ikke kan bevise har begått noe straffbart.»

Etter å ha undersøkt saken både ved avdelingen og politikammeret og etter å ha gjennomgått dokumentene, skrev Ombudsmannen slik til klageren:

«Det vises til tidligere brev i saken.

Ved ekspedisjon av 20 f.m. mottatt her 30 f.m., har jeg fra X avd fått tilsendt kopi av saksdokumentene, herunder de redegjørelser som er sendt Dem fra X og Y politikammer.

Som nevnt i Xs brev til Dem av 14 f.m. er det i Forsvaret gitt bestemmelser om hvordan militære avdelinger skal forholde seg når

det foreligger misbruk eller mistanke om misbruk av narkotiske stoffer, bla at politiet skal underrettes ved mistanke om narkotikamisbruk innen avdelingene. Etter det inntrykk jeg sitter igjen med etter en gjennomgåelse av saksdokumentene, synes det i foreliggende tilfelle å ha vært grunn til mistanke om at de to soldater saken gjelder var påvirket av narkotika, en mistanke som så vidt jeg kan se også politiet har funnet berettiget, jfr foreliggende rapport fra politibetjenten av 21 mars d å som De er tilstillet en kopi av.

På bakgrunn av en slik berettiget mistanke kan jeg ikke se at det fra avdelingens side er opptrådt klanderverdig eller at det kan være grunn til å rette kritikk mot avdelingens fremgangsmåte. Slik jeg ser det har avdelingen handlet i samsvar med gjeldende direktiver. Jeg finner etter dette ikke grunn til å foreta mere med saken.»

Klageren ba Ombudsmannen se nærmere på om den prosedyre som følges i slike saker er seriøs nok. Ombudsmannen tok dette spørsmål opp med Forsvarets overkommando som avga denne uttalelse:

«Det vises til refererte skriv fra Ombudsmannen for Forsvaret hvor Forsvarets overkommando anmodes om å se nærmere på om den prosedyre som praktiseres overfor mannskapene i slike saker er seriøs nok.

For ordens skyld vil FO understreke at det ikke praktiseres noen spesiell prosedyre for mannskaper og en annen for befal eller sivilt ansatte i Forsvaret.

Prosedyre og praksis i slike saker baserer seg på «Forsvarssjefens direktiv for tiltak mot misbruk av narkotika og andre avhengighetskapende stoffer», og vil således være ensartet hva angår rapportering til politiet og strafferettslige forføyninger.

Som Ombudsmannen anfører, er «Forsvarssjefens direktiv» under revisjon.

Generaladvokaten ble i skriv av 17 desember 1981 bedt om å gjennomgå direktivet m/vedlegg og foreslå eventuelle endringer og/eller rettelser.

Vedlagt utkast til direktivets reviderte vedlegg 11 hvor Generaladvokatens forslag til endringer og/eller rettelser er inkorporert.

Basert på ovenstående finner ikke FO at det vil være behov for ytterligere endringer hva angår direktivets pkt 21—28 eller vedlegg 11.

I praksis vil dette si at den prosedyre som ble lagt til grunn i omhandlede sak må karakteriseres som fullt forsvarlig.

Når det gjelder forholdet om hvorvidt avdelingen har opptrådt uaktsomt, vil dette bli besvart i egen ekspedisjon fra Hærstaben.»

Avdelingens opptreden i denne konkrete saken ble også behandlet av Hærstaben som uttalte følgende:

«Det vises til Ombudsmannen for Forsvarets ekspedisjon av 27 mai 82.

For så vidt angår spørsmålet om den prosedyre som praktiseres overfor mannskapene når det gjelder saker av den foreliggende art, er Ombudsmannen underrettet ved skriv av 16 jun 82 fra Forsvarets overkommando.

Hærstaben innskrenker seg derfor til å kommentere forholdet med hvorvidt avdelingen har opptrådt uaktsomt overfor omhandlede 2 mannskaper.

Slik saken foreligger opplyst kan HST vanskelig se at det er utvist kritikkverdig forhold fra avdelingens eller politiets side.

Forsvarssjefens direktiv pålegger ansvarlig befal den største aktpågivenhet hvis det er mistanke om misbruk av narkotika. Det er samstemmighet om at mannskapene har opptrådt på en slik måte at det ga skjellig grunn til mistanke mot dem. Man finner derfor — selv om man vil beklage det ubehag som er påført soldatene — avdelingens opptreden i saken unnskyldelig. HST forstår forøvrig også Ombudsmannen derhen at han er enig i dette.

Saken foranlediger av grunner som nevnt ikke forføyninger av noen art overfor implisert personell ved avdelingen.»

Tillitsmannsordningen.

Det er behandlet en sak innenfor denne gruppe.

Spørsmålet om endringer i tillitsmannsreglementet for å bedre repetisjonsoldatenes adgang til å delta i tillitsmannsarbeidet har flere ganger vært tatt opp til diskusjon, bla på landskonferansen i 1981. Landsutvalget satte i oktober 1981 ned en arbeidsgruppe som skulle se nærmere på disse spørsmål.

Arbeidsgruppens forslag ble i mars 1982 i henhold til tillitsmannsreglementets pkt 10 av Forsvarsdepartementet oversendt Ombudsmannen til uttalelse. I april samme år ga Ombudsmannen denne uttalelse:

«Jeg viser til Forsvarsdepartementets skriv av 12 d m med bilag.

Det er tre spørsmål FD har tatt opp, nemlig repetisjonsoldatenes tilknytning til det lokale tillitsmannsapparat, fremsendelse av forslag til landskonferansen og deltakelse i landskonferansen. Ombudsmannen har vært opptatt av et annet spørsmål når det gjelder repetisjonsavdelingens tillitsmannsordning, behovet for kontakt med tillitsmennene utenom selve repetisjonsøvelsen. Det har hendt at tillitsmenn har tatt opp med Ombudsmannen eller tjenestevei spørsmål som må frem til sentrale myndigheter og hvor det ikke har vært mulig med noen avgjørelse mens repetisjonsavdelingen har vært til tjeneste. I slike saker har Ombudsmannen hatt behov for kontakt med tillitsmennene etter at de er ferdig med tjenesten, og det spørsmål har meldt seg om tillitsmenn formelt burde stå som tillitsmenn frem til neste øvelse med visse muligheter for kontakt med de mannskapene de representerer. Jeg er klar over at dette reiser en rekke rent praktiske problemer. Spørsmålet er derfor ikke tatt opp med sentrale myndigheter, jeg viser for så vidt til det som er sagt i ombudsmannsnemndas innberetning til Stortinget for 1979, s 22, spalte 2. Når repetisjonsavdelingens forhold til tillitsmannsordningen nå diskuteres bør kanskje mitt spørsmål også vurderes.

Når det gjelder de forslag til endringer FD fremmer, har jeg for så vidt ingen innvendinger. Det gjør seg imidlertid endel tanker gjeldende som jeg finner grunn til å gi uttrykk for.

Så vidt jeg kjenner til er det fra repetisjons-tillitsmennes side ikke gitt uttrykk for noe ønske om nærmere tilknytning til det lokale tillitsmannsapparat eller til landskonferansen. Det var så vidt jeg vet ikke til stede noen representanter fra repetisjonsavdelinger på landskonferansen 1981. Denne manglende interesse tror jeg har sammenheng med det forskjellige tjenestemøter og dermed forskjellige problemene for førstegangstjenestgjørende og repetisjonssoldater. Repetisjonssoldatens tjenestemønster vil på mange måter mer likne på HV-soldatens tjenesteforhold. HV-mannskapene har sin egen tillitsmannsordning. Burde repetisjonssoldatens TM-ordning mer tilpasses HV-ordningen? Burde HV-tillitsmennene like gjerne som repetisjonssoldatene være representert på landskonferansen?

Jeg er således i noe tvil om behovet for de endringer FD foreslår. Jeg ville ha sett det som ønskelig at representanter for repetisjonssoldatene hadde vært med i den arbeidsgruppe LTF satte ned eller at gruppens uttalelse hadde vært forelagt repetisjonstillitsmenn som er inne til tjeneste nå til uttalelse.

FD foreslår at to tillitsmenn og en vernepliktig befalingsmann skal være representert i det lokale fellesutvalg hvor slikt finnes. En del repetisjonstillitsmenn vil dermed ha tillitsmannsarbeid på tre plan, kompaniutvalg, bataljonutvalg og fellesutvalg. De lokale fellesutvalg skal ha møte hver måned, men erfaringsmessig noe sjeldnere. Repetisjonssoldatens tjeneste er 21 dager, gjerne med en forflytning i denne periode. Det vil derfor være nokså tilfeldig hvem som vil være med på et fellesutvalgsmøte. Formannen i fellesutvalget i den leir repetisjonssoldatene er forlagt vil bare i meget liten utstrekning kunne treffe avgjørelser i de spørsmål repetisjonssoldatene først og fremst er opptatt av.

Når det gjelder landskonferansens sammensettning, bygger den på deltakelse av befal fra

alle plan for å kunne få en bredest mulig debatt om de spørsmål som drøftes. Når det gjelder repetisjonsavdelingene, skal de etter forslaget bare være representert med tillitsmenn. For å få en bredest mulig debatt også om repetisjonssoldatens problemer, burde vernepliktig befal være representert på konferansen.

Når det gjelder repetisjonsavdelingens mulighet for å fremme forslag til landskonferansen, er det lagt opp til en alternativ ordning avhengig av hvor avdelingen er forlagt. Jeg ville tro det var en enklere ordning om alle forslag ble fremmet gjennom rulleførende avdeling direkte til landsutvalget.»

I tillegg til Ombudsmannen hadde også Forsvarets overkommando foreslått at repetisjonssoldatene selv burde få uttale seg om disse spørsmål. Forsvarsdepartementet var enig i dette og anmodet FO om å sørge for at repetisjonsavdelinger frem til desember 1982 ble pålagt å uttale seg om disse forhold.

I september 1982 fikk Ombudsmannen en anmodning fra et tillitsmannsutvalg ved en repetisjonsavdeling om å se nærmere på tidspunktet for valg med sikte på å få utvalgene etablert så snart som mulig. Dette forslag ble under henvisning til de pågående vurderinger oversendt Forsvarsdepartementet.

Ombudsmannen er tilstillet møtereferater fra kontaktutvalgene og landsutvalgets møter. Også i år har Ombudsmannen, kontorsjefen og endel av nemndas medlemmer holdt orienteringer om ombudsmannsordningen på en lang rekke tillitsmannskurs ute ved avdelingene.

Tillitsmannsutvalgene har som tidligere sendt referater fra sine møter til Ombudsmannen. De tall som refereres nedenfor er bygget på referater fra møter i fellesutvalgene.

Hæren	31 (29) utvalg med 206 møter (195)
Sjøforsvarets landstasjoner	21 (22) utvalg med 127 møter (136)
Fartøyer	7 (10) utvalg med 27 møter (30)
Luftforsvaret	24 (23) utvalg med 144 møter (147)
	83 (84) utvalg med 504 møter (508)

Tallene for 1981 i parentes.

Utvalgene har i år behandlet 3 448 saker (3 686) som fordeler seg slik på forsvarsgrenene:

Hæren	1 507	(1 549)
Sjøforsvarets landstasjoner ..	816	(906)
Fartøyer	161	(201)
Luftforsvaret	964	(1 030)

Fordeling på de enkelte saksområder er følgende:

1. Beordring, overføring m v, dimittering	28	(34)
2. Kommandert tjeneste	317	(368)
3. Disiplinærsaker. Forholdet mellom befal og menige	35	(54)
4. Uniformer m v	117	(168)
5. Underbringelse m v	540	(566)
6. Forpleining og hygiene	220	(211)
7. Permisjoner	135	(136)
8. Kantiner	23	(32)
9. Velferd	826	(820)

10. Idrett	104	(114)
11. Kommunikasjoner	115	(101)
12. Økonomiske forhold	27	(40)
13. Sosial- og sykesaker	27	(33)
14. Forsvarets skolevirksomhet .	14	(24)
15. Sivilopplæringen (fritids- og obligatorisk)	72	(95)
16. Tillitsmanns- og ombudsmannsordningen	526	(551)
17. Tjenestlige orienteringer gitt av sjef	323	(339)

Repetisjonsavdelingene har i år sendt inn referater fra 8 utvalg som har holdt 14 møter. Det er behandlet 105 saker som fordeler seg slik:

Beordring m v	3
Kommandert tjeneste	22
Disiplinærsaker	1
Uniformer m v	9
Underbringelse m v	18
Forpleining	6
Permisjon	6
Kantiner	0
Velferd	8
Kommunikasjoner	8
Økonomiske forhold	7
Sosial- og sykesaker	1
Tillitsmanns- og ombudsmannsordningen	5
Orientering gitt av sjef	11

Økonomiske forhold.

Det er behandlet 7 saker i den gruppe.

Visse økonomiske saker er også behandlet under avsnittet Sosiale saker.

En vernepliktig som gjorde tjeneste i Sør-Norge, men som skulle overføres til Nord-Norge, skulle omtrent samtidig avlegge eksamen i artiumsfag i Trondheim, klaget over at han var påført ekstra reiseutgifter samtidig som han ikke hadde fått det antall permisjonsdager som han egentlig hadde krav på.

Undersøkelser i saken viste at manglende orientering og kommunikasjon mellom de impliserte avdelinger hadde ført til visse misforståelser. Dette ble ordnet slik at klageren fikk både permisjon og stønad etter gjeldende regler.

Mannskapene i en repetisjonsavdeling klaget over at de ikke fikk økonomiske ytelser for det antall dager de var innkalt til. Bataljonen var innkalt til 20 dagers øvelse. Etter innrykk ble øvingsopplegget lagt om slik at de fikk 3 økter pr dag og permisjoner inndratt. Som kompensasjon for dette ble øvingstiden redusert til 17 dager. Det ble samtidig bestemt

at det bare skulle betales godtgjøring til mannskapene for 17 dager. Dette fant mannskapene urimelig, idet de hevdet at de burde ha kompensasjon for de økede tjenestebyrder. De mente derfor å ha krav på godtgjøring i 20 dager og ba om Ombudsmannens bistand til å få ordnet dette.

Ombudsmannen ga uttrykk for at mannskapene måtte ha krav på godtgjøring for de 20 dagene de var innkalt til og som de hadde innrettet seg på. Hærstaben var enig i dette. Saken ble ordnet ved kontakt med den rulleførende avdeling.

En vernepliktig som etter en tids tjeneste i Forsvaret hadde fått vanskeligheter med å få utbetalt dimisjonspenger. Hans tidligere militære avdeling mente at han ikke hadde krav på slik godtgjøring for den tiden han hadde gjort tjeneste i Forsvaret.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarsdepartementet og skrev slik:

«Ovennevnte mannskap har henvendt seg til Ombudsmannen i anledning av at han har fått avslag på søknad om utbetaling av dimisjonsgodtgjørelse for det tidsrom —9/4-75—18/1-76— han tjenestegjorde i Forsvaret. Etter dimitteringen ble han overført til siviltjeneste etter lov om fritaking for militærtjeneste av overbevisningsgrunner, og har fullført sin tjeneste der (samlet tjenestetid 16 måneder). Etter det opplyste har han fått utbetalt dimisjonsgodtgjørelse etter de bestemmelser som gjelder for sivile tjenestepliktige. I dette tilfelle er godtgjørelsen beregnet ut fra et dagantall på maksimum 365 hvorav fragår 281 dagers militærtjeneste, rest 81 dager.

Søkerens krav på dimisjonsgodtgjørelse for tjenestetiden i Forsvaret er avslått under henvisning til de bestemmelser som gjaldt på det tidspunkt mannskapet ble dimittert, jfr KtF avd I 1974, s 284. Det kan imidlertid ikke ses at det i nevnte bestemmelser er gjort unntak for utbetaling av dimisjonsgodtgjørelse i det tilfelle vedkommende dimitteres og overføres til siviltjeneste.

En kopi av klagerens brev av 15 d m med bilag vedlegges idet jeg tør be om FDs uttalelse.»

Departementet ga dette svaret:

«Det vises til Ombudsmannen for Forsvarets brev av 19.10.82.

I KtF 1974 s 284 er overføring til siviltjeneste ikke spesielt nevnt. Oppstilling i KtF er ikke uttømmende, jfr. FR del I pkt 8 d.

I henhold til KtF nr 8/75 s 173 tilstås dimisjonsgodtgjørelse til mannskaper som etter søknad blir dimittert inntil 6 uker før formell dimisjonsdato og ble derfor ikke tilstått dimisjonsgodtgjøring.

Når mannskapet for siviltjenesten bare er utbetalt dimisjonsgodtgjøring for 81 dager, er det forutsatt at mannskapet er utbetalt dimisjonsgodtgjøring fra Forsvaret for tjenesten der på 284 dager.

Forsvarsdepartementet anser derfor at

mannskapet har krav på dimisjonsgodtgjøring for hele siviltjenesten (ca. 199 dager).

Da mannskapet nå har fullført 16 måneders tjeneste, anser departementet videre at han bør tilstå dimisjonsgodtgjøring for 365 dager.

Forsvaret vil derfor tilstå dimisjonsgodtgjøring for dagene som utgjør differansen mellom siviltjenesten og 365 dager, dvs de siste 166 dager før dimittering 18/1-76 i henhold til FR del I pkt 8 g, dvs gjeldende sats under resttjenesten (siviltjenesten).

Forsvarets overkommando/HST/P3L bes utbetale beløpet kr. 780,— kronersjuhundreog-åtti til X.

Forsvarsdepartementet antar at resterende dimisjonsoppgjør for siviltjenesten, må tas opp med Siviltjenestekontoret.

Sakens dokumenter returneres.»

Klageren fikk i tillegg utbetalt kr 429,70 for den tiden han hadde gjort siviltjeneste.

En vernepliktig klaget over at han ikke hadde fått utbetalt sine dagpenger. Han hadde sittet i arresten på utbetalingsdagen. Hans troppssjef, som var vaktkommandør, hadde lovet å ordne med utbetalingen. Til tross for gjentatte purringer hadde han ikke fått sine dagpenger. Da han en uke senere forlangte å få sine penger hadde troppssjefen sagt at han kunne ikke forlange noe som helst.

Ombudsmannen tok saken opp med kompanisjefen som sørget for at dagpengene ble utbetalt.

Tillitsmannsutvalget ved to av Hærens avdelinger tok opp spørsmålet om betaling for utstedelse av legeattester for førerkort kl C, D og E som ledd i voksenopplæringen. Det var så mange vernepliktige som var interessert i denne opplæring til det ble en stor ekstra pågang på legekantorene. Legene måtte ta dette arbeid utenom ordinær kontortid og det vanlige var at mannskapene måtte betale kr 70,— for attesten. Tillitsmennene mente det var av stor velferdsmessig betydning at slike attester ble utferdiget vederlagsfritt og ønsket bestemmelser som regulerte dette, idet praksis i dag syntes å variere noe fra avdeling til avdeling.

Etter å ha drøftet saken med forskjellige myndigheter tok Ombudsmannen saken opp med Forsvarets overkommando slik:

«X har i brev til Ombudsmannen av 8 jun d å tatt opp en sak som gjelder militærlegers godtgjørelse ved utstedelse av legeattest for førerkort for motorvognførere i forbindelse med kurs som gjennomføres under voksenopplæringen. Etter det opplyste må militærlegene i mange tilfeller ta dette arbeide utenfor vanlig tjenestetid. Etter den praksis som følges på A og B betaler den enkelte kurselev da kr 70,— for slike tjenester. Fellesutvalget ved X og også avdelingen selv, mener at slike ytelser bør gis vederlagsfritt og foreslår gitt bestemmelser som regulerer dette. Da det er opp-

lyst at Y tidligere har tatt opp samme spørsmål med FSAN, har en i brev av 16 jun d å henvendt seg til FSAN (idet Ombudsmannen har sluttet seg til Xs tilråding).

I sitt svarbrev av 21 s m har FSAN fremlagt et utkast til nytt avsnitt i P-6 «Reglement for militær legebedømmelse» for å få en ensartet praksis på dette området. FSAN uttaler at man der er av den oppfatning at legene ikke kan pålegges å utstede legeattester vederlagsfritt utenom den ordinære tjenestetid, selv om de vernepliktige leger formelt ikke omfattes av arbeidstidsbestemmelsene, jfr også FSANs brev av 28 jun d å.

I foran nevnte utkast til bestemmelser om utstedelse av legeattester sondres det mellom de enkle og de mer kompliserte legeattester. Enkle legeattester vil etter de foreslåtte bestemmelser kunne utstedes gratis til utskrevne korporaler og menig personell når dette kan skje på grunnlag av undersøkelser foretatt ved sesjon eller ved innrykk til førstegangstjeneste. På forespørsel herfra opplyser FSAN at utstedelse av legeattest i forbindelse med førerprøven vanligvis vil komme inn under de såkalte «enkle legeattester».

Det bør etter sanitetets oppfatning såvidt mulig sørges for at utstedelse av slike attester kan skje i legens vanlige tjenestetid slik at kurselevene kan få disse ytelser gratis. FSAN ga også uttrykk for at man måtte sondre mellom de legeattester som utstedes ut fra et rent tjenestlig behov og legeattest som utstedes i forbindelse med de kurs som avvikles under voksenopplæringen. Hva de sistnevnte legeattester angår, kan man etter sanitetets oppfatning ikke pålegge militærlegen å utstede slike attester utenom tjenestetiden uten vederlag, idet dette arbeidet ligger på siden av militærlegens tjenesteplikter og må vike prioritet for hans gjøre mål som militærlege.

Jeg er i det vesentlig enig i det syn FSAN har gjort gjeldende. For å unngå en urimelig forskjellsbehandling av de elever som gjennomgår kurs under voksenopplæringen, bør elever som av praktiske grunner ikke kan få utstedt legeattester vederlagsfritt få sine utgifter dekket av voksenopplæringen på linje med de øvrige kursutgifter.

Jeg tør be om FOs uttalelser i saken.

Kopi av de her beroende saksdokumenter følger vedlagt.»

Etter å ha drøftet saken med forsvarsgrenene ga FO denne uttalelse:

«Forsvarets overkommando viser til Ombudsmannens ovennevnte ekspedisjon av 24/8-82 hvor det anmodes om en uttalelse i saken.

De aktuelle spørsmål har vært drøftet med de 3 forsvarsgrenene, og nedenstående uttalelse er således at koordinert svar på spørsmålene som reises.

FO er enig i Forsvarets sanitets generelle uttalelse om at det i størst mulig utstrekning sørges for at utstedelse av de aktuelle attester skjer i legens vanlige tjenestetid.

Imidlertid kan en ikke si seg enig i at det bør sondres mellom de legeattester som utstedes ut fra et rent tjenestlig behov, og legeattest i tilknytning til Voksenopplæringen. Stortinget har godkjent Voksenopplæringen som en del av Forsvarets virksomhet, og noen sondering i denne relasjon vil si under-prioritering av Voksenopplæringens virksomhet.

Hvorvidt man så bør kunne pålegges militærlegen å utstede slike attester utenom tjenestetiden uten vederlag, er vel neste spørsmål, og som er mer tvilsomt. Dog må en kunne strekke seg for å få det utført i tjenestetiden.

Videre er det også uttalt at denne tjeneste ligger på siden av militærlegens tjenesteplikter og må vike prioritet. Dette kan en ikke si seg enig i, jfr. det som foran er uttalt om Voksenopplæringen som en godkjent del av Forsvaret.

Under Voksenopplæringens virksomhet er det særlig legeattester til førerkort og dykkerkurs som er de mest aktuelle. For elever og mannskaper er sontringen mellom enkle og kompliserte attester mindre interessant. For Forsvarets administrasjon, jfr FSANs utkast til regler, synes imidlertid sontringen å være hensiktsmessig. Førerkortattester synes da å rubrisere under enkle attester, mens dykkerkursattester muligens må kunne betraktes som noe mere kompliserte.

For de tjenestesteder som ikke har egen militærlege, må de utgiftene som elevene/Vernepliktige har til slike legeattester fra sivil lege, kunne refunderes fra den søknadsramme den enkelte har fra Voksenopplæringen.

Konklusjon.

Legeattest til førerkort (enkle attester) bør kunne utstedes i legens arbeidstid, — gratis for de vernepliktige.

Legeattest for dykkerkurs er muligens mer kompliserte. Dersom disse ikke kan utstedes i arbeidstiden på grunn av legens kapasitet, må Voksenopplæringen belastes utgiftene, (støvnadsreglene).»

Sykesaker.

Det er behandlet 10 saker samt 1 fra tidligere år.

En vernepliktig var innkalt til førstegangstjeneste fra juli 1982. Han hadde hatt utsettelse med førstegangstjenesten siden 1975 hovedsakelig av medisinske grunner. Han forsto vernepliktsloven slik at det ikke lenger var anledning til å innkalle ham. Han hadde drøftet dette med rulleførende avdeling som imidlertid opprettholdt innkallingen.

Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen og pekte på at det syntes som om vernepliktslovens § 13, 3. ledd kunne komme til anvendelse idet klageren nå var fylt 28 år og utsettelse etter det opplyste ikke skyldtes hans egen forsømmelse.

Avdelingen tok saken opp med Krigskommissariatet som bestemte at klageren ikke skulle innkalles, men overføres til Sivilforsvaret.

En vernepliktig hadde på rekruttskolen et fravær som dels ble godkjent som sykefravær, dels ble betraktet som ulovlig fravær. Han var

trukket for tjenestetillegg og kostpenger for hele fraværet. Han hadde tatt dette opp med avdelingen flere ganger uten å komme noen vei.

Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen som bekreftet at trekk var foretatt for hele fraværet på 19 dager før saken var ferdig behandlet. Det ulovlige fraværet ble i en etterfølgende refselsessak fastsatt til 3 dager. Han var således trukket for 16 dager for mye. Klageren fikk utbetalt kr. 564,20.

Det hadde tatt ½ år å ordne opp i saken. Avdelingen beklaget at saken hadd tatt så lang tid.

En elev ved en av Forsvarets befalsskoler var dimittert fra skolen som midlertidig udyktig på grunn av kneskade. Etter dimisjonen måtte han flere ganger søke lege og han søkte Forsvaret om å få dekket utgiftene til lege og medisiner for en skade han mente var oppstått under tjenesten. Skolen hadde nektet å refundere utgiftene.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarets sanitet som kom til at det var hjemstedets trygdekasse som skulle dekke de trygdeytelser som var aktuelle.

Trygdekontoret ville imidlertid heller ikke dekke utgiftene idet plagene ikke ble vurdert som yrkesskade. Forsvarets sanitet fant deretter at Forsvaret fikk refundere utgiftene.

En vernepliktig som var innkalt til repetisjonsøvelse klaget over måten legeundersøkelsene var gjennomført på. Det gjaldt først og fremst at to og to vernepliktige ble undersøkt samtidig på samme rom. Klageren hadde snakket med flere leger som mente at denne praksis vanskelig kunne forenes med de regler som gjelder for pasient- og personvern. Klageren hadde tatt dette opp med sin avdeling men hadde ikke fått svar.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarets sanitet som ga denne redegjørelsen:

«Det vises til saken og telefonsamtale i dag. Ved legenemnder i Forsvaret må man som regel foreta undersøkelser av mannskapene med flere leger og soldater i samme lokale. Dette av praktiske lokalitetsgrunner.

Hvis en soldat krever å få snakke med eller bli undersøkt av lege eller leger i enerom, skal han få anledning til dette, og dette tilbud bør være forkynt soldatene innen undersøkelsen begynner.

Det er ingen spesielle krav til dette i Forsvaret, annet enn vanlig lege-etisk praksis, som tilsier at en pasient/undersøkt person har krav på personbeskyttelse.

Det er med andre ord i første omgang den undersøkte som skal anmode om eneromsundersøkelse. I en del tilfeller vil nok også legen ta initiativ til dette.»

Ombudsmannen gjorde FSAN oppmerksom på at mange mannskaper neppe var klar over den adgangen de hadde til å bli undersøkt i enerom, og at dette burde gjøres kjent i et direktiv fra FSAN.

FSANs redegjørelse ble gjort kjent for klageren.

En vernepliktig hadde sammen med noen andre soldater en kveld laget litt bråk med noen sovende kamerater. En av de sovende hadde dagen etter sparket den vernepliktige i ansiktet med den følge at han fikk omfattende skader. Saken ble anmeldt til politiet og tiltale ble senere tatt ut. Den vernepliktiges advokat anmodet om Ombudsmannens hjelp til å få fremmet en søknad om billighetserstatning. Forsvaret hadde reparert tennene til skadelidte slik at han ikke var påført noe direkte økonomisk tap.

Etter å ha undersøkt saken nærmere skrev Ombudsmannen slik til Forsvarsdepartementet:

«Advokat X har på vegne av menig Y fremsendt søknad om billighetserstatning for skade soldaten den 9 sep 81 ble påført av en medsoldat under avtjening av førstegangstjenesten. Det vises til advokatens brev til Ombudsmannen av 20 apr d å vedlagt ligningsattest for søkeren for de 3 siste år. Etter det opplyste er skaden påført søkeren på en særlig rå og brutal måte. Han fikk således under ordenstjeneste mens han vasket et gulv, et voldsomt spark i ansiktet med den følge at han fikk utslått flere tenner i overkjeven og sprukne tenner i underkjeven. Forholdet er meldt til politiet og det er reist tiltale mot skadevolderen.

Selv om skaden har påført søkeren store lidelser og fortsatt er en belastning for ham, er det ifølge advokat X vanskelig å godtgjøre at søkeren er påført noe tap av økonomisk art, idet utgiftene vedrørende tannbehandlingen etter skaden er dekket av Forsvaret. Advokaten mener således at man ikke kan regne med å få pådømt et erstatningskrav i forbindelse med straffesaken mot skadevolderen.

Ombudsmannen har i brev av 30 apr d å til adv X bedt ham om en nærmere vurdering når det gjelder spørsmålet om å få pådømt et krav av ikke økonomisk art, eventuelt også et krav på ménerstatning etter skadeserstatningsloven. Det er i brevet vist til at spørsmålet om erstatning på rettslig grunnlag bør være avklart før søknad om billighetserstatning fremmes.

I svar i brev av 6 juli d å, som vedlegges, gir imidlertid advokaten uttrykk for at han heller ikke anser som noen reell mulighet å få pådømt krav av ikke økonomisk art eller et krav på ménerstatning i forbindelse med straffesaken. Når det gjelder størrelse av en eventuell billighetserstatning har advokaten antydnet at beløpet bør ligge et sted mellom fem og syv tusen kroner ut fra en ren skjønnsmessig vurdering.

Jeg tillater meg å be departementet om å fremme søknaden for Billighetserstatningsut-

valget gjennom FAD på vanlig måte. Jeg går ut fra at departementet selv innhenter skadesaksdokumentene og eventuelle andre opplysninger fra de militære myndigheter, eventuelt også undersøker om skadelidte vil kunne oppnå engangserstatning etter den spesielle stønadsordning for vernepliktige mannskaper. Når det gjelder størrelsen av en billighetserstatning bør den etter min mening vurderes noe høyere enn det beløp som antydes av advokat X. Jeg vil tilrå at beløpet settes til kr. 10 000,—.»

Forsvarsdepartementet har senere fremmet forslag til Billighetserstatningsutvalget overensstemmende med Ombudsmannens forslag.

Sosiale saker.

Det er behandlet 11 saker samt 1 fra tidligere år. De fleste saker gjelder klage over avslag på søknader om forskjellige former for bostøtte/rentestønad.

En vernepliktig som hadde levet i et ordnet samboerforhold i flere år og som hadde et barn f 10/4-81 med sin samboer, begynte sin førstegangstjeneste i januar 1982. Fra sin avdeling fikk han utbetalt barnetillegg og fikk på grunn av samboerforholdet dekket bare ½-parten av husleien med kr. 597,65. Han var helt uten andre inntekter, og hans samboer hadde heller ingen inntekt fordi hun og barnet normalt ble forsørget av den vernepliktige. Hun mistet sin morstrygd da samboerforholdet ble etablert. Klageren mente at han i sin situasjon burde ha krav på hustrubidrag og full husleie. Han fikk ikke støtte fra sosialkontoret på hjemstedet som understreket at når morstrygden var stoppet forelå det et vanlig familieforsørgerforhold som Forsvaret måtte ta konsekvensen av den tiden forsørgeren gjorde militærtjeneste.

Saken ble bragt inn for høyere myndighet som fremholdt at det ikke var anledning til å dispensere fra gjeldende bestemmelser, og at det etter dagens bestemmelser ikke var mulig å yte ektefelletillegg til samboende. Saken ble deretter tatt opp med Ombudsmannen. Klageren fikk omtrent samtidig utsettelse med resterende tjeneste av velferdsgrunner. Av sosialkontoret på hjemstedet hadde hans samboer i mellomtiden fått lånt kr. 4 500,—.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarsdepartementet slik:

«Ovennevnte har i brev av 4 mars d å stilet til Ombudsmannen påklaget en avgjørelse som gjelder økonomisk støtte under avtjening av førstegangstjenesten. Saken er fremsendt Ombudsmannen ved ekspedisjon fra X avd av 17 ds.

Soldaten møtte til førstegangstjeneste den 5 jan d å og har fått utsettelse med resterende

tjeneste fra 3 apr d å til 1 jan 83. Han oppbærer forsørgertillegg for ett barn med kr 1 130,— pr mnd samt 50 % botillegg som samboende med kr 597,65. Avgjørelsen er anket inn for FO/P/Velf som har meddelt at det ikke er adgang til å dispensere fra bestemmelsene i FR del I pkt 18 c om botillegg i samboendeforhold, og at Forsvaret etter de retningslinjer som følges i dag heller ikke kan yte ektefellelillegg for samboende. Velferdskontoret har i denne forbindelse vist til FDs ref: jnr 11777/80/FD III 2/641.1—0. Såvidt jeg kan se er den avgjørelse som er truffet om økonomisk støtte til soldaten i samsvar med gjeldende bestemmelser på området og avgjørelsen er for så vidt korrekt. Imidlertid er det på det rene at soldaten er kommet i en vanskelig økonomisk stilling. Etter det opplyste har soldaten etter 15 okt 81 forsørget sin samboer og barnet ved siden av at han også har dekket boutgiftene. Hans samboer som er uten inntekt, mistet sin morstrygd da paret flyttet sammen. Ved henvendelse til Rikstrygdeverket har jeg fått opplyst at trygden utgjør kr 2 417,— pr mnd (grunnbeløpet utgjør kr 1 633,— og særtillegget kr 784,—). Den stønad soldaten oppbærer av Forsvaret oppveier således ikke tapet av morstrygden. På grunn av sin vanskelige økonomiske stilling har soldatens samboer måttet søke sosialkontoret i kommunen om sosialhjelp. Det vises i denne forbindelse til den uttalelse sosialkontoret i Y kommune har avgitt i brev til X av 3 mars d å. På forespørsel herfra opplyser sosialsjefen at det pr 23/3-82 er tilstått soldatens samboer kr 4 500,— i kommunal sosialhjelp. Stønad er ytet som lån da man i kommunen regner med at klagen vil føre til et positivt resultat.

Jeg kan være enig i det som er uttalt av sosialsekretæren ved X at det i et tilfelle som det foreliggende kan være et reelt behov for å dispensere fra bestemmelsene i Fredsregulativet, og at saken bør kunne vurderes ut fra den aktuelle situasjon. Jeg tillater meg derfor å legge saken frem for departementet til ny vurdering.

De her beroende saksdokumenter vedlegges og bes returnert med svaret.»

Departementet svarte slik:

«Det vises til Ombudsmannen for Forsvarets brev av 24 mars 82.

Ektefellelillegg har hittil som et ufravikelig prinsipp, bare blitt utbetalt på grunnlag av vielsesattest.

Ugifte (gjelder også samboende) må bli å ha hatt selvstendig boforhold i 6 måneder før militærtjenesten tar til for å få botillegg fra Forsvaret.

Samboende soldater får dekket 50 % av de samlede boutgifter når vilkårene for å få botillegg er oppfylt. Hvorvidt man har vært samboende kort eller lang tid har ingen betydning.

Samboende oppnår ingen økonomiske fordeler fordi om forholdet har vart mer enn 6 mndr slik Y kommunes sosialkontor synes å ha oppfattet det i brev av 1.12.81.

Da verken Forsvarets eller Trygdekontorets bestemmelser dekker slike forhold, kan samboende komme generelt dårlig ut under militærtjeneste, og det er av hensyn til konse-

kvensene ikke gitt dispensasjon fra bestemmelsene.

Det har imidlertid aldri vært forutsetningen at Forsvaret skulle overta det økonomiske ansvar i slike samboendeforhold.

Økonomiske problemer som måtte oppstå, skal eventuelt løses av sosialkontoret i hjemstedskommunen. Dette ble i sin tid muntlig avklart med Sosialdepartementet og Stortingets sosialkomité.

Forsvarsdepartementet har derfor konsekvent henvist samboende med økonomiske problemer til hjemstedets sosialkontor som rette vedkommende.»

Ombudsmannen tok igjen saken opp med departementet og anbefalte at lån på kr. 4 500,— ble dekket av vernepliktiges familiers fond.

Departementet svarte slik:

«Det vises til brev av 15 apr 82 hvor Ombudsmannen for Forsvaret anbefaler at soldaten ytes en stønad av Fondet for vernepliktiges familier tilsvarende det beløp på kr 4 500,— som Y kommune har ytet soldatens samboende som lån.

Forsvarsdepartementet gjør for ordens skyld oppmerksom på at soldatens samboende ikke er berettiget til stønad av Fondet. Y kommunes lån til soldatens samboende kan derfor ikke gi grunnlag for stønad til soldaten.

Forsvarsdepartementet er imidlertid klar over samboerens økonomiske problemer har sammenheng med soldatens militærtjeneste, og at han derfor har spesielle problemer med å oppfylle sine økonomiske forpliktelser, f eks husleiekontrakt.

På grunnlag av de samlede opplysninger som foreligger, og av de hensyn til at de samboende har barn, finner Forsvarsdepartementet i dette tilfelle å kunne tilstå soldaten en stønad på kr 1 700,— av Fondet for vernepliktiges familier.

Beløpet vil bli sendt direkte til soldaten.

Sakens dokumenter følger vedlagt i retur.»

En vernepliktig hadde mens han var inne til førstegangstjeneste søkt om dekning av renter på lån han hadde tatt opp for å kjøpe en byggetomt. Avdelingen hadde avslått søknaden med den begrunnelse at det ikke var adgang til å dekke renter av tomtelån. Det var her tale om en tomt som skulle benyttes til boligtomt. Det var en forutsetning fra kommunen at bygging skulle igangsettes innen 2 år. På grunn av militærtjenesten fikk klageren ytterligere 2 års utsettelse. Klageren fant avdelingens avgjørelse urimelig og ba om Ombudsmannens bistand.

Etter å ha innhentet endel tilleggsopplysninger tok Ombudsmannen saken opp med Forsvarets overkommando:

«Det vises til telefonsamtale med Forsvarets overkommando den 17 f m.

Som meddelt under samtalen har ovennevnte som begynte sin førstegangstjeneste den 7 okt 80, fått avslag på sin søknad om dekning av gjeldsrenter i forbindelse med et

banklån han hadde opptatt den 7 mar 79 til kjøp av boligtomt. Søknaden er avslått av X i brev av 1 feb d å. Etter det opplyste har Y fremsendt søknad to ganger, idet dokumentene vedr den første søknad som ble sendt 26 okt 80 er kommet på avveie. Det vises til hans brev til X av 22 des 81 og Xs svar der det beklages at søkeren ikke har fått svar på et tidligere tidspunkt.

Jeg har bedt søkeren om å fremlegge en del tilleggsopplysninger slik det fremgår av mitt brev til ham av 17 f m, hvorav en kopi følger vedlagt. Disse opplysninger har jeg nå motatt, jfr hans brev til Ombudsmannen av 13 d m med bilag.

Jeg har forstått bestemmelsen om bostøtte slik at stønad kan ytes også til dekning av gjeldsrenter vedrørende lån i forbindelse med tomtekjøp når tomten skal nyttes til boligformål. Jeg antar således at betingelsene for å yte bostøtte for såvidt skulle være til stede i det foreliggende tilfelle.

Kopi av de her beroende saksdokumenter vedlegges, idet jeg tør be om at saken tas opp til fornyet vurdering.»

FO fant at dette var en ren kapitalinvestering og fant ingen sosial grunn til å yte stønad. FO fant dog å ville forelegge saken for Forsvarsdepartementet.

Forsvarsdepartementet fant at utgifter på lån til kjøp av boligtomt skal betraktes som boutgift i henhold til tidligere praksis.

En vernepliktig som hadde søkt om sosial stønad til dekning av årsavgift og trafikksikring for en bil som hans kone var avhengig av å bruke hadde fått avslag av avdelingen. Den vernepliktige ba om at saken måtte forelegges Ombudsmannen, idet han mente seg feilaktig behandlet.

Etter å ha gått gjennom dokumentene skrev Ombudsmannen slik til avdelingen:

«Jeg viser til Deres ekspedisjon av 16 d m.

Etter å ha gått gjennom sakens dokumenter synes jeg ikke det er grunnlag for påstanden om at klageren er feilaktig behandlet. Det kan kanskje virke noe misvisende at det i den ene saken er uttalt at det ikke er hjemmel for å innvilge søknaden. I og med FOs adgang til i spesielle tilfeller i dispensere fra bestemmelsen kunne begge søknadene for såvidt vært innvilget.

Jeg har drøftet saken med FO/P 8 som opplyser at det var for sparsomme opplysninger til at den kunne vurderes som sosialsak eller «spesielt tilfelle».

Kan det sies noe mer om hustruens behov for bilen, reiseruter, reisetider, avgangstider for off kommunikasjonsmidler etc. Kan det sies noe mer om tannlegeregningen, behovet for å gjøre dette akkurat nå osv. Den generelle økonomiske situasjon må det sies noe mer om utover den korte tallmessige oppgave som foreligger.

Med denne utdypning vil jeg foreslå saken fremsendt til FO/P igjen.

Dokumentene følger vedlagt i retur.»

Det ble av FO/P 8 bevilget kr. 1 664,— til dekning av trafikksikring og årsavgift og kr. 468,— til hustruens tannbehandling.

En vernepliktig som var tilstått botillegg mente at dette var gjort med for lavt beløp, idet hans sivile lønn under tjenesten ikke oversteg ½ lønnstrinn 9 i statens regulativ. Han gjorde også oppmerksom på at hans arbeidsgiver trakk halvparten av det botillegg han fikk utbetalt. Han ba derfor om Ombudsmannens bistand til å få forhøyet husleiestønad.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarets overkommando og gjorde oppmerksom på de retningslinjer Forsvarsdepartementet hadde gitt i botilleggssaker for mannskaper med lavere sivil inntekt enn ½ ltr 10.

FO/P 8 svarte slik:

«Etter samråd med Forsvarsdepartementet har Forsvarets overkommando/P-Velferdskontoret funnet at det botillegg mannskapet har fått tilstått er i samsvar med gjeldende retningslinjer.

FO/P-Velferdskontoret finner imidlertid skjønnsmessig å kunne heve botillegget til kr 500,— pr mnd med virkning fra 28.9.81.

Det forutsettes at mannskapet får utbetalt sitt tjenestetillegg som for tiden utgjør kr 981,—.

FO/P-Velferdskontoret har merket seg at sivil arbeidsgiver trekker 50 % av det botillegg mannskapet mottar fra Forsvaret.

Dette er ikke vanlig praksis. Denne ordningen bør eventuelt snarest bringes til opphør.»

Klageren ba opplyst om det var noen lånemuligheter i Forsvaret fordi de tilståtte kr 500,— heller ikke var nok. Arbeidsgiver fortsatte å trekke halvparten av botillegget. Om disse spørsmål skrev Ombudsmannen slik til klageren:

«Det vises til Deres brev av 23 d m.

Ved henvendelse til Norsk Kommuneforbund i en liknende sak, har jeg fått opplyst at ifølge de gjeldende tariffestede bestemmelser for utbetaling av lønn under avtjening av verneplikt/siviltjeneste, skal det for kommunalt tilsatte gjøres fradrag i lønnen for bl a slike tilståtte militære godtgjøringer som bo- og forsørgertillegget. Reglene for statsansatte er på dette punkt noe annerledes ettersom man der i utgangspunktet bare skal gjøre fradrag for slike tillegg når arbeidstakeren har full lønn. Eventuelle endringer i det kommunale regelverk på dette punkt antar jeg må tas opp av tjenestemannsorganisasjonene i forbindelse med revisjon av tariffbestemmelsene:

Når det gjelder Deres forespørsel om lånemuligheter i Forsvaret, viser jeg til de retningslinjer som er inntatt i vedlagte bestemmelser fra Forsvarets overkommando, inntatt i Kunngjøring til Forsvaret, avd I 1981, s 270/271. Nærmere opplysninger vil De kunne få ved henvendelse til velferdsoffiseren.»

Forsvarets skolevirksomhet.

Det er behandlet 8 saker.

En elev ved en av Hærens befalsskoler hadde fått en legekjennelse som gjorde at han ikke kunne fortsette sin befalsutdannelse. Selv mente han at han var fysisk skikket til å gjennomføre utdannelsen. Han var plaget av et gnagsår på en tå som ikke ville gro, men dette hadde ikke hindret ham i å delta i alle skolens aktiviteter.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarets sanitet som undersøkte forholdet nærmere. Skolens lege mente det var medisinsk grunnlag for den kjennelse som var gitt. Det var fare for at fortsatt tjeneste kunne føre til at gnagsåret ble infisert og ikke ville gro.

Ombudsmannen anbefalte klageren å bringe denne avgjørelsen inn for høyere myndighet. Ombudsmannen tok samtidig opp spørsmålet om han kunne få fortsette på skolen til anken var behandlet.

Klageren ble deretter fremstillet for legekommissjon som fant ham tjenestedyktig.

En elev ved Kystartilleriets befalsskole hadde fått beskjed om at han ville bli frabeordnet skolen fordi han hadde for svak karakter i faget militært forhold. Han hadde fremmet en skriftlig anke, men hadde fått beskjed om at denne avgjørelse ikke kunne påklages. Dette fant han urimelig og anmodet om ombudsmannens bistand.

Ombudsmannen tok saken opp og den ble forelagt Generalinspektøren for Sjøforsvaret som ga denne uttalelse:

«Kurselev ved Befalsskolen for Kystartilleriet W, ble 17 des 1981 av Sjefen for Befalsskolen for Kystartilleriet meddelt avskjed som elev grunnet strykkarakter i militært forhold.

Beslutningen om å meddele avskjed ble fattet av SJBSKA etter at et enstemmig skoleråd (14 personer) i møte 16 des 81 hadde fastsatt kurselev Xs karakter i militært forhold til 1,5, hvilket er ikke bestått, og enstemmig innstilt elevene til dimittering. I alt 5 elever ble innstilt til dimittering og meddelt avskjed.

X har ved ref b påklaget karakterfastsettelsen i militært forhold og anket SJBSKAs avgjørelse om avskjed. Saken er så ved ref a oversendt Generalinspektøren for Sjøforsvaret til vurdering.

Regler for klage på karakter ved militære skoler av BSKAs kategori er inntatt i KTF I nr 12 1974. Det heter her i § 15:

«Vedtak om karakter i «militært forhold/anlegg som offiser» kan ikke påklages.

Får en strykkarakter i dette «fag» som er basert på et konkret disiplinært eller annet uverdige forhold, og som medfører innstilling om dimisjon, gjelder imidlertid hva som er bestemt i § 1.»

Strykkarakteren i foreliggende sak er ikke basert på ett konkret tilfelle, men på en samlet vurdering av elevens egenskaper og forhold i kursperioden. Karakteren kan derfor formelt sett ikke påklages i hht de gitte regler.

X gir i ref b uttrykk for at han føler seg urettferdig behandlet da det ikke kan pekes på noe spesielt han har gjort, eller ikke gjort, som skulle kvailfisere til strykkarakter i militært forhold.

GIS finner det på sin plass å knytte noen kommentarer til dette.

Som det fremgår av vedlagte vurderings-skjema er det en rekke egenskaper/forhold som anses av betydning for tjenesten som befal, og som blir vurdert ved fastsettelsen av karakter i militært forhold.

Ingen av disse forhold/egenskaper kan måles «nøytralt», men må baseres på skjønn ut fra kunnskap om hva den fremtidige tjeneste som befal vil kreve av elevene.

Egenskapene/forholdene som vurderes kan heller ikke gis eksakte verdier, men er gradert over/under et gjennomsnitt for det nivå en av erfaring har funnet det nødvendig å kreve for å kunne bli befal med ansvar og omsorg for mennesker og materiell. I en slik vurdering vil nødvendigvis en gjennomgående tendens til forskyvning eks i negativ retning, telle mer enn fravær av enkeltstående forhold som en kan «sette fingeren på».

Det nivå X har blitt vurdert til av sine foreldre, sett i relasjon til resten av sitt kull og de standarder tjenesten som befal krever, er beklageligvis så lavt at skoleråd og SJBSKA ikke finner å kunne forsvare at han blir gitt den karakter som kreves for å bli befal i Sjøforsvaret.

GIS finner på bakgrunn av det foranstående verken formelt eller saklig grunnlag for å tilsidesette SJBSKAs beslutning.

Saken med vedlegg returneres derfor SJBSKA.»

Ombudsmannen fant det urimelig at det ikke skulle være anledning til å klage på den avgjørelse som i dette tilfelle var truffet av befalsskolen. Dette spørsmål ble tatt opp med Forsvarsdepartementet slik:

«Ovennevnte ble den 17 f m meddelt avskjed som elev ved Befalsskolen for Kystartilleriet p g a strykkarakter i militært forhold. Beslutningen om avskjed ble truffet av skolesjefen etter at et enstemmig skoleråd hadde innstilt eleven til dimittering.

Eleven har påklaget avgjørelsen og klagesaken er behandlet av Generalinspektøren for Sjøforsvaret. Det vises til vedlagte kopi av elevens klage datert 5 d m og GISs brev til SJBSKA av 18 d m med kopi til OFF.

GIS har konkludert med at det etter det opplyste verken er formelt eller saklig grunnlag for å tilsidesette beslutninger om avskjed. Når det gjelder den formelle side, det er hvor vidt avgjørelsen kan påklages etter forvaltningslovens bestemmelser, ifr de forskrifter FD har gitt 20 des 74, KtF avd I, s 289, er det vist til forskriftenes § 15 under avsnitt B. Hensett til det som er anført i nevnte forskrifter, § 1, siste ledd, annet punktum, finner jeg bestemmelsene for så vidt noe uklare. Etter min mening synes det i alle fall urimelig at klage-

adgangen skal være begrenset til det tilfelle hvor det er ett konkret disiplinært forhold eller et annet uverdigg forhold som medfører innstilling om dimisjon. Det er etter min oppfatning grunn til å se nærmere på disse bestemmelser i forbindelse med revisjonen av forskriftene av 20 des 74, jfr. ovennevnte referanse.

Jeg tør be om F'Ds uttalelse.»

Forsvarsdepartementet er ikke ferdig med revisjonsarbeidet når det gjelder forskrifter om klager ved Forsvarets skoler og kurs.

Vervede.

Det er behandlet 4 saker.

Tillitsmannen for grenaderene ved en av Hærens avdelinger reiste spørsmålet om grenaderenes besøksrett i befalsmessen etter invitasjon fra befal. Tillitsmannen opplyste at av avdelingens 21 grenaderer var det bare 5 som ikke var ferdig med førstegangstjenesten. Ved forhandlinger mellom de lokale befals- og sivile organisasjoner og avdelingen ble et forslag om å la grenaderene få spise i befalsmessens og la dem få adgang til fritidsmessen nedstemt. Dette var et standpunkt grenaderene aksepterte. De ble imidlertid også nektet adgang til befalsmessens etter invitasjon fra eget eller annet befal. Dette følte grenaderene som en grov tilsidesettelse. De mente å være fratatt en rett som ethvert menneske hadde til etter gjeldende bestemmelser å bli invitert av et befal som dennes gjest til befalsmessens. Tillitsmannen hevdet også at denne holdningen til grenaderene ville kunne få betydning for rekrutteringen. Ombudsmannen ble anmodet om å ta saken opp med myndighetene slik at en kunne få slutt på denne diskriminering.

Ombudsmannen tok saken opp med avdelingen som ga denne redegjørelse:

«Det vises til Ombudsmannen for Forsvarets foran nevnte skriv av 29 apr 82.

Avdelingen vil i det følgende gi sin forklaring om saken.

I Kunngjøring til Forsvaret, Avd I nr 10/81, s 241, har Forsvarsdepartementet gitt «Bestemmelser til befalsmesser til Forsvaret».

I pkt 6 i nevnte bestemmelser er uttalt:

«Det føres drøftinger med de berørte personells (messemedlemmers) organisasjon for utarbeidelse av lokale messebestemmelser tilpasset eksisterende etablissementer og behov, herunder også om adgang for andre kategorier personell enn befal.»

I vedlegg A, pkt 3, til nevnte bestemmelser er det angitt de saker som er gjenstand for lokale drøftinger når det gjelder grenaderer.

Avd innkalte de lokale representanter for organisasjonene til drøftinger den 10 feb 82. Kopi av innkallingen følger vedlagt.

Kopi av protokoll for de lokale drøftinger

den 10 feb 82. Kopi av innkallingen følger vedlagt.

Kopi av protokoll for de lokale drøftingene den 10 feb 82 følger vedlagt. Det vil fremgå av pkt 4 i nevnte protokoll at avd stilte seg meget liberalt (pkt 4 c) til grenaderers adgang til fritidsmessens. Det vil også fremgå at tre av befalsorganisasjonene ba om å få ta opp denne saken på nytt med sine medlemmer, da de møtte med bundet mandat. Det ble derfor innkalt til nytt møte om saken den 17 feb 82. Kopi av protokoll fra de lokale drøftinger den 17 feb 82 følger vedlagt. Det vil fremgå av pkt 5 c i nevnte protokoll at tre av befalsorganisasjonene og en organisasjon som organiserer sivilt personell, gikk imot å gi grenaderene adgang til fritidsmessens. De tre befalsorganisasjonene tilsammen organiserer med få unntak alt befal som er organisert lokalt.

Avd fant av hensyn til konsekvensene å måtte ta hensyn til befalets bastante motstand mot å gi grenaderene adgang til fritidsmessens og grenaderene fikk således ikke adgang dit.

De organisasjoner som var for at grenaderene skulle få adgang til fritidsmessens, fikk samtidig beskjed om at de hadde full anledning til, gjennom sine organisasjoner, å ta denne avgjørelse opp på sentralt hold.

Situasjonen var slik som beskrevet foran, da sjef/X ringte til sjef/avd (Leirkommandant) og ba om tillatelse til at befalet ved X kunne få invitere grenaderene i sivilt antrekk til messeutsalget i fritidsmessens. Avd avsto denne anmodning med den begrunnelse at det ville være et brudd eller i alle fall en grov omgåelse av de bestemmelser som en var kommet frem til under de lokale drøftingene. Videre ville det kunne få uheldige konsekvenser for samarbeidet med befalsorganisasjonene, og også åpne mulighetene for annet personell som ikke har adgang til fritidsmessens, til å kunne bli invitert på tilsvarende måte.»

Ombudsmannen fant grunn til å forelegge saken for Forsvarsdepartementet og skrev slik til departementet:

«Grenaderene ved X v/tillitsmannen, har henvendt seg til Ombudsmannen i anledning av at grenaderene har fått avslått sin søknad om besøksrett til befalsmessens på X. Ved lokale forhandlinger mellom de forskjellige befals- og sivile organisasjoner og sjefen for X, ble et forslag om at grenaderene skulle få inn- ta sine måltider i befalsmessens og adgang til fritidsmessens — et forslag sjef X hadde stilt seg velvillig til — nedstemt. Grenaderene aksepterte denne avgjørelse, men finner det meget urimelig at de heller ikke vil få adgang til befalsmessens på X etter invitasjon fra eget eller annet befal. Dette anser grenaderene som en diskriminering og har bedt Ombudsmannen om å ta saken opp med de aktuelle myndigheter.

Jeg har innhentet uttalelse fra X som i sin redegjørelse til Ombudsmannen anfører at X ikke kunne gå med på at grenaderene fikk adgang til befalsmessens etter invitasjon fra befal da man anså dette som et brudd på eller en omgåelse av de bestemmelser man var kommet frem til under de lokale drøftelser med organisasjonene.

Såvidt jeg kan se er den avgjørelse X har truffet ikke i strid med de bestemmelser som

er fastsatt om befalsmesser i Forsvaret (KtF 1981 avd I, s 241) jfr pkt 20 og pkt 25. På en annen side kan jeg forstå at grenaderene føler seg tilsidesatt. Jeg vil derfor gjerne få departementets vurdering av saken.

En kopi av de her beroende saksdokumenter følger vedlagt.»

Departementet svarte slik:

«Det vises til Ombudsmannens skriv av 18 mai d.å.

Ved utarbeidelse av de nye bestemmelser for befalsmesser i Forsvaret, var grenaderenes tilpasning til messene noe av det vanskeligste.

Den 17 feb 81 ble det i departementet nedsett en arbeidsgruppe med oppdrag å vurdere hele ordningen med vervede i Forsvaret.

I utvalgets mandat var også vurdering av vervet personells forlegning/boforhold samt vervet personells adgan^o til messer.

Arbeidsgruppens innstilling forelå 1 juli 1981 og er sendt organisasjonene til høring.

Etter befaring ved X den 22 juni 82 hva gjelder grenaderers innkvartering, bespisning og oppholdsrom, er det departementets oppfatning at disse forhold er tilfredsstillende ut fra arbeidsmiljølovens bestemmelser.

Det kan også bemerkes at ved en annen avd ved X var det innredet egen fritidsmesse.

Som Ombudsmannen selv uttaler i sitt skriv, er det ved X ikke formelt truffet vedtak som er i strid med bestemmelser om befalsmesser i Forsvaret fastsatt i KtF 1981 avd I, s 241.

Departementet vil dog anta at den riktige vei for tillitsvalgte ville ha vært å ta denne sak opp gjennom sin organisasjon.»

Ombudsmannen ga derfor klageren uttrykk for dette synet:

«Det vises til brev herfra av 29 apr d.å.

Etter å ha mottatt Xs redegjørelse i brev av 11 mai d.å, hvorav kopi følger vedlagt, har jeg også bedt om FDs vurdering av saken. En kopi av FDs svar i brev av 25 juni d.å vedlegges til orientering.

Etter de opplysninger som er fremkommet i saken kan jeg, slik det er gitt uttrykk for i min henvendelse til departementet, ikke se at den avgjørelse X har truffet er i strid med gjeldende bestemmelser om befalsmesser i Forsvaret. Jeg har forståelse for Xs standpunkt om at en imøtekommelse av anmodningen fra uavd, jfr pkt 4 i Xs brev, kan anses som en omgåelse av bestemmelsene. Det er etter min oppfatning heller ikke grunnlag for å hevde at avgjørelsen er åpenbart urimelig. Jeg finner etter dette ikke å kunne gjøre mere med saken.

Når det gjelder siste avsnitt i FDs brev til Ombudsmannen, vil jeg for ordens skyld få bemerke at siden det her dreier seg om klage over en avgjørelse som berører personell ved en enkelt avdeling, har tillitsvalgte full rett til å ta saken opp med Ombudsmannen.»

Befalssaker.

Det er behandlet 45 saker samt 16 fra tidligere år, 6 saker er ikke ferdig behandlet.

En vernepliktig løytnant satt i det sivile i en overordnet psykiaterstilling hvor han hadde

ansvar både for behandling og undervisning. Han var innkalt til repetisjonsøvelse, noe som ville skape store vanskeligheter idet han ikke kunne skaffe vikar i sin sivile stilling.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarets sanitet som imidlertid ikke greide å skaffe vikar til repetisjonsøvelsen. Ombudsmannen tok deretter opp saken med den rulleførende enhet. Ved å slippe det forutgående befalskurs og en litt tidligere dimittering kunne klageren ivareta sine sivile plikter. Regimentet regnet med at saken kunne ordnes på denne måten.

I tillegg til forannevnte sak har Ombudsmannen fått en rekke henvendelser fra vernepliktig og utskrevet befall som har fått avslått sine søknader om utsettelse. Spesielle problemer skaper det for personellet som i det sivile liv er selvstendig næringsdrivende og avhengig av sin egen arbeidsinnsats. I flere slike saker er det i siste omgang funnet frem til en løsning. Det er imidlertid klart at alle innvilgede søknader skaper store problemer for Forsvaret. I en sak Ombudsmannen har hatt til behandling redegjorde regimentet for hva som måtte gjøres hvis DKen innvilget en søknad:

«Regimentet viser til tidligere uttalelser i forbindelse med fenrik Xs søknad om utsettelse. Kompanisjefene, ved BN 3 møtte idag til repetisjonsøvelsen, og regimentet tok ved fremmøte opp vanskelighetene med å dekke en eventuell utsettelse for fenrik X, idet fenriken i forrige uke over telefon varslet om at han ville søke om en revurdering av DKens tidligere avslag.

Administrasjonsoffiserene er pålagt å møte 22 feb 82, for å overta sine depoter og være klar til utlevering av utstyr til de lavere ledere som møter allerede 1 mars. Sammen med administrasjonsoffiserene møter også troppsjefer i stabs- og støttekompaniet, blandt dem også kvartermesteren. Dersom DKen finner å måtte innvilge fenriken utsettelse, har regimentet kun følgende måte å dekke stillingen på:

Kvartermesteren skal ikke overta noe utstyr, og regimentet vil sette kvartermesteren i fenrik Xs stilling og dekke stillingen som kvartermester ved en rokkering blant befalet i stabskompaniet. Dekning av den oppståtte vakanse i stabskompaniet må utstå til en har full oversikt over befalsfremmøte den 1 mars, og må foretas ved å sette et befall i en stilling han er lite kvalifisert for.

Advokat Ys framheving av det forvaltningsmessige prinsipp om at det ikke må skje forskjellsbehandling av borgere i forbindelse med utsettelsessøknader er regimentet enig i, men med bakgrunn i de vidt forskjellige gjøremål befalet er opplært til og kvalifisert for, kan det ikke helt ut handles etter prinsippet uten også å ta deres spesielle kvalifikasjoner i betraktning.»

En vernepliktig fenrik hadde i en periode vært engasjert ved en avdeling i Nord-Norge, fra 27 okt 80 til 30 apr 82. Han hadde søkt om å få forlenget sitt engasjement til august 1982, men denne søknaden var avslått. Dette fant han så urettferdig at han ba om hjelp både fra sin organisasjon og fra Ombudsmannen.

Ombudsmannen drøftet saken med vekommende organisasjon som etter å ha undersøkt saken ikke fant noen grunn til å kritisere avslaget på søknaden om fornyet kontrakt.

Av de undersøkelser Ombudsmannen foretok viste det seg at de kompanisjefer som hadde hatt ham i tjeneste var misfornøyd. Det var en alminnelig oppfatning at han ikke passet i Forsvaret. Han hadde gjentatte ganger unnlatt å møte til tjeneste fra arbeidstidens begynnelse, vært dårlig forberedt til instruksjon, gjennomført skarpskyting og opprydding så dårlig at skarp ammunisjon ble funnet, ikke dekket sin jobb under øvelser, vært vanskelig å få tak i fordi han ikke var der han skulle være.

Etter de opplysninger som var fremkommet fant Ombudsmannen at avslaget på søknaden om fornyet engasjement var saklig begrunnet. Ombudsmannen fant heller ikke grunn til å karakterisere avgjørelsen som åpenbart urimeelig.

En feltprest, som hadde gjennomført endel av sin førstegangstjeneste, var nå innkalt til å avtjene resttjenesten på en måte som sto i strid med det som etter hans oppfatning tidligere var avtalt. Dette hadde han flere ganger tatt opp med sine foresatte uten å få gehør for sitt syn.

Ombudsmannen tok saken opp med høyere myndighet som bekreftet at en spesiell avtjeningsform var drøftet, dette var imidlertid ikke oppfattet som en avtale. Det var sykdomsforfall som gjorde det aktuelt med innkalling av klageren nå. Siden klageren oppfattet det som hadde skjedd som en bindende avtale, ble innkallingen trukket tilbake.

En major i Luftforsvaret hadde klaget over en beordring uten å få medhold. Han mente seg uriktig behandlet i henhold til gjeldende bestemmelser og anmodet om Ombudsmannens bistand til å få beordringen endret.

Klageren hadde intet å bemerke til den stillingen han var beordret i. Klagen gjaldt det forhold at han ved denne beordring ville bli underlagt en offiser med kapteins- og dermed lavere grad enn han selv hadde. Dette mente han var i strid med gjeldende bestemmelser om ansiennitet og beordring.

Ombudsmannen tok saken opp med Luftforsvarsstaben som ga denne redegjørelse:

«Luftforsvarsstaben viser til skriv av 6 mai 1982 der Ombudsmannen ber om LSTs uttalelse til en klagesak fra major X vedrørende beordring i stilling.

Beordringen av major X som leder flylinjeavdeling ved Y flystasjon har sin bakgrunn i et kritisk tjenestlig behov. Major X har avansert til major. Dette er to gradsnivå utover normalavansement for hans avansementskrets. Det er et avgjort større tjenestlig behov for å nytte major X i den stilling han nå er beordret i enn som flymaskinist.

Hovedankepunktet fra majoren er at i den stilling han er beordret i fra aug 82, vil hans nærmeste foresatte og overordnede ha lavere grad enn han selv. Sett fra major Xs synspunkt og for den saks skyld også fra LSTs side er dette en lite ønskelig situasjon. Det er imidlertid ingen ny situasjon. I dette tilfelle er den foresatte en sivilingeniør krets I. Det har også i en rekke tilfeller vært nødvendig å beordre yngre krets II offiserer med faks ingeniørhøyskole som sjefer for eldre krets II offiserer fordi stillingene krever slik kompetanse. Offiserer med ingeniørkompetanse forutsettes også senere i sin tjeneste å dekke ledende stillinger på høyere nivå og må nødvendigvis gis kvalifiserende tjeneste med dette for øye, jfr TFF kl 5 B E II, pkt 6.

Ved gjennomføringen av St prp nr 143 (1974—75) ble tidligere krets III overført til krets II og gitt samme opprykksmuligheter. Foruten at en derved fikk en «ny» krets II med høyst forskjellig kompetansenivå, har sammenslagningen medført en «produksjon» av kapteiner og majorer fra tidligere krets III som langt overstiger det funksjonelle behov.

Beordringen av majoren samt hans besværing har vært forelagt Beordringsrådet på vanlig måte. I skriv av 10 feb 82 fra LST ble majoren meddelt resultatet av behandlingen i Beordringsrådet som gikk ut på at hans besværing ikke kunne imøtekommes. Samtidig ble han meddelt LSTs redegjørelse til Beordringsrådet der staben orienterte Rådet om bakgrunnen for beordringen. Kopi av dette skriv vedlegges.

Foruten det som er anført foran, har LST i dette skriv gjort rede for saken og bakgrunnen for det standpunkt som er tatt.»

Ombudsmannen fant grunn til å forelegge saken for Forsvarsdepartementet som uttalte:

«Det vises til Ombudsmannen for Forsvarets brev av 26 juli og 26 mai 1982 angående ovennevnte sak.

Major X begrunner sin klage med at det vil være å sette gjeldende regler og bestemmelser for ansiennitet og beordring ut av kraft dersom han skal ha en kaptein som nærmeste overordnet.

Forsvarsdepartementet finner det generelt sett uheldig og lite tilfredsstillende at man må akseptere kommandoforhold som dette. I major Xs tilfelle er det to omstendigheter som har hatt avgjørende betydning for forholdet. I stillingen som sjef Flyteknisk skvadron var det en forutsetning at den tilsatte skulle ha teknisk utdanning. Dette ble prioritert høyere

enn om vedkommende var major eller kaptein. Kapteinen som ble beordret i stillingen var sivilingeniør.

Ved å beordre major X som leder flylinjeavdelingen ved Y flystasjon, har man ikke satt regler for ansiennitet og beordring ut av kraft. Reglene setter visse rammer ved besettelse av vakante stillinger, men man må også samtidig vurdere forsvarsgrenens personellressurser. I foreliggende tilfelle er det lagt avgjørende vekt på et kritisk tjenestlig behov ved Y flystasjon. Man har funnet at det må legges større vekt på dette enn at det oppstår skjevheter innen gradsstrukturen. På bakgrunn av major Xs utdanning og lange tjenesteerfaring innen flyteknisk vedlikeholdstjeneste, er Luftforsvaret best tjent med å beordre ham i tjenesten som leder flylinjeavdelingen Y flystasjon. Major Xs passus om at det er manglende vilje fra LSTs side til å følge gjeldende regler mht gradsstrukturen, må departementet bestemt ta avstand fra.

Departementet har vurdert om det forefinnes andre måter å løse denne konflikt på, men vi kan ikke se at det er mulig. Etter vår oppfatning må den foreslåtte beordring for major X opprettholdes.»

Ombudsmannen svarte klageren slik:

«Det vises til brev herfra av 26 mai d.å.

Ombudsmannen har mottatt svar på sin henvendelse til FD som har gitt slik uttalelse vedlagte kopi av brev datert 11 d.m. viser. Til orientering vedlegges også en kop av LSTs redegjørelse i brev til Ombudsmannen av 21 mai d.å.

Som det vil ses har FD gitt uttrykk for at det generelt sett er uheldig og lite tilfredsstillende at man må akseptere kommandoforhold som det foreliggende, noe også Ombudsmannen kan slutte seg til. Departementet har imidlertid vist til den vanskelige personellsituasjon innen flyteknisk vedlikeholdstjeneste ved Y flystasjon, og at beordringsmyndigheten har måttet legge større vekt på dette forhold enn at det oppstår skjevheter innen gradsstrukturen.

Det anføres også i FDs brev at man der har vurdert om det kan finnes andre løsninger, men at dette ikke ses å være mulig. FD antar derfor at beordringen må opprettholdes.

De alminnelige regler om beordring av yrkesbefal, som De har vist til, fastslår at det skal tas hensyn til gjeldende regler om ansiennitet og kommandomyndighet. Jeg er enig med Dem i at avgjørelsen er lite tilfredsstillende for Dem og jeg har også forståelse for de følelser De i den anledning gir uttrykk for i brevet til Ombudsmannen. På den annen side kan jeg ikke se at den foreliggende beordring, som jeg etter det opplyste må gå ut fra er foretatt ut fra et strengt kritisk tjenestlig behov, vil være i direkte strid med eller uforenlig med de nevnte retningslinjer for beordring av yrkesbefal. Etter min mening er det heller ikke grunnlag for å karakterisere avgjørelsen som åpenbart urimelig. Jeg beklager derfor å måtte meddele at jeg ikke finner å kunne foreta mer med saken.»

En kapteinløytnant i Sjøforsvaret klaget over de opprykksvurderinger som hadde funnet sted for hans vedkommende. Hans vesentlige innvending var at to skriv fra hans foresatte til sentrale myndigheter med anmodning om opprykk ikke var lagt i hans personlige mappe og således ikke var gjort kjent for opprykksrådet. Han fant det også merkelig at han ved de tre normalvurderinger hadde fått forskjellige skikkethetskarakterer med de samme tjenesteuttalelser, og at han ved fjerde gangs vurdering hadde fått dårligere skikkethetskarakter med bedre tjenesteuttalelser enn tidligere.

Ombudsmannen tok saken opp med Generalinspektøren for Sjøforsvaret som redegjorde slik for saken:

«Det vises til referansen der Ombudsmannen for Forsvaret anmoder om kommentarer vedrørende foranstående.

Sjøforsvarsstaben er kjent med kapteinløytnant Xs engasjement for å klarlegge forhold omkring opprykk til orlogskaptein.

I samtaler med kapteinløytnanten har Sjøforsvarsstaben tidligere gitt forklaring på Opprykksrådets arbeidsmåte ut fra gjeldende bestemmelser og direktiver sålangt dette har vært mulig av omsyn til taushetsplikten.

Det etterfølgende er derfor i hovedsak kjent for kapteinløytnanten.

Opprykksråd for avansementskrets II/SMK består av 7 medlemmer ved opprykk til orlogskaptein. 2 av medlemmene er foreslått av tjenestemannsorganisasjonene. De øvrige er oppnevnt av Generalinspektøren for Sjøforsvaret i kraft av sin tjenestestilling og/eller ansiennitet.

Vurdering for opprykk til orlogskaptein skjer på tvers av tjenestefeltene.

Opprykksrådets sammensetning endres som følge av beordringer/utnevninger samt at organisasjonenes representanter er valgt for en periode på 2 år.

Dette innebærer at alt befall normalt gjennom 3 normalvurderinger er vurdert og bedømt av flere enn de 7 som foretok første normalvurdering.

GIS gir i sitt årlige direktiv til Opprykksrådet generelle retningslinjer for Rådets arbeid, herunder hvilke forhold som skal danne grunnlag for vurderingene.

Med denne basis og ved innsyn i befalets personellpapirer, fastsetter det enkelte Rådsmedlem sine karakterer.

Matematisk likhet vil kun unntaksvis forekomme fra år til år selv om befalingsmannens data synes uendret. Dette skyldes at nye Rådsmedlemmer kan nytte et annet nivå i karakterfastsettingen enn forgjengeren. Ved at det enkelte medlem nytter samme nivå ved bedømmelsen av like kandidater, endres allikevel ikke innbyrdes konkurranseforhold.

I Generalinspektørens direktiv til Opprykksrådet fremgår bl a:

«All tjeneste og utdanning skal telle med i vurderingen. Avgjørende er hvilke resultater vedkommende offiser har oppnådd såvel nuder sin utdanning som tjeneste, med hovedvekt på tjenestlige resultater i nåværende grad.

Normalt vil ingen enkelt faktor alene være avgjørende — det er summen av de opplysninger som foreligger om hver enkelt som vil være avgjørende for vurderingen av de samlede kvalifikasjoner og bedømmelsen av den alminnelige skikkethet.»

Av ovenstående framgår at tjenesteuttalelser alene ikke er grunnlag for fastsettelse av skikkethetskarakter. Dette synes enkelte ganger å bli glemt av den enkelte befalingsmann som ikke når opp i konkurranse om opprykk.

Likeledes vil en vurdering av rettferdighet omkring opprykk ofte skje på bristende grunnlag, ettersom befalingsmannen kun har kunnskap om egne resultater og liten kunnskap om den totale årlige konkurransesituasjon.

Kapteinløytnant X finner det ulogisk og urimelig at sjøforsvarsdistriktets brev av 7 april ikke er lagt i hans personellmappe.

Generalinspektøren kan opplyse at personellmappene nyttes for oppbevaring av tjenestlige uttalelser (blankett 530), vitnemål og annen bekreftelse på gjennomført utdanning, skriftlige beordringer, disiplinære forhold og tjenestlig korrespondanse mellom Sjøforsvarsstaben og den enkelte befalingsmann. Angjeldende sak er tjenestlig korrespondanse mellom Generalinspektøren for Sjøforsvaret og Sjef sjøforsvarsdistriktet. Kapteinløytnant X er følgelig ikke gjenpartsadressat i ovennevnte personellsak.

Tjenestlig korrespondanse mellom Sjøforsvarsstaben og underlagte ledd har naturlig nok innhold av varierende art. Å nytte personellmappene som arkiv for tjenestlig korrespondanse generelt, kunne åpne for tilfeldigheter i personellforvaltningen, gi rom for misforståelser og være konkurransevridende.

Dette vil trolig heller ikke bli akseptert av befalet og deres organisasjoner, og GIS har ikke til hensikt å tilrettelegge en slik praksis.

Spørsmål vedrørende avansement har vært og vil fortsatt være gjenstand for misnøye blant endel av befalet som ikke når opp i konkurransen. Dette er situasjoner som vil oppstå i etthvert system med begrenset utvelgelse blant høyt kvalifisert personell.

Under disse forhold ser GIS en vesentlig oppgave i å tilrettelegge og håndheve prosedyrer som gjør konkurranseforholdet mest mulig likt for alt befalet.

Behandlingen av angjeldende sak er foretatt i samsvar med innarbeidet praksis med bakgrunn i dette syn.

Vedlagt returneres fremsendte vedlegg.»

Ombudsmannen fant intet å bemerke til Generalinspektørens redegjørelse.

En kaptein hadde i forbindelse med den foreløpige beordringsplan avgitt villighetserklæring på en stilling som han var interessert i. Det var en offiser til som var interessert i stillingen. Han var yngre enn klageren, løytnant med midlertidig kapteinsgrad, han ble beordret i stillingen. Som begrunnelse for dette som klageren mente var en forbigående, hadde myndighetene anført at klageren ikke kunne avgis fordi man ikke hadde noen som kunne dekke hans nåværende stilling. Klageren fant det

urimelig at han skulle «straffes» fordi man ikke hadde noen å beordre i hans stilling. På den bakgrunn ba han om Ombudsmannens vurdering.

Ombudsmannen tok saken opp med vedkommende forsvarsgren som under behandlingen i opprykksrådet av klageren tidligere besværing bl a hadde uttalt:

«Han grunngir sin besværing med bl a at en ansiennitetsmessig yngre offiser er beordret i stillingen.

Ved uttak av personell til den enkelte stilling er det en rekke momenter som må veies mot hverandre. Ansiennitet er en av mange faktorer som vurderes.

Det var kune to søkere til omtalte stilling. Kaptein NN som ble beordret i stillingen var etter en samlet vurdering den best egnede kandidat til stillingen. Det er herunder også lagt vekt på hans lange tjenestegjøring innen stillingens fagområde (siden 1955).

Det er også lagt vekt på at kapt X på nåværende tidspunkt ikke kan frabeordres uten erstatning fra den viktige stillingen han nå dekker ved personellavdelingen, og hvor han gjør en utmerket jobb. Slik erstatning er ikke tilgjengelig.»

Ombudsmannen svarte klageren slik:

«Det vises til brev herfra av 8 f m.

Det foreligger nå svar fra LST som den 17 d m har tilskrevet Ombudsmannen slik vedlagte kopi viser. Som det vil fremgå mener LST at det ved stillingsbesetnelsen er valgt den kandidat som etter en samlet vurdering anses best egnet.

Jeg ser det slik at det i dette tilfelle, hvor det dreier seg om valg mellom to søkere som begge i og for seg finnes kompetente, må utgangspunktet være søkerens kvalifikasjoner, målt etter utdanning, praksis og ansiennitet. LST har som nevnt kommet til at Deres konkurrent til stillingen anses som best kvalifisert, bl a på bakgrunn av hans lange tjenestegjøring innen stillingens fagområde. Jeg har ikke grunn til å anta at det skjønns som her er utøvet fra tilsetningsmyndighetenes side er usaklig eller at avgjørelsen er truffet på sviktende grunnlag. På den annen side kan det ikke være riktig å la inngå i vurderingstemaet at det på det aktuelle tidspunkt ikke var noen som kunne erstatte Dem i den stilling De nå innehar. Dette har jeg gitt til kjenne overfor LST som så vidt jeg forsto i prinsippet var enig. Man hadde imidlertid ikke tillagt dette moment noen avgjørende betydning ved valget mellom de to søkere til stillingen.

Etter de opplysninger som er fremkommet har jeg ikke grunnlag for å karakterisere avgjørelsen som åpenbart urimelig og beklager å måtte meddele at jeg ikke finne å kunne foreta mer med saken.»

En kaptein som tjenestgjorde i Finnmark, hadde i forbindelse med farens dødsfall søkt om at moren måtte få dispensasjon til å følge Forsvarets flyruter Værnes—Banak og retur for å være hos sin sønn og hans familie en tid etter farens begravelse. Søknaden var blitt avslått med denne begrunnelse:

«Med bakgrunn i stadig økende antall dispensasjonspassasjerer med Forsvarets flyru-ter har Forsvarets overkommando igjen inn-skjerpet gjeldende bestemmelser, jfr BTF 4-002 av 1/6-81.

Da Deres søknad i henhold til disse bestem-melser ikke synes å være tilstrekkelig velferds-messig begrunnet, finner FKN dessverre ikke å kunne innvilge søknaden.»

Kapteinen fant denne avgjørelse urimelig og hevdet at regelverket av regionale myndig-heter ble håndhevet vesentlig strengere enn bestemmelsen skulle tilsi. Klageren hevdet at dette for mange offiserer var en kilde til stor og økende frustrasjon.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsva-rets overkommando som ga denne redegjørelse:

«Forsvarets overkommando viser til skriv fra Ombudsmannen for Forsvaret datert 2 nov 82, hvor det bes om uttalelse i saken.

Forsvarets overkommando har gått igjen-om sakens dokumenter og merket seg de for-hold og vurderinger som resulterte i FKNs avslag i dette tilfelle.

Forsvarets overkommando tør vise til BTF 4-002 og 4-031 som gir klare retningslinjer for bl a dispensasjon til å medfølge Forsvarets fly eller fly cartret av Forsvaret.

Forsvaret har gjennom forhandlinger med de flyselskaper som har konsesjon på flyging av ruter i Norge og Luftfartsverket kommet frem til regler for hvem som kan medfølge fly i Forsvarets lufttransportsystem.

Nevnte selskaper/institusjoner forventer at Forsvaret håndhever og kontrollerer at be-stemmelsene blir fulgt.

Gjeldende praksis gjennom mange år viser at foreldre og andre nære slektninger til ho-vedpersonen (befalingsmannen) meget sjel-den får innvilget dispensasjon. BTF 4-002 hjemler kun reiseforhold i direkte sammen-heng med dødsfall i befalingsmannens egen familie (hustru og barn) og ved hjelp under alvorlig sykdom og barselhjelp. Det gis også bedre prioritet for å sikre reisen for nevnte familiemedlem hvor tidsmomentet er avgjø-rende.

Angende klagerens vurdering av trivsels-fremmende tiltak, kan det opplyses at FO i nær kontakt med FD for tiden behandler disse forhold.

Det er ønskelig å øke antall faste ferie-reiser for befal og deres familie, antall enkelte reisende adskilt fra familie og pensjonerts be-fals reiserett i Forsvarets flyrutesystem. Transporttilbudet er imidlertid begrenset både når det gjelder antall seter til disposisjon og service ved håndtering av personell og last.

Inntil en eventuell bedring av vår evne til å kunne ivareta trafikkmengden blir bedre, vil FO opprettholde den relativt restriktive hold-ning ved vurdering av dispensasjonsreisende.

Med henvisning til ovenstående og FKNs tidligere avgjørelse, beklager FO å måtte opp-rettholde avslaget.»

Ombudsmannen fant grunn til å svare klage-ren slik:

«Det vises til brev herfra av 2 ds.
Min henvendelse til FO er besvart ved over-

kommandoens brev av 18 ds hvorav kopi følger vedlagt.

Angjeldende bestemmelser, BTF 4-002 pkt 11, antar jeg også for min del må forstås slik FO har gitt uttrykk for i sitt brev til Ombuds-mannen. Jeg kan således ikke se at den avgjø-relse som er truffet i Deres tilfelle kommer i strid med nevnte bestemmelse. På bakgrunn av den restriktive praksis som Forsvaret etter det opplyste følger når det gjelder dispensa-sjonssøknader, har jeg heller ikke grunnlag for å karakterisere avgjørelsen som åpenbart urimelig.

Jeg kan på den annen side være enig med Dem i at det kan være grunn til å løse noe på de restriksjoner man i dag har på dette om-råde, og jeg har da også merket meg at FO pt behandler spørsmålet om en bedring av transporttilbudet for befal og deres familier. Ombudsmanenn vil håpe at det kommer noe positivt ut av dette.»

En sersjant som avtjente sin plikt-tjeneste hadde søkt om velferdspermisjon i forbindelse med avlegging av eksamen. Han skulle av-legge eksamen i fire fag og mente han hadde krav på 12 dagers permisjon med lønn. Avde-lingen hadde bare innvilget 5 dagers permi-sjon, 7 dager måtte han ta av sin ferie.

Ombudsmannen fant grunn til å ta saken opp med Forsvarsdepartementet som traff denne avgjørelse:

«Sersjant X søkte opprinnelig om velferds-permisjon, kl B, fra 4—25 mai 1982. Høn ønsket å avlegge deleksamen ved Stabekk Gymnas. Etter en vurdering, fant bataljons-sjef at man kunne innvilge 5 dagers permi-sjon med lønn og 7 dagers ferieavvikling.

Etter Statens Personellhåndbok, pkt 214.40-2, er hovedregelen at man i forbindelse med avleggelse av eksamen har krav på 3 dager fri med lønn pr eksamensdag. Sersjant X ville etter denne bestemmelse, og på bakgrunn av sine 4 eksamensdager, ha krav på 12 dagers permisjon med lønn.

Selv om pkt 214.50-2 også gjelder Forsva-ret, er det nødvendig i tillegg å ha utfyllende regler i særlige tilfeller. På den tid sersjant X søkte om permisjon, var det en meget presset personellsituasjon ved bataljonen. Man fant det svært uheldig at personell forlot området for lengre tid ad gangen.

Brigaden i Nord-Norge har bestemmelser om at sivile eksamener i hovedsak skal avleg-ges i Nord-Norge. Unntak fra dette skal kun gjøres i særtilfeller, og da i samråd med un-dervisningsleder. Undervisningsleder for ser-sjant X fant ingen grunn til at X skulle av-legge eksamen i Oslo-området. Man hadde til-fredsstillende eksamensplasser i Troms.

Sersjant X insisterte imidlertid på at han ville ta sine eksamener ved Stabekk Gymnas. Avdelingen ville nødig forhindre at X fikk tatt sine eksamener, men fant det da hensiktsmes-sig — at X avvirket noe av sin ferie i tilknyt-ning til sitt fravær.

Forsvarsdepartementet har vurdert saken, og vil bemerke følgende: I og med at sersjant X fikk tillatelse til å reise til Oslo for å ta sine eksamener, vil hovedregelen i Statens Perso-

nellhåndbok, pkt 214.40-2 komme til anvendelse. Sersjant X har krav på 12 dagers permisjon med lønn, sett i relasjon til antatte eksamensdager.

Departementet finner det for øvrig uheldig at denne sak ikke har gått vanlig tjenestevei. I så fall ville man langt raskere ha kommet frem til samme konklusjon.

De tilsendte dokumenter returneres.»

Ombudsmannen fant grunn til å forespørre departementet om meningen med siste avsnitt i skrevet. Departementet svarte slik:

«Departementet har mottatt Ombudsmannen for Forsvarets brev av 17 september 1982 angående siste avsnitt i departementets skriv av 15 september 1982.

For ordens skyld refereres angjeldende avsnitt:

«Departementet finner det forøvrig uheldig at denne sak ikke har gått vanlig tjenestevei. I så fall ville man langt raskere ha kommet frem til samme konklusjon.»

Som det fremgikk av departementets skriv av 15 september 1982, ble kopi av skrevet sendt til FO/LST og Y flystasjon. Det korrekte hadde vært å informere nevnte instanser direkte. Det er ønskelig at klagesaker av denne art i første omgang blir løst administrativt. Etter departementets oppfatning bør ikke Ombudsmannen pålegges unødige arbeidsbelastning dersom dette kan unngås.

Departementet beklager at angjeldende avsnitt kom inn i et skriv tilstilet Ombudsmannen.»

Som nevnt under avsnittet sosiale saker har det vært endel klager over at Forsvaret ikke likestiller samboende forhold med ekteskap når det gjelder forskjellige former for økonomisk støtte under militærtjenesten. Ombudsmannen har bl a fått en henvendelse fra en sivil yrkesorganisasjon. Ett av deres medlemmer, som avtjente sin pliktjeneste som løytnant, ville ikke få en spesiell godtgjøring han mente å ha krav på hvis han levde i et samboerforhold.

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarsdepartementet og skrev bl a slik til departementet:

«Av dokumentene fremgår at foreningen også har henvendt seg til FD såvidt jeg forstår om de samme spørsmål som tas opp i henvendelsen til Ombudsmannen. Jeg tør be om å bli gjort kjent med departementets reaksjon på foreningens brev til departementet. Som kjent er det ikke likestilling mellom samboende og ektepar i forhold til flere stønadsordninger i Forsvar, som f eks forsørgertillegg, bostønad og engangsstatning ved ulykker under militærtjeneste. Jeg vil gjerne få departementets syn på spørsmålet om det nå vil være aktuelt å overveie en endring av regelverket på dette område med sikte på å oppnå en større grad av likestilling mellom samboende og ektepar. Forøvrig bes om slik uttalelse saken måtte gi anledning til.»

Departementet ga denne redegjørelse:

«Bestemmelsene i gjeldende særavtaler for arbeidstakere i Forsvaret, har sitt utgangspunkt i generelle avtaler for statstjenesten som Forbruker- og administrasjonsdepartementet sluttet med hovedsammenslutningene.

Endringer av Forsvarets avtaler hva angår sambobegrepet, vil ikke bli foretatt før det generelt for statstjenesten for øvrig blir fastsatt regler for å dekke disse forhold.

Imidlertid vil en påpeke at de utgifter det her dreier seg om i hovedsak er merutgifter, eller utgifter som påføres tjenestemannen pga forsørgelsen av den annen ektefelle og/eller barn. I lov av 20 mai nr 1, 1927, om ektefellers formuesforhold, er det blitt slått fast den gjensidige forsørgelsesplikt ektefellene har overfor hverandre. For øvrig gir ekteskapslovgivningen detaljerte regler som regulerer det økonomiske forhold mellom ektefellene.

For et samboforhold mellom to av forskjellige eller samme kjønn, er det ikke noen juridiske lover som regulerer det økonomiske forhold mellom partene eller påfører den annen part noen som helst form for forsørgerplikt.

Siden loven har slått fast forsørgerplikten mellom ektefellene, godtas i utbetalingssammenheng i mange tilfelle kun bevitnelse om ekteskap med den som det kreves tillegg for. I andre tilfelle skal merutgiftene legitimeres eller det skal bevitnes at vedkommende har forsørgelsesbyrden, jfr forsørgerbegrepet hva angår beordringsregulativet (SPHD pkt 243.2).

Når det gjelder den vernepliktige soldat, under førstegangstjeneste eller repetisjonsøving, kan en generelt si at de samme betraktninger som anført foran blir lagt til grunn.

Generelt er det vigselfattest som danner grunnlaget for forsørgertillegg m v.

Forsvarsdepartementet fremmet i sin tid spørsmålet overfor Forbruker- og administrasjonsdepartementet, som i svar av 22 juli 80 bl a opplyste at Justisdepartementet hadde nedsatt et utvalg (Ekteskapslovutvalget) som det var forutsatt skulle ta opp forskjellige sider av saken.

Utredningen kom i NOU 1980:50 Samliv uten vigsel, uten at foranstående spørsmål ble behandlet nærmere.

Generelt utbetaler således staten som arbeidsgiver og Forsvaret for øvrig til vpl soldater, ytelser/dekning av utgifter som er knyttet til lovmessig forsørgerplikt.

Det har vært reist spørsmål om det samme arbeidsgiveransvar skal komme til uttrykk overfor et samboerforhold når de samboende er innbyrdes økonomisk selvstendige.

Foranstående kan selvfølgelig diskuteres. Imidlertid er Forsvaret som etat underlagt de generelle retningslinjer som kommer fra sentralt hold om dette.»

Ombudsmannen fant også grunn til å ta spørsmålet opp med Forbruker- og administrasjonsdepartementet som svarte slik:

«Det vises til Deres brev av 6 oktober 1982 med vedlegg. Videre viser vi til Forsvarsdepartementets brev av 28 september 1982 som i det vesentlige beskriver forholdene på en helt korrekt måte. Imidlertid vil vi peke på at lønnsregulativets fellesbestemmelser på enkelte punkter går litt lenger med hensyn til

samboerforhold. Det vil derfor kunne være tilfeller hvor det ikke nødvendigvis vil kreves vielsesattest for å konstatere forsørgelsesbyrde, se eksempelvis lønnsregulativets fellesbestemmelser § 8 pkt 6.

For øvrig har vi for tiden ingen planer om å revidere de gjeldende regler.»

Sivilt personell i Forsvaret.

Det er behandlet 5 saker, av disse er to saker ikke ferdig behandlet.

En fagarbeider ved en av flystasjonene hadde søkt om 1/2 års permisjon for å arbeide på heltid som faglærer i sveiseteknisk fag ved voksenopplæring ved en militær avdeling i nærheten. Han hadde i 3—4 år hatt denne jobben som timelærer i fritiden. Søknaden var anbefalt av hans nærmeste overordnede under forutsetning av at erstatning kunne skaffes, men avslått av overordnet ledd. En ny søknad ble også avslått. I en klage til flystasjonen over denne avgjørelse gjorde klageren oppmerksom på at han ville nekte å utføre endel av de sveiseoppdrag som var tillagt stillingen hans. Stasjonen svarte ham slik:

«Som meddelt i Y flystasjons ekspedisjon av 3 mai 82 har stasjonen for ettertiden til hensikt ikke å innvilge permisjoner hvor hensikten er å inngå andre kortvarige arbeidsforhold. Dette gjelder generelt.

Søknader om slike permisjoner vil imidlertid bli vurdert enkeltvis, og ser ikke bort fra at helt spesielle hensyn kan tilsi at slike permisjoner innvilges.

I Deres tilfelle har stasjonen ikke funnet at slike spesielle omstendigheter forelå.

Regler om tjenestefrihet uten lønn for yrkesbefal i Forsvaret er fastsatt ved kongelig resolusjon av 30 nov 1973. Slik permisjon kan innvilges under hensyntagen til bla personellsituasjonen og på spesielle betingelser.

Det understrekes at heller ikke befal har krav på tjenestefrihet.

Med henvisning til pkt 5 i Deres brev av 25 mai 82, finner en å måtte gjøre oppmerksom på at stasjonen venter at De fortsatt utfører pålagte oppdrag inkludert flysveising. En vegring her vil få konsekvenser.»

Klageren fant seg meget urettferdig behandlet og ba om Ombudsmannens vurdering av saken. Han skrev bl a slik i klagen:

«Det nye avslaget virket inkonsekvent idet Forsyningsgruppen anbefalte permisjon ut fra det forhold at kapasiteten ved verkstedet kunne opprettholdes siden nytt personell ville bli tilbeordret, mens Adm.gruppen avslår ut fra de samme årsaker. Særdeles urimelig virker standpunktet om at Y flystasjon «for framtiden ikke vil komme til å innvilge permisjoner hvor grunnen er inngåelse av andre arbeidsforhold».

Ovennevnte konklusjon kunne lede til at man følte seg innsatt og ikke ansatt ved Y fly-

stasjon. Jeg følte at bare sykdom eller død kunne frigjøre meg fra Y flystasjon, eller permisjonssøknad uten angivelse av at nytt arbeidsforhold ville etableres. Hvordan ville dette infuere på de «personellmessige konsekvenser»?»

Ombudsmannen tok saken opp med Forsvarets overkommando som innhentet denne uttalelse fra flystasjonen:

«Som et tiltak for å begrense den ettervert overhåndtakende tendens til å søke permisjon for alle slags formål fant Sjef Y flystasjon våren 1982 å måtte gå til det skritt å innskrenke mulighetene for permisjoner hvor det ikke forelå velferdsmessige begrunnelser. Som det vil fregå av stasjonens eksp. av 4 jun 82, gjelder stasjonssjefens avgjørelse også permisjoner hvor hensikten er å inngå andre kortvarige arbeidsforhold.

I regelen har slike søknader vært bilagt krav fra vedkommende avdeling som tilveiebringes av vikar. Med de knappe personellressurser administrasjonen rår over, sett i forhold til eksisterende arbeidsoppgaver (stasjonen driver tilnærmet kontinuerlig øvingsvirksomhet både av utenlandske og nasjonale styrker) fant stasjonssjefen det urimelig å belaste administrasjonen med slike oppgaver, i tillegg til planleggingsoppgaver i forbindelse med øvelser og andre rutinemessige oppdrag. Stasjonen nevner for ordens skyld at man for en tid tilbake var i en situasjon hvor man bare med den største anstrengelse var i stand til å finne ut hvem som vikarierte for hvem og hvilke stillinger var besatt og hvilke ikke.

I stasjonens brev av 4 jun 82 er imidlertid åpnet muligheter for innvilgelse av slike søknader når spesielle omstendigheter foreligger. Man har her tenkt på personell som søker permisjon for å skaffe seg praksis eller teoretisk utdanning som anses å være av spesiell betydning for senere tjeneste, og i spesielle tilfeller, særdeles tungtveiende velferdsgrunner.

I fagarbeider Xs tilfelle fant man ikke at slike omstendigheter forelå.

Stasjonen vil ligeså henvisne til pkt 5 i fagarbeider Xs brev av 22 mai 82.

En situasjon der de ansatte truer med represailer i form av eksempelvis delvis arbeidsnedleggelse for å få sine ønsker/krav igjennom er for stasjonen helt uakseptabel.

Sluttelig finner stasjonen å måtte kommentere fagarbeider Xs pkt 5 i hans klage til Ombudsmannen for Forsvaret. Hans følelse av å være «innsatt» og ikke «ansatt» og at «bare sykdom eller død kan frigjøre ham fra Y flystasjon» antas å være en smule overdrevet. Situasjonen er fortsatt slik også ved Y flystasjon at man kan løses fra sin kontrakt, evt fra sin faste tilsetting, dersom man ikke finner seg tilrette eller at man øyner muligheten for en mer attraktiv beskjeftigelse.»

På denne bakgrunn uttalte FO følgende:

«Ovennevnte sak har vært forelagt Y flystasjon til uttalelse. Uttalelsen ligger ved som vedlegg A.

Forsvarets overkommando viser til det som er uttalt og vil tilføye at sivilt tilsatt personell ikke har krav på permisjon for slike for-

mål, jfr «Personellforvaltning. Sivile i Forsvaret» (PSF), pkt 417.0. Ved en permisjonsøknad må det bli undersøkt hvordan arbeidskraftsituasjonen er i distriktet samt muligheter for å få tak i vikar.

I skrivet av 23 feb d å peker nettopp Y flystasjon på problemet med å skaffe erstatning (pkt 3 og 4) og avslår på et saklig grunnlag.

FO har ingen merknader til stasjonens behandling av saken. Xs brev med bilag følger vedlagt i retur.»

Ombudsmannen ga etter dette klageren følgende svar:

«Jeg viser til tidligere korrespondanse.

Forsvarets overkommando har i skriv av 16 d m besvart Ombudsmannen henvendelse, fotokopi følger vedlagt. FO har forelagt saken for flystasjonen som i skriv av 9 d m har gitt sine kommentarer til Deres skriv til Ombudsmannen, fotokopi av stasjonens uttalelse følger også til Deres orientering.

Avgjørelsen i saken, som FO slutter seg til, er grunnet på en skjønnsmessig vurdering av flere forhold. Det finnes ikke opplysninger i saken som tyder på at denne skjønnsmessige vurdering er vilkårlig eller hviler på et uriktig faktisk grunnlag. Avgjørelsen kan heller ikke sees å være åpenbart urimelig.

Det er således intet grunnlag for ytterligere forføyning fra Ombudsmannens side.»

OMBUDSMANNSNEMNDAS BEFARINGER

Ombudsmannsnemnda har i 1982 besøkt følgende avdelinger:

7—9 juni:

Hærens sanitets skole- og øvingsavdeling
Skyte- og vinterskolen for Infanteriet
Feltartilleriets skole- og øvingsavdeling.

10—15 oktober:

Garnisonen i Sør-Varanger
Luftforsvarets stasjon Vardø
Vardøhus festning
Luftforsvarets stasjon Honningsvåg
Banak flystasjon
Garnisonen i Porsanger
Luftforsvarets stasjon Kautokeino
Finnmark landforsvar.

3—4 desember:

Distriktskommando Vestlandet
Vestlandet sjøforsvarsdistrikt
Sjøkrigsskolen.

Hærens sanitets skole- og øvingsavdeling.

Avdelingens sjef, oblt Pedersen tok imot nemnda og orienterte om virksomheten ved avdelingen. Øvingsavdelingen utdanner sanitetspersonell for egne avdelinger og andre av Hærens våpen. Befalsskolen har ca 40 elever samt ca 100 elever på USK-kurs. Våpenskolen

videreutdanner våpnets personell og driver forskning og utvikling av utstyr. Leger, tannleger og veterinærer gis befalsutdannelse ved denne avdeling.

De bygningsmessige forhold ved avdelingen er stort sett tilfredsstillende etter at det ble bygget en ny befalsforlegning og nytt undervisningsbygg. Det avdelingen først og fremst mangler er en gymnastikksal.

Nemnda så på den nye befalsforlegning som er meget tilfredsstillende. Befalsskolens elever hadde tatt over endel av den gamle befalsforlegningen og hadde dermed fått gode forlegningsforhold. Det var foretatt hovedreparasjon av gamle tyskbygde brakker og disse ga meget tilfredsstillende kontorer. Kjøkken og spisesal hadde også bra standard. Mannskapsforlegningene var stort sett tilfredsstillende om enn ikke av samme standard som de som bygges i dag. En gammel kjeller ble brukt som gymnastikksal og her var det ikke tilfredsstillende forhold. Det er underlig at noen frivillig driver fysisk trening under slike forhold.

Det nye undervisnings-/kontorbygget som disponeres av våpenskolen var meget tilfredsstillende. Det samme gjelder velferdsbygget som bl a inneholder en fin nyrestaurert kino-sal og en koselig kantine.

Under møtet med fellesutvalget orienterte Ombudsmannen om ombudsmannsordningen.

Det syntes ikke å være mange problemer ved denne avdelingen. Befal og menige syntes å være godt fornøyd, det eneste de ønsket seg var en ny gymnastikksal.

I forbindelse med graving i leiren er det lagt kabler som kan brukes til video rundt i hele leiren. Et eget videostudio er etablert og arbeidet med å få dette i orden er i gang. Det er enighet om å gi visse retningslinjer for bruk av video vis-à-vis kinodrift — og filmenes innhold.

Tillitsmennene ønsket at velferdskontoret kunne bestille billetter, hotellrom etc for mannskapene. Sjefen mente dette var ting som burde la seg ordne.

Hilseplikten i leiren ble drøftet. Det virket urimelig å hilse på alt befal stadig når man er ute i friminutter etc. Sjefen var glad for at spørsmålet ble reist. Han ville sørge for at dette ble drøftet og mente at en smidigere ordning måtte kunne etableres.

Skyte- og vinterskolen for Infanteriet.

Nemnda ble mottatt av oblt Johannessen som ga en orientering om virksomheten ved avdelingen. Han redegjorde for den omorganisering og sammenslåing med regimentet som var vedtatt av Stortinget. Dette ville føre til visse overgangsproblemer. Totalt ville man spare 7 stillinger.

Avdelingen består av et geværkompani, DK-mannskaper og HR-mannskaper foruten at Terningmoen også er et repetisjonssenter. Over halvparten av mannskapene har av sosiale grunner søkt seg hit for å slippe tjeneste langt fra hjemmet. I geværkompaniet inngår også en idrettstropp som er uttatt av Norges Idrettsforbund. Personellet består av de beste utøvere i fotball, skyting, skiphopp, sykling, boksing, håndball m v.

Man har utarbeidet et forslag til velferdsbygg som er oversendt høyere myndigheter. Dette er en løsning som ikke vil avstedkomme de helt store summer og som derfor kan la seg realisere.

Tillitsmennene var opptatt av spørsmålet om fritids- og velferdsbygg. De var også misfornøyd med forlegningsforholdene. De gamle brakkene har alt for store rom — 10-manns. Det er kaldt om vinteren, bademuligheter er det ikke slik at en må gå til sentralbadet, noe som ikke er særlig hyggelig i 30 kulegrader. Sentralbadet er heller ikke tilfredsstillende. Det er dårlige garderobeforhold og det kan skorte på varmt vann.

Mangelen på idrettshall var meget følbar, først og fremst hos idrettstroppen som store deler av året var avhengig av et sted å trene med sitt spesialutstyr. Det brukes en gammel eksersershall til dette formål, men her er forholdene lite tilfredsstillende. Dessuten er hallen en stor del av året i bruk til sitt egentlige formål. Det er i en viss grad leiet trenings-timer i Elverum, men dette er for lite og dekker heller ikke behovet for egenaktivitet om kvelden. Tillitsmennene ville at eksersershallen skulle frigis helt til idrettslig virksomhet.

Sykestua hadde dårlig ventilasjonssystem, dårlig lydisolasjon fra legekontoret og manglet røkvarslere. Røkvarslere mente tillitsmennene kunne være aktuelt over alt i Forsvaret.

Ellers ble det bemerket at støvplagen var stor, veiene burde asfalteres.

Ombudsmannen gjorde tillitsmennene kjent med at nemnda allerede hadde drøftet disse spørsmål med sjefen. Planen for løsning av problemet med fritids- og velferdsbygg var allerede tatt opp med sentrale myndigheter. Forlegningsrommene var det ikke så mye å gjøre med. Man kunne se på mulighetene for å få lagt inn dusjer, men dette ville ikke bli lett. Garderobeforholdene ved badet skulle man se nærmere på. Idrettshallproblemet var ikke enkelt å løse. Hvis man kunne få en vedlikeholdshall kunne eksersershallen frigis til idrettsformål. Spørsmålet i forbindelse med sykestua var nye for sjefen, men han mente det måtte gå an å se nærmere på disse. Det var bevilget penger til legging av asfalt, så dette ville bli gjort i nær fremtid.

Utenom disse sakene ble det en generell diskusjon om bla utøvelse av disiplinærmyndigheten.

Etter denne samtalen foretok nemnda en befaring i leiren. Hvorunder de mangler og problemer sjef og tillitsmenn før hadde pekt på, ble konstatert.

Repetisjonssenteret har også mangler. Telt-plassen burde dreneres slik at vannet ikke flyter i teltene. Kantinekiosk bør bygges for å avlaste kantinen. Strøm, varmt og kaldt vann må legges inn. Egnede lokaler for repetisjonsbruk bør innredes. De lokaler som tilbys administrasjonen er under all kritikk.

Feltartilleriets skole- og øvingsavdeling.

Nemnda ble mottatt av overs Gamst som orienterte om avdelingen og dens virksomhet.

Organisasjonsplanen viser at avdelingen har stor virksomhet. Obersten gikk gjennom organisasjonen og pekte på at det var endel personellmangel i toppskiktet. Dette ble løst ved interne ombeordringer.

Ved et så stort etablissement vil administrasjonen være omfattende og tidkrevende, f eks vil utbetaling av familietillegg, dagpenger og mange ekstraordinære støtteordninger til soldatene være meget arbeidskrevende.

Skolevirksomheten er dominerende, skyte-skole, befalsskole og kursvirksomhet. Søkningen til befalsskolen er meget god.

Ca 150 befal og ca 100 sivile tjenestgjør ved avdelingen. De sivile ønsker man å ha fra distriktet. Leiren har ca 100 bygninger, noe som krever store summer til vedlikehold.

Det disponeres et utmerket øvingsområde, men det er et minus at en mangler artilleriskytefelt slik at Hjerkinns må brukes. Fotballbane er laget ved frivillig innsats, det samme skjer nå med håndballbane. Det er et godt forhold til sivilbefolkningen, noe det blir satt pris på fra begge sider.

Man ser det som god velferd å holde mannskapene engasjert, og så sende de hjem i helgene. Det har ikke vært en eneste sak med det sivile politi som følge av fyll e l de siste årene.

Det er behov for en instruksjonshall hvor det er plass for de store kanonene som man skal lære å bruke om vinteren. Uten muligheter til å være inne vil opplæringen bli ufullstendig.

I dag benyttes kasernebygg til kontorer. Dette er urasjonelt fordi det koster langt mindre å reise en kontorfløy enn å bygge kaserne. Avdelingen kunne forlegge mannska-

pene bedre om kasernerommene kunne bli frigitt.

Nemnda møtte de tilstedeværende representanter i fellesutvalget. Oberst Gamst orienterte først om de forhold som har størst betydning for de vernepliktige. Han mente det var viktig at alle bor godt og spiser godt. Likeså at effektivitet og fornuftig fritidsbeskjeftigelse er av stor betydning. Guttene har selv ansvar for opprydding etc i kantinen, noe som virker godt. Kantinen er meget god.

Det er investert 1,3 mill på spisesal og kjøkken, noe gjenstår ennå. Maten er god og riktig, noe som beror mye på personellet. I kasernene er det i det siste brukt 300 000. Mannskapene har malt endel selv og spart mange penger ved det. Ca 3 mill er brukt i de senere år til forbedringer og vedlikehold. Det var derfor ingen klager.

Muligheter for vedlikehold av biler var ordnet. Vinterstid ved at man leide plass i et verksted like utenfor leiren, om sommeren hadde de en bukk like utenfor porten.

TV var anskaffet og dekket behovet, likeså video, men det ble liten tid til dette ved siden av alle andre tilbud.

Tillitsmannsarbeidet gikk meget bra, det har ikke vært noen vanskeligheter på dette området.

Ombudsmannen orienterte om ombudsmannsordningen og spurte om det var noe tillitsmennene ville ta opp. Kontakten med sekretariatet var ilten, og man hadde heller ikke hatt behov for slik kontakt. Her pekte Ombudsmannen på den arbeidsfordeling som er trukket opp med Ombudsmannen og landsutvalget. Dette syntes imidlertid i praksis å være noe flytende.

Utbyggingen i tillitsmannsapparatet, f eks det regionale ledd, er vel nå kommet meget langt — kanskje for langt.

Nemnda, sammen med tillitsmennene, ble gitt en orientering om artilleriets måte å arbeide på. Det ble vist bilder, selvdrevne skyts, drill av mannskaper og utstyr etc.

Nemnda så på de forskjellige forlegninger, kontorer, aktivitetsrom i velferdsbygget etc. Det var pent over alt og bra med plass. Spisesal og kjøkken syntes å ha bra kapasitet og det virket hyggelig og renslig og trivselen syntes å være god.

Besøket ble avsluttet med en samtale med obersten. Her ble det understreket at de helt store problemer i grunnen ikke eksisterer på Haslemoen. Man hadde naturligvis sine planer og ønsker, men var klar over at andre behov i Forsvarets mangeartede virksomhet var mer maktpåliggende.

Garnisonen i Sør-Varanger.

Garnisonssjefen, oblt Wanvik, tok imot nemnda og orienterte om virksomheten. Han understreket spesielt at mye av bygningsmassen nå bar bud om et stadig stigende forfall pga knappe vedlikeholdsmidler.

Etter denne orienteringen møtte nemnda fellesutvalget, som imidlertid var noe desimert pga kontingentskifte denne dagen.

Hovedtillitsmannen tok opp et par disiplinærsaker.

Tillitsmennene hadde dessuten innvendinger til måten legetjenesten ble utført på. Legene hadde for overdrevne forestillinger om at mannskaper flest var simulanter, ble det hevdet.

Effektiv tjeneste på lørdager ble også tatt opp. Sjefen mente det var vanskelig å gi effektiv tjeneste pga befalssituasjonen. Det burde imidlertid være mulig å gi en mer meningsfylt tjeneste ved å slå sammen kompanier, arrangere konkurranser etc.

Som et apropos til kontingentskiftet ble spørsmålet om tapte effekter tatt opp. Enkelte populære effekter burde være å få kjøpt ble det hevdet. Sjefen nuderstreket at det var viktig men kontnuerlig kontroll slik at man unngikk opphopning av tap og erstatninger ved dimitering.

Avslutningsvis fremholdt tillitsmennene at tillitsmannsarbeid og samarbeid fungerte godt på garnisonnivå, mens situasjonen ikke var like god på troppsnivå.

Nemnda foretok en befaring i leiren. Mannskapskjøkkenet var nytt og tidsmessig. Spisesalen trengte sterkt til utvidelse. Til tross for oppdeling i tre bordsetninger måtte enkelte mannskaper spise i en trang korridor uten vinduer. Dette var helt uakseptabelt. Kasernen var preget av forfall og var dessuten for trang. Kantine og velferdsbygg var bra. Sivilundervisningen var omfattende.

Nemnda besøkte også Svanvik grensestasjon. Mannskap og befal trivdes. Det var imidlertid noe trangt på stasjonen. Sengene må gå på omgang, koordinert med vaktjeneste etc. Den personlige utrustning kunne vært bedre, marsjstøvler ble spesielt nevnt. Dessuten var det behov for to feltuniformer i stedet for en. Befalet hadde sterk motforestilling til den nye arbeidsordning for befal, som pga arbeidstidsbestemmelser hadde ført til økning i bemanningen fra 2 til 4. Man var interessert i sterkt arbeidspress over perioder, men økonomisk kompensasjon.

Nemnda ble så fraktet med grensevaktens nye patruljebåter (vannjet) til Brattli grensestasjon hvor forholdene var omtrent som på Svanvik.

Luftforsvarets stasjon Vardø.

Besøket ble innledet med en samtale med stasjonssjefen, major Blomli, som orienterte om forholdene og virksomheten ved stasjonen.

Forholdene var stort sett gode. Det drives endel soldatopplæring i tillegg til den vanlige stasjonstjeneste. Personellet syntes å trives bra. De som hadde spesielle problemer ble som regel overført. Mannskapenes adferd syntes å være meget bra. Det ble behandlet 15—20 refselsaker pr år, ingen av disse av alvorlig art. Forholdet til sivilbefolkningen var godt. Permisjonsordningen virket tilfredsstillende. Stasjonen forsøker å få til lengre perioder med vaktjeneste slik at også permisjonene kan få lengre varighet og dermed også bedre utnyttelse av de 5 gratis permisjonsreisene. I tillegg reiste enkelte på haik, noe som kunne være en usikker reise måte og føre til for sen tilbakekomst pga plassmangel på fly. Det ble imidlertid tatt hensyn til dette slik at mannskapene slapp disiplinære forføyninger av den grunn.

Nemnda holdt møter med tillitsmannsutvalget. Tillitsmennene hadde ingen saker de ønsket å ta opp med nemnda.

Tillitsmannkursene ble holdt i Bodø og man forsøkte å få sendt alle tillitsmenn på slike kurs. Velferdstjenesten gikk tilfredsstillende med film, velferdsturer og noe ekstra i forbindelse med høytidene.

Generell nattpermisjon var gjennomført, og en god del av mannskapene hadde skaffet seg fritidsjobb og tjente gode penger. Maten var god og det var få klager.

Tillitsmennene hadde ikke fått særlig god orientering om ombudsmannsordningen, så Ombudsmannen orienterte derfor til slutt om denne og de muligheter mannskapene har gjennom ordningen.

Nemnda foretok så en befarings på stasjonen. Kjøkken og spisesaler for befal og menige var tilfredsstillende, man holdt nå på med å bedre kjøleromskapasiteten.

Kontorforholdene var stort sett bra. Depotet var bra med god orden. Bilmateriellet var godt med relativt nye kjøretøyer, men det var vanskelig med garasje plass.

Mannskapsforlegningen hadde bra oppholdsrom med TV og radio, bad, vaske- og strykerom samt lagerrom var tilfredsstillende. Trimrommet hadde mye nytt utstyr som man ellers ikke ser så mye av i Forsvaret. Forlegningsrommene hadde bra standard. Skiftordningen skapte en viss uro i forlegningen.

Vardøhus festning.

Nemnda ble mottatt av kommandanten, orl kapt Evensen, som ga en meget grundig og

interessant orientering om festningen og dens historie. Under en rundtur på festningen fortalte kommandanten om de forskjellige bygninger og hva de hadde vært brukt til til forskjellige tider.

Til å foreta nødvendige vedlikeholdsarbeider har kommandanten 4 vernepliktige som bor på festningen. De var meget godt fornøyd med sine tjenesteforhold. Mannskapene har pengeforpleining og lager maten selv. Kostpengene var ikke tilstrekkelig slik at de måtte bruke av sine dagpenger til kostholdet. Forskjellige løsninger av dette problemet ble drøftet. Kommandanten skulle drøfte dette videre med mannskapene og eventuelt komme tilbake til Ombudsmannen om det var nødvendig.

Nemnda besøkte til slutt den felles kantine for festningen og Luftforsvarets stasjon. Kantine var tilfredsstillende og relativt godt besøkt. Åpningstidene var tilfredsstillende og justeres etter behov.

Luftforsvarets stasjon Honningsvåg.

Stasjonssjefen, major Brandvik, tok imot og orienterte nemnda om stasjonens virksomhet. Det er rolige forhold og alle syntes å falle godt inn i miljøet både i arbeid og fritid. En idrettshall var bygget i samarbeid med byen, og denne var godt besøkt. Idrett var den aktivitet som interesserte mest. Forlegningsforholdene var nå gode.

Veien opp til fjellstasjonen er noe strabasiøs. Værforholdene var vanskelig og brøyteutgiftene store.

Permisjonene var også her den beste velferd. Man forsøkte å hjelpe mannskapene til Banak slik at de kunne nytte de ordinære fly derfra.

Befalssituasjonen var forsåvidt tilfredsstillende, men gjennomsnittsalderen noe lav. Mange kom rett fra befalsskolen, og man manglet derfor ledere med erfaring.

Stasjonen har to kvinnelige befal som faller godt inn i miljøet.

Stasjonen mangler grenaderforlegning. Grenaderene ble derfor tatt inn i befalsmessene. Dette strir mot bestemmelsene, men det var ingen annen løsning og avdelingen hadde ingen spesielle problemer med dette. Man tok ikke grenaderer inn i befalsboliger.

Nemnda hadde møte med tillitsmennene som ikke hadde noen saker å ta opp.

Nemnda foretok en befarings. Forlegningsrommene var av god standard med varmt og kaldt vann. Bademulighetene var gode med badstue. Transportkontor etc var fortsatt plassert i Moelvenbrakker hvor det var kaldt om vinteren.

Kjøkkenet var bra med tilfredsstillende utstyr. Det var ikke klager på maten.

Befalsmessen var pen og holdt i god stand.

Banak flystasjon.

Stasjonssjefen, oblt Holden, orienterte om forholdene på stasjonen i en samtale hvor også avdelingssjefene og sjefen for LLAbtt var til stede.

Stasjonen savner et kombinert fritids- og undervisningsbygg med kantine og evt. gymnastikksal. Dette vil neppe bli prioritert høyt nok fordi Banak ikke er prioritert for videre utbygging.

Sjefene for de enkelte avdelinger redegjorde for sine arbeidsområder.

Banak har en meget stor gjennomgangstrafikk. Permittentene fra andre avdelinger i Nord-Norge reiser via Banak og må forpleies der.

En luftvernartilleriavdelingen fra Garnisonen i Porsanger er forlagt i Banak. Sjefen for denne syntes forholdene er tilfredsstillende. Soldatene trives godt og er meget godt fornøyd med en friere rutine enn det som er vanlig. Dette skapte ikke problemer.

En eksersersshall er ifølge arbeidstilsynet ikke tilfredsstillende. Frist for nødvendige utbedringer nærmer seg og hallen vil derfor sannsynlig bli stengt. Dette medfører store problemer for vedlikehold og garasjeplass for kjøretøyer og skaper også problemer når det gjelder kontorplass.

Administrasjonsavdelingen hadde heller ikke spesielle problemer.

Som velferdsoffiser fungerte nå en sivil velferdssekretær.

Teknisk avdeling, som tar seg av vedlikehold og sjekk av fly og bilmateriell, hadde ikke sosiale problemer. Mange syntes å være skuffet over plasseringen, men etter en tid likte de seg godt ved stasjonen.

Nemnda hadde møte med tillitsmennene fra stasjonen og batteriet. Tillitsmennene var ikke fornøyd med kantinen, den var for trang og det var for dårlig utvalg, bl a av blader. Ellers understreket tillitsmennene at mannskapene likte seg godt og fant seg vel til rette etter en tids tjeneste. Tillitsmannsapparatet lokalt fungerte godt, men det ble gitt uttrykk for at avdelingen får liten gjennomslagskraft for sine forslag.

Det ble deretter foretatt en befaring i leiren. Kjøkken og spisesal var tilfredsstillende. Kjølelageret hadde for liten kapasitet.

I mannskapsforlegningen var det innredet et pent oppholdsrom som var finansiert ved mannskapenes egne midler, salg av flasker etc. Seksmannsrom ble benyttet som 4-mannsrom utstyrt med varmt og kaldt vann.

I LLA-batteriets kaserne var det 4- og 6-mannsrom. Standarden syntes god med bra skapplass.

Eksersersshallen som benyttes som verksted og garasje er omtalt ovenfor. Sammenliknet med mange andre militære verksteder syntes ikke forholdene å være så dårlige at stengning skulle være nødvendig.

Vedlikeholdsavdelingen tar seg spesielt av besøkende fly. Hangarer og lagerrom syntes å være gode arbeidsplasser. Akutte reparasjonsbehov ble av og til hemmet av arbeidsmiljøloven.

Den militære flyterminal ble besøkt. Kapasiteten på den nye terminalen er tilstrekkelig og forholdene meget gode. Det var ønskelig med serveringsmuligheter fordi mannskapene ofte måtte vente lenge på videre flytransport.

Garnisonen i Porsanger.

Garnisonssjefen tok imot nemnda og ga en meget omfattende og god orientering om avdelingen og dens virksomhet. Avdelingen er relativt stor og omtrent alle våpengrener er representert. I tilknytning til avdelingen er det bygget ut et repetisjonssenter hvor forholdene etter hvert blir bra. Dette har stor betydning for en effektiv utnyttelse av repetisjonsøvelsene.

Avdelingen disponerer et meget godt øvelssterreng med skytefelt hvor det kan skytes med alle våpen avdelingen er oppsatt med. Ved bruken av feltet må det tas hensyn til reinflytting og slakting, men dette går stort sett uten særlige vanskeligheter.

Avdelingen har en tropp forlagt ved finskengrensen. Tjenesten her, som var meget populær, gikk på omgang i avdelingen.

Befalet ved avdelingen var ungt. Dette skaper problemer ved besettelse av stillinger hvor det kreves tjenesteerfaring, f eks gjaldt dette i økonomi- og vedlikeholdssektoren. Dette syntes å bli enda vanskeligere ved neste beordringsrunde og skapte en viss bekymring.

De vernepliktige mannskaper gjør tjeneste ved avdelingen i 9 måneder. Mannskapene bor trangt, avdelingen mangler 118 sengeplasser. Denne trangboddheten medførte visse vanskeligheter i form av hard bruk og også en viss vandalisme med skjæring i møbeltrekk etc. På den annen side var mannskapene flinke til å pusse opp selv. Det var stort behov for en ny mannskapskaserne.

Tillitsmannsordningen virket tilfredsstillende. Mannskapene var kravfulle, men de tok de saker de var opptatt av meget alvorlig. Narkotikaproblemet fulgte man godt med i, og dette var tillitsmennene meget opptatt av.

Kapasiteten i spisesalen var for liten slik at det måtte spises i to avdelinger.

Vedlikeholdsmulighetene for avdelingens mange kjøretøyer var gode i den nye store vedlikeholdshallen.

Velferdsbygg skulle nå bygges. Dette vil bli et omfattende bygg med bl a svømmehall, kino-/teatersal og alle andre nødvendige rom for en effektiv utnyttelse av fritiden.

Mulighetene for fiske, jakt og friluftsliv var meget gode. Velferdstjenesten lånte ut fiskeutstyr, geværer, båter etc. Mange bygget plastbåter selv, og avdelingen var behjelpelig med å få sendt disse hjem med militære fly.

Under møtet med fellesutvalget innledet **Ombudsmannen** med å gi en orientering om ombudsmannsordningen. Tillitsmennene hadde ikke spesielle saker de ønsket å ta opp, men de pekte på at forlegningsforholdene ikke var tilfredsstillende. Ellers var de opptatt av flyruteutvalgets innstilling. Flertallet i utvalget ville beholde den nåværende ordning med Forsvarets egne flyruter.

Endel av mannskapene var på grunn av vanskelighetene på arbeidsmarkedet interessert i å fortsette i tjenesten etter at de var ferdige med førstegangstjenesten. Dette hadde det vært en viss anledning til, de fikk da et tillegg på kr 4,— pr dag utenom de vanlige økonomiske vilkår. Man mente at dette tillegget burde vært noe høyere.

Tillitsmennene ga uttrykk for at forholdet mellom befal og menige var godt.

Ved befaringen i leiren viste velferds- og undervisningsbygget seg å være tilfredsstillende, bortsett fra at det var for liten plass til å dekke behovet. Mannskapenes spisesal var for liten slik at det måtte spises i flere puljer med det ekstraarbeid det medførte.

En av de eldste forlegningene ble besøkt. Den bar preg av hard bruk og langvarig trangboddhet. Oppussing ble stort sett foretak av mannskapene selv. Trangboddhet kunne vel være årsak til de hærverktendenser som av og til slo ut. Nemnda så også på de nyere forlegningene hvor oppholdsrommene ble brukt som rene TV-rom. Her var også overbelegg på rommene. Bademulighetene var tilfredsstillende i samtlige forlegninger.

I den store nye vedlikeholdsgarasje var vedlikeholdsarbeidet lagt meget godt til rette med verktøy og materiell for mindre reparasjoner. Verksted og vedlikehold av tyngre kjøretøyer og større reparasjoner var også tilfredsstillende med brukbare arbeidsforhold. Mange av kjøretøyene måtte stå ute året rundt pga manglende garasjer.

Den nye store idrettshallen var et verdifullt tilskudd til mulighetene for fysisk aktivitet. Hallen var godt utstyrt og meget brukt, også av sivilbefolkningen.

Av befalsforlegninger var det bygget endel hybelleiligheter i små hus med 5 hybler i hvert hus. Her var forholdene overensstemmende med den nye standard og meget tilfredsstillende.

Luftforsvarets stasjon Kautokeino.

Nemnda ble ønsket velkommen av stasjons sjefen og administrasjonsoffiseren og fikk en orientering om stasjonens oppdrag og arbeidsområde. På den tekniske side var det stor mangel på personell. På et område hvor det normalt skulle være 7 mann hadde stasjonen i dag 1 mann samt en utlånt fra Reitan.

Det var stor misnøye med forlegningsforholdene for mannskapene. Nybygging var forutsatt, men måtte vente pga kommunale forhold. Oppholdsrom fantes ikke og forlegningen var meget dårlig. For å bedre noe på dette hadde stasjonen fått anledning til å bruke en tomannsbolig av familieboligene til mannskapsforlegning.

Ellers var det ingen særlige problemer. Mannskapene utnyttet i stor grad friluftslivet med jakt og fiske.

Under møtet med tillitsmannsutvalget orienterte **Ombudsmannen** først om nemnda og dennes arbeid.

Tillitsmennene tok opp de dårlige boforholdene og nevnte også TV-stuen som var under enhver kritikk.

Turnustjenesten ga mannskapene muligheter for en mer samlet fritid enn vanlig. Noen få som var tilknyttet depot- og velferdstjenesten hadde ikke denne muligheten. For å utnytte slik fritid måtte det nyttes haikemuligheter, dette gikk stort sett bra.

Kantinen var det eneste oppholdsrom i leiren. Her var det servering, filmkjøring og biljardspill. Mannskapene var fornøyd med dette, men med denne kombinasjon av bruk ble slitasjen stor.

Trimmrommet i kjelleren hadde lite utstyr, men det som var ble godt utnyttet. Bad leies ved kommunens etablissementer.

Forholdene i spisesal og kjøkken var tilfredsstillende. Maten var rikelig og god.

ABC-rommet ble benyttet til bibliotek. Rommet var lite og uten vinduer.

Forlegningsrommene var 4-manns, små og meget trange. Det var noen få 2-mannsrom som ble fordelt etter tjenesten. TV-stuen var i kjelleren. Her ble det arbeidet med å få senket taket for å skjule endel rør. Rommet hadde bare noen små glugger til vinduer.

Som forlegning benyttet man fortsatt 4 Moelvenbrakker som det var lagt felles tak over. Her var 6 forlegningsrom à 2 mann samt toalett. Forholdene var håpløst trange.

Befalsforlegningen var oppført i 1975 og i relativt bra stand. Den har enerom samt et oppholdsrom. En liten badstue med vaskerom var også innredet. Forholdene virket bra i denne bygningen.

Finnmark landforsvar.

Nemnda ble mottatt av stabssjefen, personelloffiseren FLF, sjefen for sambandsavdelingen og en representant for Alta bataljon.

Stabssjefen, oblt Rekdal, ga en orientering om forholdene ved FLF og fortalte spesielt om de geografiske og klimatiske forhold som hadde betydning for virksomheten.

Sjefen for sambandsavdelingen orienterte om sin virksomhet og forholdene for de vernepliktige mannskaper som gjør tjeneste der. Det var liten plass i forlegningene. Nå var endel av mannskapene fra Alta-distriktet og disse fikk bo hjemme. Oppholdsrom, leserom og gymnastikksal var ønskemålene på forlegningssiden. Mulighetene for et rikt friluftsliv med jakt og fiske var gode. Dette sammen med et rikt foreningsliv og turnustjeneste med gode muligheter for permisjon løser de velferdsmessige sider av tjenesten.

For Alta bataljons vedkommende ble det orientert om de tjenestemessige problemer for repetisjonsmannskapene.

Ombudsmannen orienterte om nemndas inntrykk fra de avdelinger som var besøkt. Det generelle inntrykk var at det over alt hersket et godt forhold mellom befal og menige, at kostholdet var tilfredsstillende og at det ved de fleste avdelinger var trange og til dels mangelfulle forlegningsforhold.

Under den videre samtale om forskjellige aktuelle spørsmål ble det bl a pekt på at det er et økende antall ungdommer i Finnmark som nekter å gjøre militærtjeneste. Det synes å være forskjellige årsaker til dette.

Distriktskommando Vestlandet.

Nemnda ble mottatt av stabssjefen som kort orienterte om Bergenhus. Deretter hadde nemnda en samtale med DK-sjefen, generalmajor Litleskaret. Han orienterte om forholdene på Vestlandet for Hærens vedkommende og utviklingen i forskjellige perioder etter siste krig. Mannskapenes militære utdannelse, motivering og situasjonen forøvrig ble også drøftet.

Nemnda møtte også tillitsmennene, til stede var også stabssjefen samt sjefene for sambandsavdelingen og stasjonsavdelingen. Tillitsmennene hadde ikke spesielle saker de ønsket å ta opp med nemnda. På grunn av forlegningsforholdene fikk mange av mannskapene lov å bo hjemme. De fikk utbetalt kost-

penger, kvartergodtgjørelse og reisepenger og var vel fornøyd med denne ordning.

Det forelå plan for oppussing av kasernene. Arbeidet var påbegynt og mannskapene gjorde selv en stor innsats, men det var ennå for lite penger til dette arbeid.

Fordi så mange mannskaper bodde hjemme og avdelingen var forlagt midt i Bergen med alle de tilbud dette ga, var ikke behovet for organiserte velferdstiltak like stort som ved andre avdelinger. Mannskapene ønsket seg imidlertid en videospiller.

Sjefen for stasjonsavdelingen orienterte om mannskapenes økonomiske situasjon. Det var forbausende mange som ikke var orientert om sine rettigheter og som heller ikke hadde fått den økonomiske støtten de hadde krav på.

De to avdelingssjefene orienterte om virksomheten ved sine avdelinger. Ombudsmannen orienterte om ombudsmannsnemndas virksomhet.

Vestlandet sjøforsvarsdistrikt.

Nemnda ble mottatt av nestkommanderende, kommandør Laren, og hadde først en samtale med sjefen for VSD, admiral Helle, som kort orienterte om forholdene ved distriktet.

Det ble så holdt et møte med admiralen, nestkommanderende og tre av avdelingssjefene. Her ble det gitt en bred orientering om virksomheten ved de forskjellige avdelinger.

Tillitsmannsordningen virket tilfredsstillende. På grunn av forholdene var det to fellesutvalg ved distriktet, men dette skapte ikke problemer. De saker som ble tatt opp ble forsøkt løst ved et konstruktivt samarbeid. Tillitsmennene var først og fremst opptatt av de daglige lokale problemer og ikke så mye av de mer generelle spørsmål som det sentrale tillitsmannsapparatet arbeidet med. Den generelle informasjon om tillitsmannsordningen var tilfredsstillende.

På Haakonvern er det gjennomført en rekke arbeider for å bedre forlegningsforholdene for personellet. En rekke planer foreligger, men nødvendige midler mangler. De ordinære vedlikeholdsmidler er for små til å få utført nødvendig vedlikehold for å hindre forfall. Flere tak lekker, men det er ikke midler til å få reparert dette tilfredsstillende.

Vinduer, dører etc er skiftet ut i enkelte av forlegningene. Dette skal også gjøres i de øvrige. Forlegningene er så gamle at de trenger hovedoppussing. Kantinen hadde fått en ansiktsløfting. Man hadde flyttet bank, postkontor og reisebyrå ut av velferdsbygget og inn i en midlertidig brakke for å få dekket andre plassbehov. Det forelå godkjente planer for et tilbygg til velferdsbygget, men dette vil

neppe få tilstrekkelig prioritet i første omgang.

Det tjenestegjør 30—40 kvinner på Haakonsværn og dette krevde også visse bygningsmessige tiltak.

Utbedring av mannskapsmessene var planlagt, men foreløpig utsatt. Det var lagt en plan for utbygging av vedlikehold av Korsnes fort. Noe penger var bevilget og arbeidet satt i gang. Det var vaktstyrker på et par av utefortene. Dette skapte også bygningsmessige behov, bl a for trimrom.

Under møtet med tillitsmennene redegjorde Ombudsmannen for ombudsmannsordningen. Hovedtillitsmannen reiste spørsmål om kostholdet som hadde variert noe. Det syntes først og fremst å være et spørsmål om mulighetene for tilberedning og oppbevaring samt kostørets størrelse. Ombudsmannen gjorde oppmerksom på tillitsmennenes adgang til å medvirke både når det gjaldt utveing og tilberedning av maten.

Tillitsmennene spurte om regler i forbindelse med avspasering ved turnustjeneste. Ombudsmannen opplyste at slik tjeneste ble lagt opp etter den enkelte avdelings behov, men stort sett slik at den svarer til vanlig tjeneste på 42½ time pr uke. Han viste ellers til et par spesialbestemmelser i permisjonsdirektivet for slik tjeneste.

Det var en lengre diskusjon om antallet og utviklingen av langpermisjoner og mulighetene for flytransport. Tillitsmennene var opptatt av å få en gratis reise og langpermisjon plassert i rekruttskolen. De ga også uttrykk for behovet for flere gratis hjemreiser enn man har i dag, eventuelt ved en omdisponering av velferdsmidler.

Tillitsmennene ville ha arbeidsmiljøloven gjort gjeldende for vernepliktige mannskaper. Ombudsmannen gjorde oppmerksom på at flere av lovens kapitler allerede var gjennomført for de vernepliktige.

Nemnda så under befaringen først på en forlegning som stort sett var tilfredsstillende. Mannskapene klaget over at det var veldig lytt. Seksmannsrommene var romslige og lyse med bra utstyr. Mannskapene ønsket seg vann og vask på rommene. De måtte nå bruke dusj og vaskerom i hver etasje. Oppholdsrommet var lite og dette var det eneste sted mannskapene kunne se TV.

Nemnda besøkte dykker- og forskemannsskolen hvor skolens nestkommanderende orienterte om den utdanning som gis. Utdanningen var frivillig, og elevene meget godt kvalifisert.

Kjøkkenet og messe for faste mannskaper og skipsbesetninger ble besøkt. Kjøkkenet var lyst og trivelig med god plass og godt utstyr. Fryse- og kjølerommene var små og ga ikke

muligheter for store innkjøp. Spisesalen var trivelig.

Kantinen var nå pen og trivelig. I kjelleren i velferdsbygget finnes møterom, kiosksalg, bibliotek med lesesal, frisørsalong etc. Kino-/teatersalen var stor og pen med godt utstyr. Det var ikke plass til hobbyrom i velferdsbygget.

Nemnda gikk så ombord i «Kvina», en av minesveiperne. Dette er et av de eldste fartøyer bygget i 50-årene. Det var 30 manns besetning og forholdene for disse meget trange og kummerlige. Skipssjefen var imponert over mannskapenes innsats, de færreste var sjømenn. Tjeneste var hard og bekvemmelighetene meget beskjedne.

Sjøkrigsskolen.

Nemnda ble mottatt av skolens sjef, kommandør Orning, og nestkommanderende, komkapt Espesæther, som begge ga en bred orientering om skolen og dens virksomhet og de utdannelsesmuligheter den ga tilgående befal.

Sjøkrigsskolen er en kombinert krigs- og befalsskole. Krigsskolen har tre linjer, operativ-, marineingeniør- og intendanturlinje. Disse er igjen delt i forskjellige grener. Ellers drives også ren befalsskole. Elevene er bl a mannskaper fra handelsflåten og «artianere». Etter skolen blir de utskrevne fenriker. Dette er en meget populær utdanning. Det utdannes også spesialister for Hæren og Luftforsvaret. Søkningen til skolen rent generelt er meget tilfredsstillende.

Sjøkrigsskolen er den eneste av krigsskolene som har tillitsmannsutvalg for elevene. Skolens ledelse fant ordningen verdifull. Gjennom aktivt arbeid i utvalget fikk elevene kjennskap til den ordning som de vil finne igjen ute ved avdelingene.

Nemnda hadde en samtale med tillitsmennene sammen med sjef og nestkommanderende. Ombudsmannen ga en orientering om ombudsmannsordningen og svarte på endel spørsmål.

Etter denne samtalen så nemnda på skoleanlegget. Administrasjonsbygget hadde fått et høyst nødvendig tilbygg som var meget pent innpasset i det gamle bygget. Her var det stor aula som ble brukt til fellesarrangementer. Utenom kontorer er det bibliotek, kadettmesse, kantine, klasserom, planetarium, fotolaboratorium, ITV-studio, språklaboratorium etc. Det var lyst og trivelig og usedvanlig velholdt over alt.

Den nye elevforlegningen var meget tilfredsstillende. Her var enkeltrom med utstyr i meget god hotellstandard. Meget pene salonger og fellesrom.

Nemnda så også på modelltanken hvor det gjennomføres visse forsøk og prøver. Det ble

gjennomført endel forskningsoppdrag for det sivile samfunn.

Skolens gymnastikksal var ikke tilfredsstillende, bl a var gulvet så dårlig at det var fare for å trå gjennom. Skolen ønsket seg ny idrettshall og mente det var nødvendig ved et skoleanlegg som dette. Planene var klare, men pengeen manglet.

Hordaland forsvarsdistrikt/Hordaland Infanteriregiment nr. 9.

Regimentsjefen, oberst Hagenlund, tok imot nemnda og orienterte om virksomheten ved regimentet og Ulven leir og ved HV-distrikt 09, særlig la han vekt på orienteringen om Ulven leir og dens historie. Leiren inneholder bygninger for regimentets administrasjon og øvingsvirksomhet. Innenfor leirområdet er det også installasjoner for et repetisjonssenter. Det er opparbeidet en lang rekke skytebaner som gjør det mulig å skyte med alle våpen i en lokal feltbataljon. Med den utbygging som har funnet sted og som delvis er planlagt, er Ulven meget vel egnet til repetisjonsøvelser for en infanteribataljon og for HV-øvelser.

Ved regimentets egne øvelser var det mange som søkte utsettelse. Man greide som regel å hjelpe de som hadde størst behov for utsettelse. De fleste av mannskapene hadde relativt kort vei til tjenestestedet slik at de kunne reise hjem om kveldene. Dette lettet byrdene vesentlig for den enkelte repetisjonssoldat.

HV var den største bruker av leiren og hadde spesielle behov de gjerne ville ha dekket. HVs representant under samtalen var av den oppfatning at noe av HVs egne bevilgninger burde kunne brukes til utbygging av Ulven, men det har vært vanskelig å få bevilgende myndigheter med på dette.

Foruten av HV brukes leiren av de andre forsvarsgrener, av utenlandske avdelinger, av forskjellige sivile organisasjoner og institusjoner. Totalt var det tale om ca 50 000 tjenestgjørende dager i året. Forlegningsforholdene for mannskapene var forholdsvis gode fordi man i 1975 fikk bygget en kaserne for 168 mann. Befalet hadde dårlige forlegnings-

forhold. Det var derfor stort behov for ombygging av de gamle forlegningene som kunne bli meget tilfredsstillende.

Etter oberstens orientering ble det holdt møte med obersten, intendanten, en representant for HV-09, to representanter for de lokale befalsorganisasjonene samt tillitsmannen for de faste vernepliktige mannskapene. HVs representant utdypet endel av HVs problemer. Befalsorganisasjonenes representant hadde ikke konkrete saker de ønsket å ta opp. Tillitsmannen for de vernepliktige var stort sett fornøyd med tjenesteforholdene. Mannskapene hadde ønsket seg til Ulven, og de bodde stort sett slik at de kunne reise hjem om kvelden. Kantinens åpningstider var ikke helt tilfredsstillende, og mannskapene ønsket seg trimrom. Samtalen ble avsluttet med at Ombudsmannen ga en orientering om Ombudsmannens virksomhet.

Den nye mannskapskasernen inneholdt foruten forlegningsrom for 168 mann, undervisningsrom, lager, toaletter, bad etc. Den var stadig i bruk av mannskaper som med korte mellomrom flyttet ut og inn. Den var derfor utsatt for en kraftig påkjenning, men var allikevel i meget pen stand.

Kantinen var i en gammel bygning som var restaurert. Det var skiftet vinduer, lagt nytt tak, isolert og panelt og huset var blitt meget pent og brukbart.

Nemnda så på tre gamle befalsforlegninger som delvis var under oppussing. Det måtte imidlertid en ombygging til slik at en kunne få lagt inn dusj og toaletter. Det forelå slik plan for en av forlegningene. For ca kr 600 000,— ville man her kunne få en meget pen og tilfredsstillende forlegning for ca 40 mann.

Befalsmessen var blitt meget tilfredsstillende og hyggelig.

Mannskapenes kjøkken og spisesal var i en gammel brakke som var helt ombygget. Forholdene var blitt meget tilfredsstillende med hyggeligere lokaler enn i tilsvarende ny bygning.

Selv om mye står igjen før leiren er fullt utbygget, er det i de senere utført arbeider som har skapt gode forhold.

Oslo i februar 1983.

Edg. Andreassen.

Hans Nordahl Jensen.

Erlend Rian.

Ottar Gravås.

Ola D. Gløtvold.

Kjell Reinsfelt.

Georg Jacobsen.